

Бібліятэкі паводле новага Закону
С. 2 — 3

Рэдакцыя плюс Леанід Шчамялёў
С. 6 — 7, 13

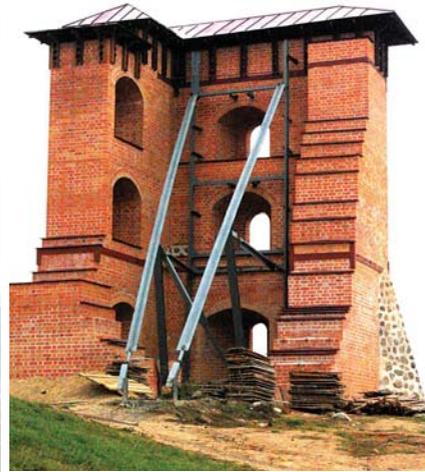
На маю думку: тры меркаванні ад экспертаў
С. 5

Музейная прастора крэатыву
С. 12 — 13

Май, які ўзлятае пад самы купал цырка
С. 15

УСЁ ПА-РАНЕЙШАМУ.

Свежыя фота закансерваванай Касцельнай вежы ў Навагрудку выклікалі ў многіх сапраўдную псіхічную траўму. Вобраз рамантычнай руіны з ірванымі абрысамі трывала зафіксаваўся ў, бадай, генетычнай памяці, але за лічаныя месяцы замак набыў іншае аблічча. Цікава, што гэты прэцэдэнт не спарадзіў дыскусій сярод прафесіяналаў: ці не ўсе яны ў адзін голас прамовілі: "Так і трэба!" ...

С. 4

ТОЛЬКІ АБРЫСЫ ЗМЯНІЛІСЯ?..

Фота Сяргея ТРАФІЛАВА, Артура ГАПАНОВІЧА (у цэнтры), Турысцка-інфармацыйнага цэнтра Навагрудка (справа).

УВАГА!

ПРАЦЯГВАЕЦЦА ПАДПІСКА НА ГАЗЕТУ "КУЛЬТУРА"

ІНДЫВІДУАЛЬНЫ ІНДЭКС — 63875
ВЕДАМАСНЫ ІНДЭКС — 638752

Знятацку і без "візы": журналіст "К" + мясцовы "інсайдар" ва ўстановах культуры

Калісьці ў 1990-х прыяцель, які нарадзіўся ў Светлагорску і доўгі час жыў там, палохаў мяне: "Наркаманаў у нас — што зорак на ясным небе. Таму захочаш прыехаць да мяне ў госці — не спяшайся: я сам да цябе прыеду..." З тых часоў шмат вады сышло, і, як кажуць самі гараджане ды людзі кампетэнтныя, з наркаманіяй тут справіліся — мерамі медыкаментознымі і адміністрацыйнымі. Стэрэатып знішчаны. Мая ж камандзіроўка была скіравана на вывучэнне праблем і дасягненняў сферы культуры названага раённага цэнтра на Гомельшчыне. Гідам жа па Светлагорску культурным стаў, па заведзенай традыцыі, чалавек мясцовы, а таму — аб'ектыўны ўдва...
Алег КЛІМАЎ /
Мінск — Светлагорск —
Мінск / Фота аўтара

Калі — прэстыж, а калі — "столь"

У Светлагорску — гаворка пра заробкі, кадры і экскурсіі па тарыфе білета

У кожны Дом рамёстваў — Інтэрнэт!

Інфармацыя да разваг. Віктар РАМАНЦОЎ — журналіст, літаратар, краязнаўца. Бязмежна закаханы ў свой горад, шчыра хвалюецца за яго. "Улады Светлагорска зрабілі вельмі шмат для таго, каб дурная слава аб горадзе засталася ў мінулым, — не хавае задавальнення Віктар. — І не на словах, не ў справаздачах, а рэальнымі дзеяннямі, у тым ліку і ў сферы культуры, калі для маладога пакалення былі адкрыты новыя ўстановы, спецыялізаваныя школы.

Задача ставілася, як я разумею, захапіць. Атрымалася, і тое — выдатна. Але мне хацелася б, каб усё, што тычыцца гарадской культуры, ды і культуры краіны наогул, несла на сабе ў большай ступені дух беларускасці. Пакуль жа маем нярэдка нешта не выкрышталізавана постсавецкае. Я параўнаў бы сітуацыю з чалавекам, які ўжо доўга бы стаіць на месцы і не разумее, куды яму далей рухацца. Урэшце, змены ў культурнай галіне адбываюцца, але, мяркую, досыць павольна".

Пра змены, якія Віктар хацеў бы ўбачыць у працы Раённага дома

рамёстваў, чытайце крыху ніжэй, у яго першым каментарыі, а пакуль мы проста скіроўваемся ў жылы будынак, дзе РДР арандуе першы паверх. Насяляюць будынак людзі спрэс культурныя і адказныя: вадой з верхніх паверхаў установу амаль не заліваюць, гучнымі вяржочкамі ў сваіх кватэрах і ў двары не дакучаюць — "віной" таму, відаць, тое, што знаходзіцца яна ў спальным раёне старога горада і паблізу бараў ды рэстаранаў няма. Таму мамы спакойна шпацыруюць з каляскамі па дарожках, пракладзеных вакол дома, а іх старэйшыя дзеці катаюцца на веласіпедах. Улетку ж, кажуць, тут радуюць вока цудоўныя клумбы...

— Сёлета нам споўнілася дванаццаць гадоў. Займаемся ж увесь гэты час адраджэннем рамёстваў, — кажа дырэктар установы Наталля

Вароніна. — Ёсць студыя-майстэрня, выставачная зала. Наяўнасць апошняй адрознівае нас ад іншых дамоў рамёстваў вобласці, паколькі такія залы мала хто з калег мае. Існуе і салон-магазін, праз які ўмельцы Светлагорскага раёна рэалізуюць свае вырабы. Прычым гэта не толькі майстры, якія ствараюць штосьці, як кажуць, для сябе ў глыбінцы і пра якіх ведаюць толькі спецыялісты, але і людзі, што працуюць на буйных вытворчасцях горада і частку вольнага часу прысвячаюць рамяству. Усе яны занесены ў нашу картатэку...

План платных паслуг на бягучы год для Дома рамёстваў складае 17 мільёнаў рублёў. Лічба быццам бы і невялікая, але пры гэтым кошт дзіцячага білета ў выставачную залу — 3 тысячы рублёў, дарослага — 4 тысячы. Можаче самі падлічыць, колькі наведвальнікаў павінна прайсці праз РДР, каб план быў выкананы...

Заканчэнне артыкула чытайце на старонках 10 — 11.

АКЦЭНТ ТЫДНЯ

На гэтым тыдні адбыліся здымкі адборачных канцэртаў да Нацыянальнай музычнай прэміі "Ліра". Запрашэнне іх наведаць уключала і трэк-лісты тых выступленняў. На падставе іх уважлівага вывучэння ўзніклі некаторыя развагі пра сутнасць Нацыянальнай музычнай.

Сяргей ТРАФІЛАЎ

Само яе абвясчэнне выклікала ў Сеціве ўсплеск не надта пазітыўных успамінаў "па матывах" мінулых цырымоній ад музычных крытыкаў розных пакаленняў. Яны прыгадалі і тое, што з назвы прэміі знік колішні дадатак "у галіне эстраднай музыкі", што выклікала ў чарговы раз неразуменне, каму ж і за заслугі ў якой менавіта музыцы будучы уручаць прызвы. Не абыхлося і без згадка пра слабую рэакцыю залы пад час першай цырымоніі. А таксама пра каструбатасць ды непадрыхтаванасць апошняй, дзе то фанэрама (для ТБ ж здымалі) "гасла", то правілы карэктаваліся пад прыём да разгледжання некаторых песень проста на пасяджэннях журы. Ну, і ўвесь гэты бэжграфунд (ці апірышча, калі па-нашаму) хлестка запаралеліся з

Прас і цёмныя конікі

нядаўнім зборным дабрачынным канцэртам беларускай эстраднай і папулярнай музыкі, які пры мінімальным кошце на білеты і высакароднай мэце не сабраў і чвэрці залы больш як на тысячу месцаў...

Я да таго, што імідж у Нацыянальнай музычнай зараз акурат такі, што яго варта і можна змяняць, карэктаваць, паляпшаць. І вось ён, спрыяльны момант, бо (нягледзячы на прыклады скепсісу прафесійнага прэс-асяродка) для масавага тэлеглядача НМП не становілася падзеяй праз паказ у насычаным навагоднім эфіры. Дый для тых самых профі наспеў час даваць маячкі надзеі, што гэтая цырымонія стане такі, прынамсі, вартым увагі інтрыгоўным шоу і зборам лепшага, а не паказам наяўнага. Урэшце, спадзеў на якасць тэлетрансляцыі дае ўдзел тэлеканала "АНТ", які мае істотны досвед у здымках такіх праграм. Але, мяркуючы па тых самых спісах удзельнікаў адборачных канцэртаў, канцэптуальна сітуацыя з адборам выканаўцаў і музычнага матэрыялу пачне (?) змяняцца не сёлета.

Нацыянальная музычная прэмія будзе прадстаўлена як вынік рэйтінгаў айчынных выканаўцаў на найбольш папулярных беларускіх

радыёстанцыях, тэлеканалах, парталах. Апрыёры такая пастаюнка пытання практычна пазбавляе шансаў на ўдзел пэўныя нефарматныя катэгорыі песень. Па-першае, гэта беларускамоўныя работы. У спісах з 65 пунктаў я налічыў іх з дзясятка, прычым большасць з гэтай дзясяткі выглядае, мякка кажучы, непераканаўча праз сваю невядомасць (дарэчы, англамоўныя песень прыкладна столькі ж). Па-другое, любая праца з аўтэнтэкай і фальклорам, рокам і электронікай ды іншымі альтэрнатыўнымі агульнапрынятаму фармату кірунках таксама патрапляе міма НМП. Трэцюю катэгорыю ўмоўна можна назваць "Мелодыі і рытмы беларускай эстрады": за адзінкавымі выключэннямі, яе прадстаўнікі не змогуць прэтэндаваць на ўзнагароду. Чаму? Бо ўсіх іх практычна няма ў эфірах.

Можна класіфікаваць і далей, але факт застаецца ў тым, што радыёфарма (а FM-станцыя ў пераліку ўдзельнікаў праекта найбольш) уяўляе з сябе пэўны зрэз, арыентаваны на пэўнае ж кола слухачоў. Пагадзіцеся, падвядзенне вынікаў ратацый у якасці асновы для прэміі выключае надта шмат удзельнікаў музычнага працэсу (я кажу толькі пра папулярную музыку і блізкія ёй кірункі, не паглыбляючыся ў звышальтэрнатыўны асяродак, з аднаго

боку, і акадэмічныя, жанры з іншага). Дый зноўку паўстае пытанне пра тое, чаму гэты самы "зрэз" раптам атрымлівае статус нацыянальнага значэння. Хоць, несумненна, ратацыйнасць як адзін з вядучых крытэрыяў яго прымаць варта.

Да ўсяго, многія з імянаў у рамках канцэртаў прэміі вам пададуцца малазнаёмымі ці нават зусім пачутымі ўпершыню. Як і некаторыя песні не будуць выдаваць на хіт. Адрозны прыгадаецца расійскі "Золотой граммофон", дзе на штогадовым падвядзенні вынікаў гучыць акурат тое, што чуваць "з кожнага праса". А вось нашы лідары ратацый, апроч некалькіх раскручаных трэкаў, — нейкія "цёмныя конікі". І цікава, дарэчы, на які адрэзак эфіраў прыпадаюць тыя ратацыі. (Суб'ектыўная статыстыка: ведаю імяны — улічваю нават пачутыя некалі выпадкова — 47 артыстаў з 65 прадстаўленых у плей-лістах адборачных канцэртаў, а песень... усяго 13.)

І яшчэ. У 1994 годзе была адна з першых спроб беларускай музычнай прэміі. Называлася яна "Залатая ліра". Праўда, пратрымалася тая "...Ліра" менш за век сённяшняй Нацыянальнай. Затое, адшукаўшы дома аўдыякасету (таксама супервынік для 1994-га — выданне зборніка лаўрэатаў!), я пераканаўся: амаль усе песні таго часу сталі, прынамсі, папулярнымі, а некаторыя — вядомымі кожнаму. І кожнаму прасу ў тым ліку. А вось пра творы ды іх аўтары — лаўрэатаў папярэдніх НМП магу толькі паціснуць плячыма, бо амаль нікога не здолею прыгадаць...

Урэшце, усе мы за тое, каб Нацыянальная музычная сталася чаканай падзеяй у краіне, яе лаўрэаты ды іх песні былі безумоўна прызнанымі, а крытэрыі адбору і выбару журы не падлягалі сумневам. Думаецца, прыспеў час прааналізаваць "разборы палётаў" па дадзеным конкурсе за гады яго правядзення (такіх публікацый няшмат праз тое, што наша медыяпрастора рэдка "заточана" пад аналітыку), каб зрабіць высновы. І паспрабаваць пабачыць варыянты развіцця, каб не даводзілася тлумачыць, што вось гэта, маўляў, хіт. Для нашых умоў. Дык хіт ён і ёсць хіт — у любых умовах! Альбо яго няма...

9 лістапада бібліятэчнае жыццё краіны трапіла ў поле рэгулявання істотнага змененага і дапоўненага Закону Рэспублікі Беларусь "Аб бібліятэчнай справе ў Рэспубліцы Беларусь". Аднаведны дакумент быў падпісаны Кіраўніком дзяржавы 1 ліпеня. Што ж новага і важнага нам нясе дадзеная рэдакцыя?

Закон прадугледжвае даволі істотныя змены ў нарматыўна-прававую базу ў галіне бібліятэчнай справы. Прычым гэта датычыцца многіх найбольш істотных яго артыкулаў: ад змяненняў тэрміналогіі да замацавання новых форм і напрамкаў дзейнасці бібліятэк.

Ключавое словазлучэнне

Што і казаць, зменена нават азначэнне асноўнага паняцця Закону — паняцця "бібліятэка".

Новы закон для

Т Э К С Т

Алесь СУША,
намеснік дырэктара Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі па навуковай рабоце і выдавецкай дзейнасці

Па-першае, у ім канкрэтызавана асноўная мэта дзейнасці: "Бібліятэкі <...> ажыццяўляюць збор і забяспечваюць захаванасць дакументаў у мэтах задавальнення інфармацыйных патрэб карыстальнікаў". Папярэдняе азначэнне ў рэдакцыі ад 10 ліпеня 2012 года прадугледжвала больш шырокае акрэсленне межаў дзейнасці, якое ахоплівала забеспячэнне не толькі інфармацыйных, але і культурных, навуковых ды іншых патрэб карыстальнікаў. Такое азначэнне выглядала занадта шырокім і падыходзіла для розных арганізацый, у тым ліку архіваў, музеяў, сродкаў масавай інфармацыі, навуковых і культурна-забаўляльных арганізацый. Бясспрэчна, што менавіта абслугоўванне інфармрэсурсамі з'яўляецца ключавым і вызначальным у дзейнасці бібліятэк, у той час як задавальненне культурных, навуковых, а асабліва бязмежных "і іншых" патрэб з'яўляецца ў дзейнасці бібліятэк другасным.

Па-другое, у азначэнні паняцця "бібліятэка" было адмыслова падкрэслена, што бібліятэкай мае права лічыцца не толькі асобная ўстанова, але і "падрадзяленне юрыдычнай асобы, у тым ліку адасобленае". Гэтыя словы з'яўляюцца ключавымі для магчымасці і надалей называць бібліятэкамі шматлікія гарадскія і сельскія філіялы раённых і гарадскіх бібліятэчных сістэм, якія дзейнічаюць у якасці адасобленых філіялаў цэнтральнай бібліятэкі.

Зваротная сувязь: рэплікі і каментарыі

"Дзевушка, а вы куды?" / № 33

Аматар музеяў:
"Даволі вострую тэму — культуры супрацоўнікаў музеяў — закрнула спадарыня Ганна! Так і ёсць, што нярэдка работнікам культуры самой культуры і бракуе. І не толькі ў стаўленні да наведвальнікаў, што вельмі прыніжае ўзровень музеяў. Пачынаючы з дрэс-кода, калі маладыя дзяўчаты ходзяць па экспазіцыях у "паясках" замест спадніц альбо ў безгустоўных штанах. А бывае, што наглядчыкі ўжываюць ежу ў залах, дзе і працуюць..."

Можна патлумачыць гэта перш за ўсё тым, што людзі, якія прыходзяць на гэтыя пасады, — выпадковыя, тым, што заробкі наглядчыкаў — самыя малыя сярод работнікаў музея. У раёнах яшчэ горш: дзе-нідзе трапіць ва ўстанову культуры былая настаўніца, а калі матальшыца III разраду альбо кухарка са стажам (я не маю нічога супраць гэтых прафесій,

Каб не было блытаніны

Больш дакладна Законам вызначаны ўмовы, неабходныя для адкрыцця бібліятэк, у тым ліку наяўнасць дакументаў бібліятэчнага фонду ў колькасці не менш за 2 000 экзэмпляраў і магчымасць заснавальніка бібліятэкі забяспечыць бібліятэку будынкам або ізаляваным памяшканнем, якія адпавядаюць умовам абслугоўвання карыстальнікаў ды захаванасці фонду, а таксама абсталяваннем, тэхнічнымі, фінансавымі і іншымі сродкамі, неабходнымі для арганізацыі і ажыццяўлення дзейнасці бібліятэкі.

У новай рэдакцыі Закону вызначаны адзіны крытэрыі для ключавога падзелу бібліятэк на публічныя і спецыяльныя. У якасці такога крытэрыя цяпер выступае задавальненне ўніверсальных або спецыяльных (звязаных з прафесійнай, адукацыйнай, навуковай або іншай спецыяльнай дзейнасцю) інфармацыйных патрэб карыстальнікаў. Каб не было блытаніны,

каардынацыю дзеянняў, статыстычны ўлік, развіццё карпаратыўнага ўзаемадзеяння пры набыцці ды стварэнні інфармацыйных рэсурсаў... Таму важнымі з'яўляюцца змяненні ў Законе, звязаныя са стварэннем ды функцыянаваннем сукупнай сеткі бібліятэк рэспублікі.

У якасці рэспубліканскага каардынацыйнага і метадычнага цэнтра сукупнай сеткі бібліятэк краіны па-ранейшаму фігуруе Нацыянальная бібліятэка Беларусі. Яна ж захавала статус рэспубліканскага навукова-метадычнага цэнтра ў галіне бібліятэчнай справы. На ўзроўні Закону, што стала дасягненнем, былі вызначаны каардынацыйныя і метадычныя цэнтры для кожнай сеткі спецыяльных бібліятэк на рэспубліканскім узроўні: Прэзідэнцкая бібліятэка Рэспублікі Беларусь, Фундаментальная бібліятэка БДУ, Навукова-педагагічная бібліятэка Галоўнага інфармацыйна-аналітычнага цэнтра Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь, Цэнтральная на-

іншыя крытэрыі пры адпаведным падзеле ў разлік не прымаюцца. Так, наяўнасць абмежаванняў у магчымасці карыстання фондамі бібліятэкі (напрыклад, у бібліятэках турмаў) або арыентацыя на асобныя групы грамадства (напрыклад, бібліятэкі для інвалідаў па зроку) не з'яўляюцца перашкодамі для таго, каб гэтыя бібліятэкі лічыліся публічнымі, — безумоўна, пры ўмове, што іх дзейнасць арыентавана на задавальненне шырокіх (універсальных) інфармацыйных патрэб, у сувязі з чым імі фарміруецца ўніверсальны па характары бібліятэчны фонд.

Метадычнае кіраванне

Адным з дасягненняў Закону з'яўляецца спрашчэнне і ўпарадкаванне сістэмы кіравання бібліятэчнай справай краіны шляхам рэгулявання сукупнай сеткі ўстановаў рэспублікі і больш дакладнага вызначэння каардынацыйных і мета-дцэнтраў для розных сетак бібліятэк.

Адной з найскладаных праблем кіравання бібліятэчнай справай Беларусі з'яўляецца падзел бібліятэк паміж фактычна ўсімі дзяржаўнымі ведамствамі. Тое ўскладняе мета-кіраванне бібліятэчнай дзейнасцю,

вуковая бібліятэка імя Якуба Коласа Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, Беларуская сельскагаспадарчая бібліятэка імя І.С.Лупіновіча НАН Беларусі, Рэспубліканская навуковая медыцынская бібліятэка, Рэспубліканская навукова-тэхнічная бібліятэка. Міністэрства культуры ўпаўнаважана прызначаць каардынацыйныя і метадычныя цэнтры для пэўных відаў спецыяльных з вышэйпералічаных. Так з'явіцца магчымасць праводзіць маніторынг і каардынацыю бібліятэк розных сетак, атрымліваць звесткі пра іх стан, паўнацэнна ажыццяўляць кіраванне імі.

Канкрэтызацыя паўнамоцтваў

Яшчэ адно важнае дасягненне Закону — стварэнне пры Міністэрстве культуры на грамадскіх пачатках Рэспубліканскага бібліятэчнага савета, у задачы якога ўваходзіць распрацоўка рэкамендацый па пытаннях у галіне бібліятэчнай справы, удасканаленне дзейнасці і ўзаемадзеяння бібліятэк, а таксама аказанне апошнім метадычнай дапамогі.

У сітуацыі ведамаснай размежаванасці патрэбнай выглядае канкрэтызацыя ў Законе паўна-

але дзе, сапраўды, знайсці людзей з вышэйшай адукацыяй?)...

Ад музейных спецыялістаў неаднаразова чуў, што гэта вялікая праблема — кадры. На такія маленкія заробкі нават на навуковага супрацоўніка цяжка знайсці чалавека. І гэта агульная праблема не толькі для музеяў — для ўсёй культуры: сыходзяць спецыялісты, а прыходзяць... Некаторыя скажучы: маўляў, адданыя музейшчыкі — сапраўдныя — не сыходзяць! Сыходзяць-сыходзяць, кажу, спытайце ў кіраўнікоў музеяў! А калі падымуць заробкі, дык з'явіцца і конкурс на пасады, прыйдуць адукаваныя культурныя людзі — і ўстанова зменіць аблічча!.."

"Экшн — рэч абавязковая!" / № 35

Людміла:
"Цудоўны артыкул паважанай Анжалікі Зяхтраўны, з якой я зна-

ёма цягам амаль сямі гадоў. Заўсёды нешта крэатыўнае, смелае ды інавацыйнае знаходжу для сябе пад час наведання ЦСДБ горада Мінска. Слушную прапанову выказала аўтар наконт таго, што абавязкова здарыцца цуд, калі бібліятэку, асабліва дзіцячую, будуць курываваць дэпутаты. Бібліятэкары сапраўды сёння здольныя прапанаваць шмат цікавага і пазнаваўчага для дзяцей!"

"Даць каментарый нельга амовіць" / № 44

Kishechkakika:
"Так вельмі многія нібыта журналісты сябе паводзяць. У сэнсе — вось вам пытанні, пішыце "сачыненне на вольную тэму", ды яшчэ не забудзьцеся і граматыку сваю вычытаць! Каб мне не было з чым параўноўваць, я думала б, што толькі так заўжды і бывае..."

КУЛЬТУРА ШТОТДНІВЭВАЯ МАСАВА-ПАЛІТЫЧНАЯ ГАЗЕТА
Выдаецца з кастрычніка 1991 года.
Заснавальнік — Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь. Рэгістрацыйнае пасведчэнне № 637, выдадзена Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.
Галоўны рэдактар — Сяргей Сяргеевіч ТРАФІЛАЎ.
Адказны сакратар: Вольга НАВІЦКАЯ;
рэдактары аддзелаў: Канстанцін АНТАНОВІЧ, Надзея БУНЦЭВІЧ, Барыс КРЭПЛАК, Яўген РАПІН;
аглядальнікі рэдакцыі: Дар'я АМЯЛЬКОВІЧ, Ілья СВІРЫН, Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ; **спецыяльныя карэспандэнты:** Пётр ВАСІЛЕЎСКІ, Алег КЛІМАЎ, Аліна САЎЧАНКА; **загадчык аддзела фоталюстрацый** — Юрый ІВАНОВ; **мастацкі рэдактар** — Наталля ОВАД; **карэктар** — Інга ЗЕЛІНГ.
Сайт: www.kimpress.by E-mail: kultura@tut.by
Адрас рэдакцыі: 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77. Пакіі 16-28, 94-98, чашвэрты паверх. Тэлефоны: (017) 286 07 97, (017) 334 57 23. Тэлефон-факс: (017) 334 57 41. Рэкламны адрас: тэл. (017) 286 07 97, 334 57 41.
Выдавец — Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова "Культура і мастацтва" 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77. Пакіі 16-28, 94-98, чашвэрты паверх. Прыёмная: (017) 290 22 50. Бухгалтэрыя: (017) 334 57 35.
Аўтары допісаў паведамляюць прозвішча, поўнае імя і імя па бацьку, пашпартныя звесткі (нумар пашпарта, дату выдання, кім і калі выданы пашпарт, асабісты нумар), асноўнае месца працы, зваротны адрас.
Аўтарскія рукапісы не рэцэнзуюцца і не вяртаюцца. Меркаванні аўтара могуць не адпавядаць пункту гледжання рэдакцыі. Аўтары нясуць адказнасць за дакладнасць матэрыялаў.
*Матэрыял на правах рэкламы.
"Культура", 2014. Наклад 5928. Індэксы 63875, 638752. Рознічны кошт — па дамоўленасці. Падпісана ў друк 14.11.2014 у 17.15. Замова 4449.
Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства "Выдавецтва "Беларускі Дом друку". ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004. пр. Незалежнасці, 79, 220013, Мінск.

моцтваў Міністэрства культуры Беларусі, якое ажыццяўляе "агульнае кіраванне бібліятэчнай справай". Сярод іншага, за Мінікультуры замацаваны паўнамоцтвы па вызначэнні асноўных прынцыпаў уліку і захавання фондаў, ажыццяўлення ўнутрырэспубліканскага дакументаабмену і пераразмеркавання дакументаў, арганізацыі і функцыянавання нацыянальнай сістэмы міжбібліятэчнага абанемента, дзейнасці Рэспубліканскага бібліятэчнага савета...

Закон прадугледжвае некаторае пашырэнне сферы дзейнасці і паўнамоцтвы бібліятэк. У прыватнасці, Законам замацоўваецца стварэнне ды функцыянаванне на базе дзяржаўных публічных бібліятэк публічных цэнтраў прававой інфармацыі і забеспячэнне магчымасці доступу да эталоннай прававой інфармацыі. Дзякуючы навацыям у Законе бібліятэкі здоліюць пашырыць сваю міжнародную дзейнасць, у тым ліку ў частцы стра-

■ **Адной з найскладаных праблем кіравання бібліятэчнай справай Беларусі з'яўляецца падзел бібліятэк паміж фактычна ўсімі дзяржаўнымі ведамствамі. Таму важнай з'яўляецца змяненні ў Законе, звязаныя са стварэннем ды функцыянаваннем сукупнай сеткі бібліятэк рэспублікі.**

забеспячэнне гэтага пытання. На вырашэнне дадзенай праблемы ў гэтай меры і скіраваны новыя палажэнні Закона.

Па-першае, упершыню ў айчынным заканадаўстве было замацавана само паняцце "кніжныя помнікі", пад якімі маюцца на ўвазе рукапісныя кнігі і выданні, якім нададзены статус гісторыка-культурнай каштоўнасці, або тыя, што з'яўляюцца рэдкімі ці каштоўнымі дакументамі ды маюць адметныя гістарычныя, навуковыя, мастацкія або іншыя вартасці.

Па-другое, Законам прадугледжваецца стварэнне Дзяржаўнага рэестра кніжных помнікаў Рэспублікі Беларусь, які ствараецца з мэтай сабраць звесткі пра кніжныя помнікі краіны. Што важна, у яго будучы ўключацца кніжныя помнікі, якія належаць не толькі юрыдычным, але і фізічным асобам. Законам вызначаюцца таксама некаторыя абавязкі ўладальнікаў кніжных помнікаў. Для рэгуляван-

Фотасюжэт нумара

Такім будзе гэта трэа пасля завяршэння праекта.

Тэатральны (буд)працэс

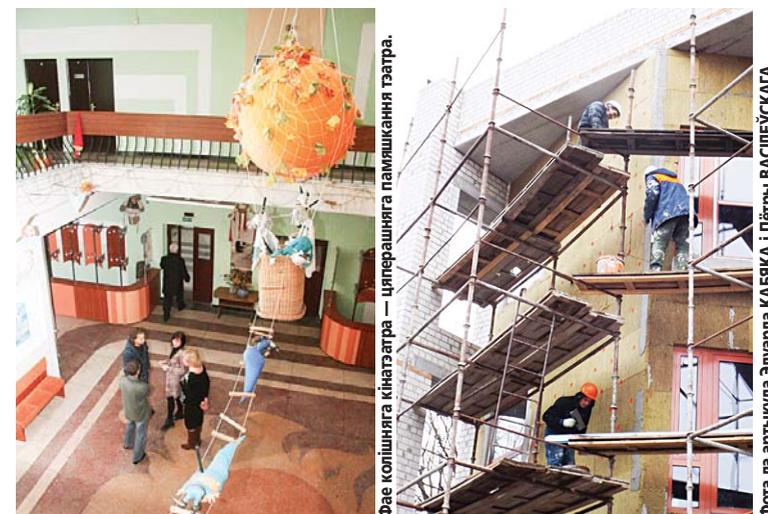
Наш карэспандэнт наведаў Брэст, азнаёміўшыся з тым, як ідзе ўзвядзенне будынка для Брэсцкага тэатра лялек.

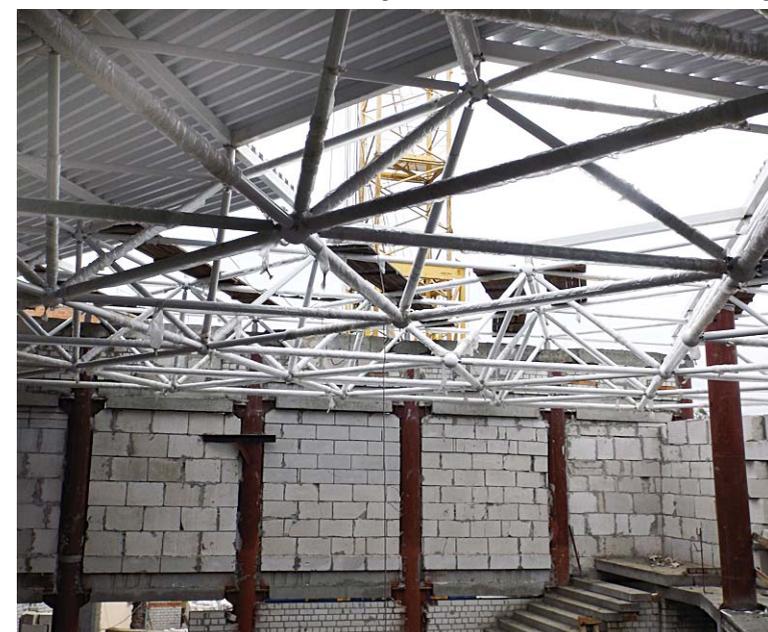
Гэтак сёння выглядае будоўля.

Будоўнікі тэатра.

Фота копія кіназаграна — цыперанінага павішання тэатра.

Фота да артыкула Эдуарда КАВЫКА і Пётры ВАСІЛЕУСКАГА

НОВЫХ БІБЛІЯТЭК

хавання каштоўных кніг пры арганізацыі міжнародных выставак.

Віртуальны асяродак

Прынцыповай і важнай навацыяй стала легалізацыя дзейнасці бібліятэк у віртуальным асяроддзі. Так, прадугледжваецца каардынацыя і кааперацыя па набыцці, стварэнні і ўзаемным выкарыстанні электронных інфармацыйных рэсурсаў, аказанні электронных паслуг. Замацаваныя Законам нормы легалізавалі дзейнасць бібліятэк у кірунку набыцця, стварэння і выкарыстання электронных інфармацыйных рэсурсаў, арганізацыі збору дакументаў у лічбавай форме, стварэння копій дакументаў у "лічбе". Пры гэтым прадугледжана захаванне патрабаванняў заканадаўства аб аўтарскім і сумежным правах.

Новыя нормы Закону ствараюць базу для больш эфектыўнага фарміравання электронных інфармацыйных рэсурсаў (у тым ліку вельмі чаканай і патрэбнай Нацыянальнай электроннай бібліятэкі Беларусі) ды ажыццяўлення так званых віртуальных паслуг. Сярод іншага, Закон легалізаваў электронную дастаўку дакументаў і нацыянальную сістэму міжбібліятэчнага абанемента.

Хопіць скардзіцца!

Новымі для айчыннага заканадаўства з'яўляюцца артыкулы Закону, якія рэгулююць пытанні за-

хавання і выкарыстання кніжных помнікаў. Справа ў тым, што ўжо амаль агульнапрынятым стала распаўсюджванне пра колішнія кніжныя багаці беларускай зямлі і адначасова скардзіцца на бязлітасныя гістарычныя абставіны, якія прывялі да знішчэння ці вывазу пераважнай большасці айчынных кніжных помнікаў. Часам здараюцца сітуацыі, калі даследчыкі выпраўляюцца ў замежныя паездкі, каб пабачыць той або іншы кніжны помнік, які, па іх перакананні, не мог захаватца ў Беларусі, і толькі пасля яны дазнаюцца, што памыляліся. Такая сітуацыя вынікае не толькі з-за недаведчанасці спецыялістаў, але таксама і з-за адсутнасці дастатковай інфармацыі пра тыя кніжныя багаці, якія ўсё ж такі захаваліся ў нашай краіне. Трэба прызнаць, што многія бібліятэкі да нядаўняга часу недастаткова займаліся пытаннямі захавання і папулярызацыі кніжнай спадчыны, якая захоўваецца ў іх зборах.

Тут важна прыгадаць, што яшчэ ў 2003 годзе Рэспубліка Беларусь разам з іншымі краінамі СНД прыняла Міждзяржаўны стандарт ГОСТ 7.87—2003 "Кніжныя помнікі", які даволі дакладна вызначае гэтае паняцце, прадугледжвае класіфікацыю і тыпалагізацыю кніжных помнікаў, акрэслівае парадак іх апісання, уліку, захоўвання і выкарыстання. Аднак у нашай краіне гэты дакумент да нядаўняга часу фактычна не дзейнічаў, паколькі не было дастатковым нарматыўнае прававое

пытанняў вядзення Дзяржаўнага рэестра кніжных помнікаў у бліжэйшым часе павінна з'явіцца адпаведная Інструкцыя, зацверджаная Міністэрствам культуры Рэспублікі Беларусь. У выніку мы маем спадзяванне ў бліжэйшыя гады атрымаць даволі поўныя звесткі пра зборы кніжных помнікаў у нашай краіне. Гэта будзе вельмі важным дасягненнем напярэдадні святкавання 500-годдзя беларускага кнігадрукавання ў 2017-м.

На вялікі жаль, Закон зафіксаваў і некаторыя адмоўныя тэндэнцыі ў бібліятэчнай практыцы. Так, на падставе адсутнасці ў апошняй рэдакцыі Закону Рэспублікі Беларусь "Аб паштовай сувязі" пазіцыі аб праве бібліятэк на льготныя тарыфы на перасылку дакументаў для камплектавання бібліятэчных фондаў, гэтая норма была выключана і з Закону "Аб бібліятэчнай справе ў Рэспубліцы Беларусь".

У цэлым жа можна ўпэўнена казаць, што абноўлены Закон утрымлівае прынцыповыя змяненні і дапаўненні, якія, бясспрэчна, будуць спрыяць павышэнню якасці бібліятэчна-інфармацыйнага абслугоўвання, арганізацыі карпаратыўнага фарміравання інфармацыйных рэсурсаў, захаванню і папулярызацыі нацыянальнай кніжнай спадчыны, а таксама стварэнню эфектыўнай сістэмы бібліятэк нашай краіны.

Што чыталі на kimpress.by ў кастрычніку

"Замест слоўных дэбатаў" / № 44

Людмила Захаревич:

"Чудоўны артыкул паважанага Навума Гальпяровіча! Сапраўды, "Уладзімір Мулявін, улюбёны ў беларускую песню, не думаў, ці гатовы слухачы ўспрымаць "Алеся", "Александрыну", "Касіў Ясь канюшыну...", а проста разам з сябрамі спяваў іх са сцэны ў любым кутку былога Савецкага Саюза". І глядзачы падпявалі "Песнярам", не ведаючы мабыць, нават сэнсу некаторых слоў! А яшчэ жыццёвы прыклад: жыхар Нідэрландаў, пабраўшыся шлюбам з дачкой маёй прыяцелькі, вельмі хутка вывучыў і гімн беларускі, і тую ж "Касіў Ясь канюшыну...". Згодна я з паважаным Навумам Якаўлевічам: работнікі культуры, бібліятэкары — у першую чаргу, павінны несці прыгажосць беларускай мовы да сваіх глядачоў і слухачоў".

1. "Re: на "Re: "Песняры" (Што сказалі журналісты "К" аб новым трыб'юце легендзе беларускай музыкі?), аўтары — Алег КЛІМАЎ, Сяргей ТРАФІЛАЎ, Надзея БУНЦЭВІЧ, № 38.
2. "У чыстым выглядзе... выяўленчае? Мастацтва?", аўтар — Алег КЛІМАЎ, № 39.
3. "З гледжачым усё ў парадку...", аўтар — Аляксандра БАЯРЫНА, № 40.
4. "Сакрэты "Чытай-Горада", аўтар — Аліна САЎЧАНКА, № 38.
5. "Пра гісторыю беларускай фатаграфіі", аўтар — Ігар ЛЕБЕДЗЕЎ, № 40.

6. "Культурны фастфуд ды... Талстасеўскі", аўтар — Вера САВІНА, № 40.
7. "Танцавальная дзіроўка", аўтары — Зміцер ГУД, Святлана СУДНОЎСКАЯ, № 39.
8. "Словы — мае і... не мае", аўтар — Ганна КІСЛІЦЫНА, № 40.
9. "Re: на "Re: "Песняры" (Як удзельнікі ансамбля слухалі трыб'ют музычнай легендзе), аўтары — Алег КЛІМАЎ, Сяргей ТРАФІЛАЎ, Надзея БУНЦЭВІЧ, № 34.
10. "Інтрыга пленэру", аўтар — Вольга ЛАБАЧЭЎСКАЯ, № 32.

Заставайцеся з намі!

Будзем на сувязі!

Паважаныя чытачы!

Нам цікавае ваша меркаванне па тэмах нумара. **Пішыце** на адрас: 220013, г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 77, альбо на электронную скрыню kultura@tut.by. **Тэлефануйце** ў рэдакцыю па нумары 8-017-286-07-97. **Абмяркоўвайце** на [facebook.com/kimpressby](https://www.facebook.com/kimpressby) vk.com/kimpressby twitter.com/kimpressby

Дзяжурны па нумары

Калумбы новага тыпу

Паспрабуем уявіць, што будзе, калі прафесійна змяшаць тры-чатыры супрацьлеглыя па гучанні колеры: жоўты, чорны і сіні ці чырвоны, белы і зялёны. Гэтая "палітра" не ўразіць нас характарам адценняў, бо колеры, некалі самастойныя ды прывабныя, згубяць у такім "тандэме" сваю мастацкую моц.

Аліна САЎЧАНКА

Прыкладна цягам месяца мне даводзілася распавядаць чытачам "К" пра мадэрнізацыю, "міксаваныя" ўстановы (звольнага — культуры), пераўтварэння з "класічных" галерэй, бібліятэк, канцэртных пляцовак, кафэ для таго, каб зрабіць іх больш папулярнымі і масавымі месцамі. Гэта адбываецца прыблізна па такой формуле: галерэя + бар = новая арт-пляцоўка. Або: кафэ + бібліятэка + клуб = новы творчы аб'ект. Канешне ж, я імкнулася трымацца нейтральнага пункта гледжання, даючы найперш слова тым, хто гэта прыдумаў і рэалізаваў. Дарэчы, мае суразмоўцы падалі людзьмі зацікаўленымі, шчырымі ды таленавітымі, іхнія канцэпцыі і планы на будучыню, звязаныя з апісанымі праектамі, гучалі вельмі пераканаўча. Але раптам я задумалася і нават спужалася...

Што, калі тэндэнцыя па пераўтварэнні ўстаноў, па змяшэнні жанраў, стыляў і мэт так моцна захопіць менеджараў культуры, што наступнае пакаленне ўжо не зможа пазнаёміцца з кансерватыўнай бібліятэкай ці з класічным музеем (так, тымі самымі, якія цяпер выклікаюць у нас, мякка кажучы, скепсіс)? Што, калі мы, празмерна казіўшы адпачатковую добрую задуму па прыцягненні аўдыторыі, і насамрэч станем хадзіць у бібліятэку, каб паснедаць, а ў галерэю — каб павесяліцца?..

Канешне, такіх выпадкаў не было. І, вядома ж, я гіпербалізую. Дый ўстаноў падобнага тыпу ў краіне не так шмат. Але іх лік расце. З аднаго боку — як пошук новых форм ды магчымасцей для развіцця талентаў, з іншага — як вымушаны вынік аптымізацыі і мадэрнізацыі арганізацыі. Да ўсяго, не сакрэт і ступень захаплення (асабліва — моладзю) моднымі тэндэнцыямі. Вось мая цётка, выкладчык хіміі ва ўніверсітэце Дармштата, распавядала мне, што нямецкае студэнцтва развучылася нармальна канспектаваць лекцыі: яны робяць гэта толькі праз гаджэты і даўно ўжо забыліся, як у ружэ трымаць аловак. Але, даруйце, я адхіляюся ад тэмы...

Як дакладна заўважыў у сваім нядаўнім камментарыі для "К" дырэктар Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі Раман Матульскі, бібліятэка існуе яшчэ з дабіблейскіх часоў. А першы "дом муз", Мусеён, датуецца 290-м годам да н.э. І толькі ў XX і XXI стагоддзях нашай цудоўнай эры ў гэтых інстытуцыях ды прынцыпах іх работы наведвальнікі і самі супрацоўнікі пачалі сумнявацца. Аргумент у абарону класічных устаноў напрошваецца такі: можа, усё ж галоўная праблема ў дыялогу паміж чалавекам і культурнай інстытуцыяй узнікае з-за антрапагеннага фактара, а не наадварот? Можа, змяняць трэба наша светаўспрыманне і духоўны ўзровень, а не шматпакутную класіку?

Адмаўляць факт, што інтарэс да чытання і культуры ў свеце зараз не на сваім піку, відаць, няма сэнсу. Але, каб гэтую цікавасць прыцягнуць нанова, трэба вынайсці, а можа, проста прыгадаць нейкі прызабыты спосаб, каштоўнейшы за талерку супу ці келіх піва.

Мне зараз вельмі не хацелася б каго-небудзь з тых культурных калумбаў пакрыўдзіць сваімі словамі адносна ўстаноў культуры, як сведчыцца ў афіцыйных паперах, новага тыпу. Урэшце, спадзяюся, чытачы "К" — не ранімыя, а дзейсныя асобы. Увогуле ж, я за тое, каб у чалавека заўсёды быў выбар: куды пайсці, чым скарыстацца, што любіць і што паважаць. Я за тое, каб наша культурная, у шырокім разуменні, прастора налічвала розныя і разнастайныя ўстановы, у тым ліку — альтэрнатыўныя, артхаўсныя. Але так хочацца мне, ды, напэўна, не толькі мне, каб мы пакінулі і класічныя ўзоры разумення і ўзаемадзеяння са светам культуры. Далібог, яны нічым не горшыя...

(Заканчэнне. Пачатак на старонцы 1.)

...А вось паспалітыя інтэрнэт-юзеры практыкаваліся ў красамоўстве, імкнучыся засведчыць: у рэстаўрацыі ў нас разбіраюцца ўсе, апроч рэстаўратараў. Зрэшты, пытанні на гэты конт узніклі не раўночасна ў кожнага... Мы вырашылі пачуць на іх адказы ад навуковага кіраўніка аб'екта Сяргея ДРУШЧЫЦА, у чый кампетэнцыі знаходзіцца прыняцце ўсіх прынцыповых рашэнняў.

Ілья СВІРЫН

Сяргей ДРУШЧЫЦ, навуковы кіраўнік работ на Навагрудскім замку

Што было раней?

— Да нашага "ўмяшальніцтва" рэшткі Касцельнай вежы ўяўлялі з сябе гэты "ветразь" пятнаццаціметровай вышыні, падуладны ўсім руйнавальным сілам і, у дадатак, спярэжчаны расколінамі. І ўвогуле немаведама, якім чудам ён яшчэ трымаўся! Камяні сыпаліся літаральна штодня... Калі мы распачылі работы, стан вежы быў настолькі складаны, што нават будаўнікоў на гэты аб'ект нельга было дапускаць, паводле норм тэхнікі бяспекі...

Таму перад пачаткам аднаўленчых работ мы разам з супрацоўнікамі інстытута "Гроднаграмадзянпраект" распрацавалі часовую металічную канструкцыю па ўтрыманні вежы, зрабілі каля сотні свідравін, якія замацавалі глебу пад падмуркамі, усталявалі адмысловыя насцілы, што абаранялі ад камянеў згары...

А пакінуць "як ёсць"?

— Гэта толькі недасведчаны чалавек можа казаць: вось, маўляў, Калізей стаіць, ніхто яго не чапае, дый і сам ён не асыпаецца... Ведаецца, колькі сродкаў выдаткоўваецца штогод, каб падтрымліваць яго ў належным стане? Куды больш за тую няпоўныя тры мільярды рублёў, якія на сёння асвоены ў Навагрудку. Гэта па-першае, а па-другое... Клімат у нас усё ж трохі іншы, чым у

цёплай Італіі, і ў тутэйшых шыроках пакідаць руіну "як ёсць", пад адкрытым небам, проста небяспечна для апошняй...

Што зроблена?

— Каб умацаваць руіны вежы, мы былі вымушаны зрабіць супрацьвагі кшталту кантрафорсаў і ўвязаць руіны металічнымі пасамі. Пры гэтым ад пачатку ставілі сабе за мэту захаваць усё, што магчыма. Гэта тычылася не толькі ацалелай аўтэнтычнай кладкі, але і рэштак умацавальных канструкцый 1924 года, бо тая першая кансервацыя — гэта ўжо таксама старонка гісторыі замка. Зробленыя тады сцены з палявых камянеў мы не краналі, толькі выканалі расшыўку, каб тыя валуны не вывальваліся. Адзін кантрафорс поўнасьцю захаваны, другі, як выявілася, ужо страціў нясуць здольнасці, бо ўнутры быў, лічы, парожні... Вонкава мы яго поўнасьцю аднавілі, паклалі тыя самыя камяні на іх старыя месцы, але пры гэтым запоўнілі трывалай бетоннай сумессю.

Пасля аднаўлення руіна набыла пэўную геаметрыю. Магчыма, яна выглядае менш рамантычна, але іначай мы не змаглі б выканаць задачу: захаваць руіны для нашчадкаў. Зрэшты, вежа і сёння

яго рабіць. У першапачатковым праекце мур быў накрыты цэглай, але ж для гэтага патрэбны клінкер — цэгла высокай трываласці. На жаль, на Беларусі тое, што нам было трэба, ніхто не вырабляе, а на пакупку за мяжой мы не атрымалі дазволу...

Ці мелі работы навуковую аснову?

— Пачатку рэстаўрацыйных работ папярэднічалі грунтоўныя даследаванні, дзякуючы якім мы цяпер ведаем гісторыю гэтага помніка ажно з XIII стагоддзя. У прыватнасці, быў выяўлены першапачатковы вал тады яшчэ драўлянага замка. Гэтымі днямі закладаюцца новыя шурфы. Мы капаем ужо на глыбіні звыш трох метраў, але да мацерыка так і не дайшлі. Там культурны пласт праўдэ каласальны!

Пад час работ па кансервацыі Касцельнай вежы аднавілі аконныя праёмы. Гэта было магчыма праз тое, што захаваліся аўтэнтычныя маякі — пара-тройка "родных" цаглін, дзякуючы якім спецыялісты могуць вызначыць арыгінальны памер акна і перамычкі. Да таго ж, побач — Шчытоўка, дзе аконныя праёмы захаваліся.

Ці зрабілі "як трэба"?

— Пытанне, якое не мае адназначнага адказу. Што значыць: "як трэба"? Калі аўтарам праекта з'яўляецеся вы, дык зробіце яго так, як вы лічыце патрэбным, калі я, дык — па-свойму. Гэта, вядома ж, зусім не азначае, што хтосьці з нас абавязкова памыляецца. Прынамсі, я ў сваім праекце ўпэўнены, дый спецыялісты, якія ўваходзяць у Навукова-метадычную раду, таксама яго падтрымалі.

Беларускіх рэстаўратараў часта папракаюць у неадпаведнасці міжнародным стандартам. Я досыць добра валодаю станам рэчару галіны ў Польшчы, рэгулярна атрымліваю актуальную інфармацыю пра тыя рэстаўрацыйныя праекты, што робяцца ў свеце, і таму з усёй адказнасцю магу заявіць: мы рухаемся ў рэчышчы агульнапрынятых тэндэнцый. Балазе наша заканадаўства ў сферы аховы спадчыны адпавядае еўрапейскаму.

Перш чым прыступіць да працы мы вывучылі шматлікія межныя аналагі: і ў Польшчы, і ў Германіі, і ў Прыбалтыцы... Гэта нас яшчэ больш запэўніла, што за мяжой падыход да кансервацыі аналагічных аб'ектаў — прыблізна такі ж. Для захавання рэштак абарончых збудаванняў у цэн-

Пра розніцу паміж рэшткамі Навагрудскага замка і Калізеям

Як утрымаць "вежу-ветразь"

мае як бы "незавершаны" выгляд, і ў яе кладцы з абодвух бакоў праглядаецца старая муроўка. У вышыню мы не падымаліся, застаўшыся прыблізна на тым самым пятнаццаціметровым узроўні. Паясы зніталі новую кладку са старой. Будзем спадзявацца, што ўстойліва.

Мы не таніравалі мур, бо, згодна з агульнапрынятай у рэстаўрацыі метадыкай, новыя элементы павінны візуальна кантраставаць з аўтэнтычнымі. З часам, безумоўна, кантраст стане не такім кідкім, але ўсё адно застаецца. Таму ўважлівы глядач здолее "расчытаць" у мурзе вежы розныя перыяды гісторыі замка: і XVI стагоддзю, і XX, і XXI.

Цэгла, якая выкарыстоўвалася, была зроблена ў Гарыні спецыяльна для аб'екта. Што да даху... Шчыра кажучы, я не меў намеру

■ Сяргей Друшчыц: "Што значыць: "як трэба"? Калі аўтарам праекта з'яўляецеся вы, дык зробіце яго так, як вы лічыце патрэбным, калі я, дык — па-свойму. Гэта, вядома ж, зусім не азначае, што хтосьці з нас абавязкова памыляецца. Прынамсі, я ў сваім праекце ўпэўнены, дый спецыялісты, якія ўваходзяць у Навукова-метадычную раду, таксама яго падтрымалі.

тры Варшавы альбо руін замка ў Чэрску выкарыстаны падобныя метады, што і ў Навагрудку.

Што будзе далей?

Вядома, пра завяршэнне работ казаць пакуль і блізка не выпадае. Налета мы плануем раскрыць праслы муроў, якія прымыкаюць да вежы і сёння засыпаны зямлёй (давядзецца іх трошкі "ўзняць" — прынамсі, для таго, каб дзятва не лазіла, бо гэта ж небяспечна). А далей маем прыступаць да Шчытоўкі...

Спадзяюся на тое, што фінансаванне аб'екта прадоўжыцца і налета — прынамсі, Гродзенскі аблвыканкам настроены на гэты конт рашуча. Да ўсяго, нам удалося "выхаваць" спецыялізаваную каманду будаўнікоў, якая прайшла школу Нясвіжа, а цяпер і Навагрудка. І калі ў іх узнікне прастой, брыгада разваліцца.

А яшчэ ў маім плане — правядзенне "круглага стала" на тэму аднаўлення Навагрудскага замка, каб тыя, каму гэта цікава, маглі атрымаць вычарпальны адказ на свае пытанні. А на розную ананімную крытыку я не звяртаю ўвагі, бо як начытаешся рознага глупства, дык сам сабе пачынаеш здавацца дурнем. Лепш не зласловіць, не крытыканстваваць, а ўзяць ды самому нешта зрабіць. Вось гэтымі днямі мы працягваем маштабныя раскопкі, каб падрыхтаваць праектную дакументацыю на наступны год. І я вымушаны адрываць ад працы высокакваліфікаваных рабочых, каб яны закладалі шурфы. Гэтая справа падуладная любым валанцёрам, але... усе яны, відаць, сядзяць у Інтэрнэце.

ФОТОФАКТ

Вяха Нацыянальнага

10 лістапада Нацыянальны мастацкі музей Беларусі правёў урачыстасці з нагоды 75-годдзя ўстаноў. У святочнай дзеі прынялі ўдзел як асобы, датычныя да развіцця ўстаноў ды сферы культуры наогул, так і юнае пакаленне — будучыя госці і супрацоўнікі НММ.

Фота Юрыя ІВАНОВА

28 лістапада ў нашым тэатры ўрачыста адкрыецца XII Міжнародны фестываль тэатральнага мастацтва "Славянскія тэатральныя сустрэчы". Гэты форум праводзіцца раз на тры гады і мае доўгую гісторыю, стартаваўшы ў 1989-м. Але сёлета ён — асабліва, ужо хаця б таму, што, па-першае, праводзіцца ў Год гасцінасці. Па-другое, прыпадае на 75-годдзе нашага тэатра. Нарэшце, быццам працягвае эстафету вельмі важнай тэатральнай падзеі рэспубліканскага маштабу — III Нацыянальнай тэатральнай прэміі, вынікі якой падводзіцца 30 лістапада.

Усё гэта паўплывала і на сёлетні фармат фестывалю. Вячача фо-

Месца "...Сустрэч" — нязменная

Т Э К С Т

Ірына ПЫРКОВА,
дырэктар Гомельскага абласнога драматычнага тэатра

рум, зразумела, будзе вечарына з нагоды юбілейных святкаванняў нашага тэатра (дадам, што мы праводзілі конкурс на лепшы сцэнарый гэтай урачыстасці, і выйграў яго Дзмітрый Марыніч). Упершыню ў "Славянскіх тэатральных сустрэчах" возьмуць удзел тэатры з Казахстана і Калінінграда. Першы прывязе монаспектакль, прысвечаны 200-годдзю з дня нараджэння Міхаіла Лермантава, які прызначаны, найперш, для школьнікаў. Што да Калінінграда, дык мы гастралювалі там улетку. Цяперашнія ж гастролі

тамтэйшага абласнога драматычнага тэатра будуць не толькі "ў адказ", але і непасрэдна прыойдуць у фестываль: апошні іх спектакль — адначасова і першы фестывальны. Але галоўная адметнасць сёлетніх "...Сустрэч" — адсутнасць уласнага конкурсу паміж калектывамі ды іх пастаноўкамі. Кожны спектакль стане, такім чынам, своеасаблівым падарункам гасцей да юбілею. Але, хаця і не будзе афіцыйнага журы, паказаныя пастаноўкі атрымаюць прафесійную ацэнку крытыкаў з розных краін, якіх мы дзеля гэтага

і паклікалі на фестываль. Гэта Андрэй Масквін з Польшчы, Ніна Мазур з Германіі і Анжэліна Ражкоў з Малдовы.

Такая змена фармату фестывалю не будзе апошняй — наадварт, яна шмат у чым вызначыць яго далейшае развіццё. Не буду раскрываць усіх сакрэтаў, але ўжо наступны форум, трынаццаты па ліку, будзе іншым. Жыццё не стаіць на месцы, і тэатр гэта адлюстроўвае: нельга заставацца ўбаку ад таго, што робіцца ў свеце, трэба пераймаць ды прыстасоўваць да сваіх умоў і нацыянальных традыцый усё лепшае, назапашанае сусветным досведам.

Звярну ўвагу на адну толькі дэталю — новыя тэхналогіі. Справа не толькі ў тым, што гэта значна паўплывала на тэатральныя магчы-

масці і, асабліва, сцэнаграфію многіх сучасных пастановак. Справа яшчэ і ў тым, наколькі гэта дапамагае ў той жа фестывальнай практыцы, гастрольнай дзейнасці. Вельмі многія пытанні цяпер можна вырашаць не проста па тэлефоне, а праз Інтэрнэт. Па тым жа скайпе будучыя госці могуць, што называецца, на свае вочы пазнаёміцца з асаблівасцямі сцэны, на якой давядзецца выступаць. Гаспадары таксама могуць ацаніць сцэнаграфію, рэквізіт тых спектакляў, якія будуць прывезены. І не толькі дзеля рэкламы! Некаторыя дэталі сцэнаграфіі можна замяніць тым, што ёсць у нас, і без усялякай страты для пастаноўкі. Сапраўды, нашошта дарма цягнуць тое, што можна знайсці і ў нас? У выніку здараецца нават так, што гасцям давядзецца везці толькі сцэнічныя строі, бо ўсё астатняе ім забяспечваем мы, са свайго арсеналу. Ці ж гэта не зручна? І, да ўсяго, вельмі скарачае грашовыя расходы...

Людзі з фотаапаратам дзеляцца на дзве групы: прафесіяналы і аматары. Асноўнае адрозненне — у падыходзе. Прафесіянал павінен дасканалы валодаць рамяством, ведаць і ўмець выкарыстоўваць законы кампазіцыі, абавязаны выканаць сваю працу. Бо падзея (а гэта можа быць спаборніцтва, вяселле, сустрэча...) ніколі не паўторыцца. Фатаграф мусіць усё прадугледзець. У тым ліку і тое, што любя, нават самая дарагая, камера можа зламацца ў любую хвіліну.

А наступную гісторыю распаўядаю вучням на першым занятку курса "Практычная лічбавая фатаграфія". "Першы блін камяком", "Не было б шчасця, ды няшчасце дапамагло" — прыходзяць на розум гэтыя прымаўкі, калі згадваю сваю першую здымку для газеты. Было гэта ў 1980-х. Захварэў фотакарэспандэнт газеты "Фізікультурнік Беларусі", і рэдакцыя звярнулася ў фотаклуб "Вячэрні Мінск" пры аднайменнай газеце, членам якога я тады быў, з прапановай: можа, хтосьці зможа замяніць яго і паздымаць для газеты цягам двух-трох тыдняў, пакуль фотакар не паправіцца. Я пагадзіўся. І на ўсё жыццё запомніў гэтую здымку. А трэба было зафіксаваць старт спартсмен-

Першы блін не камяком...

Т Э К С Т

Вадзім КАЧАН,
фатаграф, выкладчык курса фатаграфіі

наў-бегуноў у Баравой пад Мінскам. Планавалася размясціць на трэцяй старонцы некалькі здымкаў і тэкст. А мая задача — тры фота на старце, а раніцай — прынесці адбіткі ў рэдакцыю.

Задача нескладаная, але ўсё роўна падрыхтаваўся: пачысціў фотаапараты і аб'ектывы, заправіў плёнкай касеты (тады мы, члены клуба, бралі вялікія бабіны па дзвесце метраў на кінастудыі "Беларусьфільм" і самі запраўлялі ў касеты — так выходзіла танней, асабліва калі здымаеш шмат, а на плёнцы атрымлівалася не 36, а 40-45 кадраў, што было зручна). Раніцай а 10-й па мяне прыбыла рэдакцыйная машына, і мы з карэспандэнтам паехалі ў Баравую.

Быў сонечны дзень, да старту ствала часу, і я паздымаў падрыхтоўку, партрэтны спартсменаў. Хваляванне, якое адчувалася спачатку, сцішылася. Пакуль жа выбраў кропку, прыкінуў, што акрамя агульнага плана здыму сярэдні і некалькі буйных. Здымаць вырашыў "Зенітам", хоць у кайстры ляжала і запасная камера "ФЭД". А на дне сумкі, нягледзячы на сонца, прыхаваў складны пара-

сон (у тых часы — рэдкасць і дэфіцыт): на выпадак, калі з надвор'ем штосьці здарыцца...

Зазначу, што досвед заказнога фатаграфавання ў мяне меўся. Паколькі фотатворчасць — справа нятанная, каб кампенсаваць выдаткі, я часам здымаў у садку. З групы атрымліваўся прыбытак у 25 рублёў (на асноўнай працы заробак быў 130). Прычым рабіў не толькі партрэты, але і рэпартажы, жанравыя здымкі. Бацькам падабаўся нестандартны падыход. Плацілі ахвотна, бо кадры атрымліваліся "жывыя".

У клубе "Вячоркі" існавала, пэўна, адзіная ў Беларусі грамадская фотагалерэя. У калідорах мы раз на месяц ладзілі выстаўкі. Лепшыя здымкі друкаваліся ў газеце, дзе была рубрыка "Фотаклуб "ВМ" прадстаўляе". Затым аднымі з першых у рэспубліцы зрабілі фотавыстаўку ў кінатэатры. На тэлебачанні паказалі перадачу пра нас. Гэта значыць, з фатаграфіяў я ўжо цесна сябраваў і меў дастатковы багаж ведаў.

...У той дзень усё адбылося, як і планаваў. Пасля старту я адзін тое, што хацеў, нават з запасам. Дома

ж найперш пайшоў у ванную: праўляць плёнку ў маёй фоталабараторыі. І вось тут, пад час праўкі, і здарылася няшчасце. Падвяла наша родная, саветская сантэхніка: замест халаднаватай вады пад час праывання з-пад крана пацякла цёплая, нават гарачая. У выніку, плёнка счарнела, як смоль. Уявіце, як я знерваваўся! Але паступова ўзяў сябе ў рукі. Вырашыў хімікатамі адбляліць кадры. У павелічальнік паставіў магучыя лямпы. Ратаваў сітуацыю як мог. У выніку, усё ж такі надрукаваў некалькі здымкаў. І толькі агульны план забегу атрымаўся не такім, як насамрэч. На адбітку здавалася, што спартсмены выбягаюць нібы з туману: цені "прапрацаваліся", а святло знікла. Графічны здымак выйшаў. "Няхай будзе, што будзе, — вырашыў я. — Атрымаю, затое стараннасць ацэняць".

Раніцай, пацуючы ад хвалявання, дрыготкімі рукамі, не глядзячы ні на каго, перадаю сваю "ганебную" работу карэспандэнту, каб той аднёс фота кіраўніцтву. Ён вяртаецца з рэдактарам. Апошні чамусьці ўсміхаецца. "Ну, усё, — думаю. — Пяць хвілін ганьбы..." А рэдактар, замест таго, каб лаяць, ляпае па плячы і кажа, звяртаючыся да ўсіх у пакоі:

— Вось малайчына! Глядзіце, што значыць творчы падыход!

Я не веру сваім вусам. А ён паказвае тую самую "бракаваную"

фатаграфію супрацоўнікам і кажа, што размесцяць яе на першай паласе, толькі абрэжуць зверху ды знізу, каб як панарама глядзелася. Так што, і смех і грэх, але супрацоўніцтва з газетай адбылося. Так, ведаючы, якая ў нас сантэхніка, мне трэба было не запраўляць касету ўсёй плёнкай, а падзяліць яе і здымаць дзвюма камерамі. Але ўсё не прадугледзіш, а з любой сітуацыі мусіць існаваць годнае выйсце. Трэба яго толькі знайсці.

Фатаграфію можна, я так лічу, умоўна падзяліць на дзве вялікія групы: "спажывецкую" і "арт", або — "творчую". Першая мае прыкладнае значэнне, з ёй мы сутыкаемся штодня. Гэта і рэклама, і, у большасці, — рэпартажы, здымкі на памяць... — фатаграфія для вачай. А з другой групай кадраў мы знаёмімся на выстаўках — гэта фота для душы і сэрца. І першая, і другая — важныя. Межы паміж імі — размытыя, і часта са спажывецкай катэгорыі здымак пераходзіць у іншы статус.

У мяне быў выпадак, калі я здымаў вяселле ў Гомелі. Гэта было ў 1987-м. Пры друку на адным здымку адбылася частка суседняга кадра. Адбылося візуальнае ўзаемадзеянне, супастаўленне двух светаў. З'явілася новая рэальнасць, тое, чаго не было ў жыцці. З'явілася новае гучанне. Так нарадзілася серыя "Вясельныя імгненні". Гэта я да таго, што нават здымаючы вяселлі можна атрымаць творчую фатаграфію...

Калі мы распачыналі праект "Перазагрузка", то не ўяўлялі, як далёка ўсё зойдзе.

У першай частцы (2009 год) была простая ідэя: надаць беларускі кантэкст творчасці арыгінальных каманд з Беларусі, якія не карыстаюцца роднай мовай. Дыскусія наконт таго, ці лічыць беларускім творцам паэта ці музыканта, які піша/спявае не на тытульнай мове нацыі, можа быць бясконцай. Таму наш адказ у адносінах да музычнай сферы — можа, калі сам сябе пазіцыянуе як беларуса і мае прыклады ва ўласным рэпертуары. Гэта можа быць нават адна-адзіная песня.

Таму мы прапанавалі шэрагу нашых выканаўцаў (гуртам "Atlantica", "Naka", "Сярэбранае вяселле", "The Stokes", Сяргею Пуксту ды іншым) запісаць свае хіты па-беларуску. Каб не было цяжкасцей перакладу, паклікалі ў праект сапраўдных знаўцаў гэтай справы: Глеба Лабадзенку, Андрэя Хадановіча, Сяргея Балахонава, Уладзя Лянкевіча, Віталія Воранава, Алеся Камоцкага. І вынік пераўзышоў чаканні. Па-першае, шмат хто з удзельнікаў праекта адкрыў для сябе магчымасці роднай мовы. Некаторыя нават казалі: о, гэта пу-

Перазагрузка — "на свет цэлы"?

Т Э К С Т

Сяргей БУДКІН,
галоўны рэдактар партала "Tuzin.fm"

чыць нават больш крута, чым у арыгінале! І праўда: некаторыя песні з "Перазагрузкі-1" зажылі сваім жыццём. Яскравы прыклад: грае "Naka" на сваім канцэрце песню "Беги", а публіка падхоплівае на прыпевае словы з "Бяжы". Англамоўны гурт "Hair Peace Salon" потым запіша па-за праектам свой адзіны беларускамоўны твор, а яго лідар Алег Вяль праз час заснуе беларускамоўны праект "Bristeil". "Tanin Jazz" вырашыць запісаць нават беларускамоўную праграму "Адліга", ды ў "Naka" пасля з'явіцца яшчэ не адна песня на роднай мове. Праўда, цудоўны "Новы мост" так і не прыжыўся ў рэпертуары "Сярэбранага вяселля": гурт так і не наважыўся яе выканаць ужывую. Камічны выпадак выйшаў з песняй удзельніка дзіцячага "Еўрабачання" Юры Дзямідовіча. Ён для праекта пераспяваў сваю песню, дзе замест "кроліка", што "рысуе мелом нолик" — ганьнямі Сяргея Балахонава паўстаў "трусік", што "плюскі". Але Юра не пераадолеў бар'ер: яго сябраўкам падалося смешным слова "трусік", таму ў выніку застаўся "кролік з нолікам".

У другой частцы "Перазагрузкі" была яшчэ больш складаная задача. Мы звярнуліся да артыстаў з іншых краін, якіх нешта лучыць з нашай (нават проста сяброўскай пацудзі), з той жа самай прапановай: абраць адну са сваіх песень, аддаць прафесійнаму перакладчыку і потым пераспяваць яе на беларускі лад. На такі творчы эксперымент пагадзіўся Ілья Лагуценка з гурта "Мумий тролль", дзед якога — з Магілёва, народжаны ў Беларусі Аляксандр Рыбак з Нарвегіі і Алег "Джагер" Мінакоў з Бельгіі, вядомы нямецкі джазавы піяніст Ляон Гурвіч, Макс Лоранс, Алёна Свірыдава, якая пачынала тут кар'еру, гурты "Zdob si Zdub" з Малдовы, "Смысловые гал-

люцинации" з Расіі, "Воплі Відоплясова" з Украіны ды іншыя.

Ізноў нашы чаканні пераўздызены. Удзельнікі паставіліся вельмі адказна да гэтай прапановы. "Смысловые галлюцинации" нават некалькі разоў перараблялі песню. Екацярынбуржцы думалі спачатку, што будзе проста, бо ім здавалася, нібыта нашы мовы вельмі блізкія. Аднак давялося істотна працаваць над вымаўленнем. Вось Ілья Лагуценка так і не адужаў гэтую задачу: беларуская мова далася яму цяжка, што добра чуваць у версіі "Кантрабанд". Затое песні ад Рыбака, Свірыдавай, Скрыпкі ды большасці іншых зазьялі новымі фарбамі. Лідар "Воплей..." наогул пад час працы над "Краінай мрой" адкрыў, што ён на чвэрць беларус па паходжанні.

Зазначу, што беларускія версіі ўжо вядомых песень замежных артыстаў зажылі сваім жыццём. Рыбак часта аддае перавагу на выступленнях у Беларусі менавіта "Небасхілу Еўропы", а не "Europe Skies". Песня Алёны Свірыдавай "Пакуль" стала выконвацца іншымі артыстамі на конкурсах ды фестывалях: яе цудоўна праспявала, у прыватнасці,

Сабрына Бабшукіна, удзельніца тэлешоу "Я пяю".

Задума ж трэцяй "Перазагрузкі" (пад назвай "Global Reload") — яшчэ больш амбітная і цяжкая ў рэалізацыі, таму будзе расцягнута ў часе. Раз на некалькі месяцаў мы будзем прадстаўляць трэк замежнага артыста, зусім не звязанага з нашай краінай. Замежнікі будуць спяваць па-свойму — па-англійску, па-французску, па-ўкраінску, па-італьянску, па-шведску, па-нямецку... Але спяваць стануць на вершы беларускіх паэтаў у перакладзе на іх мовы. Так мы хочам увесці нашу пазіцыю ў іншы кантэкст. Першая прэм'ера ўжо адбылася: вакаліст славутай каманды "De Phazz", амерыканец Карл Фрыерсан цудоўным чынам выканаў песню "I Will Go to Where I Came", у арыгінале — "Пайду туды, адкуль прыйшоў" аўтарства Анатоля Сыса. На чарзе — французы.

Шчыра кажучы, не ведаю, што атрымаецца ў выніку, але распаўсюджаць беларускае слова "на свет цэлы" — вельмі займальны занятак. Ёсць спадзеў, што гэта ўзбагаціць нашу культуру і паспрыяе фарміраванню станоўчага іміджа нашай краіны. У тым ліку для саміх беларусаў, якія пакуль нярэдка саромеюцца свайго.

Пра вайну і мір

— Памяць пра Вялікую Айчыную вайну ніколі мяне не пакідала. Цяжкае, часам пакутлівае, але святое пачуццё. Не за гарамі 70-е свята Вялікай Перамогі... Іншым разам мне здаецца, што памяць пра тую вайну ўжо не такая вострая, але прыходзяць 22 чэрвеня, 9 мая, 3 ліпеня — і зноў душа баліць, ізноў востра перажываю пагібель бацькі, баявых маіх сяброў, мільёнаў вядомых і безыменных салдат, якія не дажылі да пераможнага салюту... Як сёння асэнсавачь той гераічны і драматычны час? На маю думку, гэтае пытанне надзвычай важнае, бо будучае нараджаецца з мінулага. На жаль, тая вайна, асабліва ў творчай моладзі, практычна перастала "прыходзіць" у творы. З аднаго боку, зразумела: для маладых аўтараў вайна — "сівая" гісторыя, легенда, амаль што міф. Ім больш уласцівы сучасныя эксперыменты, гульні ў нейкія "канцэпцыі", метафары, сімвалы, абстрактныя алегорыі, хоць значных вынікаў у гэтых пошуках я пакуль не бачу. Але ўсё ж ёсць мастакі, праўда, больш сярэдняга пакалення (у параўнанні з намі, ветэранамі), якія не бачылі вайны, аднак даволі паспяхова, сур'ёзна і адказна, праз сваё бачанне таго часу, яшчэ нядаўна звярталіся да адлюстравання падзей Вялікай Айчыннай. З іншага ж боку, сёння фігуратыўных карцін на дадзены тэму, нашу нядаўнюю нацыянальную тэму, няма і, на жаль, не прадбачыцца. Прычына? Карціна аказалася не патрэбнай дзяржаве, і таму сацыяльных заказаў, дамоў з мастакамі на напісанне адпаведнага буйнога палатна няма. Дый грамадства ў цэлым стала аб'якавым да падобных тэм. А каму хочацца працаваць, як кажуць пісьменнікі, "у стол"? У гэтых адносінах "залатыя" для мастакоў часы, калі яны мелі рэгулярныя дзяржаўныя і калі з'яўляліся сапраўдныя шэдэўры, якія сёння ўпрыгожваюць лепшыя музеі, на жаль, канулі ў Лету...

Што да мяне... Так, я прайшоў па той вайне. Васямнаццацігадовым юнаком пайшоў на фронт. Удзельнічаў у баях на Украіне і на Курскай дузе, пад Мазыром быў цяжка паранены. Вось вы ў мяне пытаеце: ці страляў я ў немцаў? Канешне, страляў, але дакладна "ў каго" — не ведаю. Запомніў толькі аднаго нямецкага аўтаматчыка, які мяне цяжка параніў. Памятаю: 6 кастрычніка сорак трэцяга года на нас, непдалёк ад Калічэвічаў, ішлі ў контратаку п'янаватыя гітлераўцы з закасанымі рукавамі, каскамі на рамянях. Адзін з іх, руды, высокі, і разануў у мяне з аўтамата. Раненне аказалася цяжкім, і мяне эвакуіравалі ў тыл. Шмат чаго перадумаў я, лежачы ў санітарным вагоне, які ішоў у тыл... Лячылі ў шпіталі ў горадзе Сямёнаве. Калі пачаў папраўляцца, напісаў ліст да Будзённага: маўляў, таварыш маршал, прашу накіраваць мяне ў кавалерыйскія часці. Літаральна праз пару тыдняў я ўжо трымаў у руках заветнае камандзіравачнае прадпісанне. Так я трапіў у горад Каўроў, у 2-ю кавбрыгаду. Потым — у 30-ю кавдывізію 4-га Кубана-Казачага корпуса славутага генерала Іса Пліева. Адночы мне давялося як дзяжурнаму па эскадроне дакладваць Будзённаму, які інспектаваў нашу брыгаду. Там упершыню пачаў пра Даватара і яго бліскучыя рэйды ў тыл ворага на Валакаламскім напрамку. А потым, праз шмат гадоў, убачыў рэдкія дакументальныя кінакадры, зробленыя незадоўга да гібелі нашага славутага земляка (ён з Віцебшчыны); прычытаў лісты яго дачкі, вывучыў нейкія дакументы — і так нарадзіўся ў маёй карціне "Генерал Даватар" вобраз гэтага героя ў момант яго найвышэйшага душэўнага напружання. Мяне часта папракалі, што я, маўляў, рамантызую сваіх герояў, нібыта прыўзнямаючы

іх над нашай грэшнай зямлёй. Але мне заўсёды хочацца паказаць чалавека не толькі такім, які ён ёсць, але і такім, якім ён павінен быць, хочацца выявіць усё самае лепшае, што закладзена ў ім. Не прызнаю спрощанасці ў творчасці, у людзях, у жыцці. Разгадаць чалавека, убачыць яго сутнасць — складана. Але жыццё — наогул складанае, мастацтва — таксама. Толькі складанасць гэтая, па-моіму, не перашкаджае: у ёй — багацце быцця і творчасці.

Чаму ў сваіх палатнах я часта — і па сённяшні дзень — малюю коней? Ёта, думаеце, мая сувязь з вайной, з маёй службай у кавалерыі? Не, адказваю я. Конь у мяне ніколі не асацыяваўся з вайной. Конь для мяне — гэта сімвал міру, прыгажосці, любові, грацыі. Сімвал мары...

Карцін пра вайну або з нагоды вайны я напісаў не так ужо і мала. Нічога ў іх прыдуманнага няма. Іншая справа — штосьці атрымалася лепш, штосьці — горш. Усё — з жыцця, з досведу. Вядома, я не ўсё здолеў у іх сказаць, што хацеў. Для гэтага, відаць, і жыцця не хопіць...

Пра "Маё нараджэнне"

— Так, можна сказаць, што менавіта з карціны "Маё нараджэнне" пачыналася мая сапраўдная творчасць. Упершыню работу пабачылі ў Маскве ў 1967-м, потым — у нас, у Мінску, а зараз яна — у пастаяннай экспазіцыі нашага музея. Ну, што сказаць? Я імкнуўся тут даць не факт жыцця, а — паняцце; не выпадак, а — закон. Ёта не проста нараджэнне чалавека на халодным снезе, ля вогнішча, амаль на вачах страшэнна стомленых, змардаваных вайной, галодных салдат сорак першага, а — жыццесцвярджальны гімн чалавеку, які з'яўляецца на свет у суровы час. Таму быццам на варце стаяць яны, салдаты вайны, і ахоўваюць першы ўздых ды крык дзіцяці. Заўтра — бой. І ўчора быў бой. А наперадзе — светлая будучыня, у якой стане жыць немаўля. Вось такі сюжэт. Уласна, амаль ва ўсіх маіх карцінах пра вайну, у тым ліку ў работах "Апалчэнец", "Генерал Даватар", "Навальніца. 22 чэрвеня 1941 года", "Баявая варта", "Налібоцкія партызаны" ды іншых, батальныя сцэны мяне мала цікавілі. Мне патрэбны былі псіхалагічныя сюжэты пра тое, што адбываецца з чалавекам на вайне, калі, рызыкуючы жыццём, ён ідзе абараняць Радзіму. Ідзе, пераадолюючы страх, боль, жах, пакуты, смерць. Па вялікім рахунку, мае ваенныя палотны — адмаўленне вайны як такой...

Пра мастацтва партрэта

— Партрэтаў я напісаў шмат. Ёсць і аўтапартрэты, што маляваў паміж работай над буйнымі рэчамі, у якіх імкнуўся ілюстраваць уласны свет. Але, у асноўным, пісаў партрэты блізкіх, сяброў, дарагіх мне людзей. За гэта мяне спачатку жорстка крытыкавалі: як ж так, навокал столькі важных сацыяльных тэм, а вы, маўляў, займаецеся дробна-тэм'ем?.. Мне ж заўсёды хацелася перадаваць у партрэтах захапленне чалавекам, асабліва калі той знаходзіцца ў стане складанага самааналізу, роздуму, перажыванняў. Каб мадэль, калі пазіруе, была такой, якой самой сабе падабаецца. Пазіраванне — гульня, а ў гульні заўсёды можа бліснуць нечаканая грань. Сканцэнтруйся на самым важным! Падайся самым лепшым! Ствары легенду свайго аблічча! Вось не так даўно быў у мяне амерыканец, калекцыянер, папрасіў напісаць ягоны партрэт. Я ўзяў палатно і стаў яго маляваць. Гадзіны дзве маляваў. Потым кажу, каб ён прыйшоў наступным разам, калі я скончу пісаць. А ён замахаў рукамі і (праз перакладчыка): не, мне падабаецца тое, што

Журналісты рэдакцыі "К" сустрэліся з цудоўным жывапісцам, народным мастаком Беларусі, шматгадовым членам рэдкалегіі газеты Леанідам Дзмітрыевічам ШЧАМЯЛЁВЫМ у ягонай майстэрні знакамітага "мастакоўскага" дома па сталічным адрасе Сурганава, 44. Амаль чатырохгадзінная сустрэча праходзіла настолькі ажыўлена і цікава, што ніяк не ўпісвалася ў рамкі інтэрв'ю: "пытанне — адказ", "пытанне — адказ". Таму мы вырашылі згрупаваць матэрыял у форме тэматычных маналогаў-роздумаў мастака, у кожным з якіх і будучы адказы на пытанні журналістаў. Прычым, калі Леанід Дзмітрыевіч візаваў падрыхтаваны матэрыял для друку, ён зрабіў некаторыя дапаўненні да сказанага ім раней, на сустрэчы, і мы з павагай іх унеслі. Праз тры месяцы, 5 лютага 2015-га, маэстра споўніцца 92 гады. Лічба — не жартачкі, але ён імкнецца кожны дзень быць у сваёй утульнай майстэрні, сцены якой паабвешчаны карцінамі розных перыядаў яго творчасці: ад самых ранніх, 1960-х гадоў, да — 2014-га. Вось з прагляду гэтай своеасаблівай "хатняй галерэі" і пачалася наша сустрэча з цудоўным жывапісцам.

Падрыхтаваў Барыс КРЭПАК

Леанід Шчамляў. / Фота з сустрэчы Таццяны МАТУСЕВІЧ

"Па-свойму" Шчамляёва

вы напісалі! Ёта я, сапраўдны! Забіраю партрэт!..

У мяне на сцяне бачыцца партрэт Якуба Коласа. Класік быў не асабліва публічным, крыху журботным, але вельмі зямным. Аднак сам тыпаж — цікавы духам сваім, таму выклікаў жаданне яго ўвасобіць. Скажу больш: я не імкнуўся пісаць тых людзей, якія мне не падабаліся. Перш чым узяцца за пэндзаль, я павінен ведаць мадэль і, так бы мовіць, палюбіць яе. Негатыўныя вобразы — не для мяне. Мне здаецца, што мастацтва па сваёй сутнасці павінен быць аптымістычным, выяўляць сутнасць таго, як ты адчуваеш час, любові, радасці. А калі бачыць толькі страх, безнадзейнасць, наогул негатыў — то гэта як хвароба. Калі Урубель быў здаровы, ён шукаў і тварыў. Калі ж захварэў, псіхічная хвароба не прынесла яму творчых адкрыццяў. Такіх прыкладаў шмат. У мяне ў жыцці былі свае негатывы, асабліва ў 1960-я і трохі пазней. Непрыняцце мяне як асобы, як мастака-фармаліста не магло не адбіцца на ладзе жыцця. Я выпіваў, як многія творчыя людзі ў тых часы. Але потым стаў усведамляць: трэба ўсё ж берагчы сябе для творчасці. Але, лічу, мой найлепшы перыяд мастакоўскага жыцця — гэта 1970-я — пачатак 1980-х.

Якія тэмы, сюжэты хваляюць мяне сёння, у прыватнасці, у жанры фігуратыўнай карціны і таго ж партрэта? Кажуць, што раней

Народны мастак Беларусі: "Маё крэда — бачыць і разважаць з нагоды ўбачанага..."

У майстэрні народнага мастака

мастакі, акрамя вобразу Леніна (тэма сапраўды была самая прыбытковая і запатрабаваная), пісалі на добрым якасным узроўні і нашых нацыянальных герояў. Так, і я ў тыя 1970-я — 80-я гады таксама шмат пісаў сваю нацыянальную гісторыю "ў абліччах": пісаў Каліноўскага, Багдановіча, Коласа і Купалу, Цётку, Быкава, Шчакаціхіна, Цвірку і Гусоўскага, Караткевіча, Пташуга і Мулявіна... Але зараз са смуткам думаю: каму ў сучасным грамадстве патрэбны такія палотны? Глядач іх не бачыць, на выстаўкі не ходзіць, бо выяўленчая культура ў сучасным грамадстве, не толькі ў нашым, што б ні казалі, у заняпадзе. Вось чаму, паўтаруся, памірае і карціна, звязаная з праблемамі нашай гісторыі ды нашага сучаснага жыцця, і кампазіцыйны партрэт славетных асоб. Адна з галоўных прычын, так бы мовіць, "стагнацыі" айчыннага мастацтва ў тым, што дзяржаўна заказваў на сур'ёзныя тэматычныя палотны нямна, дастойных закупаў — таксама, ды і грамадства ў цэлым стала абыякавым да "вялікай формы" ў жывапісе. А каму хочацца працаваць на "грамадскіх пачатках", калі такая карціна патрабуе вялікіх матэрыяльных і душэўных затрат? Канешне, лягчэй зарабіць на салоннай пейзажна-наюрморнай халтуры, якую нярэдка купляюць для офісаў ды хатніх калекцый і апраўляюць у такія дарагія, але безгустоўныя рамы, што за галаву можна схпіцца... Гэта сёння модна, тым больш, што мы ведаем "густ" большасці багатых пакупнікоў. А моладзь, страчваючы прафесіяналізм, сыходзіць у рознага роду абстракцыі, інсталяцыі, перформансы, маларазумельныя "канцэпцыі"... Інакш кажучы, у такую своеасаблівую форму, якая да выяўленчай культуры не мае ніякага дачынення...

Пра першыя крокі ў мастацтве

— Я пачаў рысаваць у дзяцінстве — у Віцебску, на сваёй малой радзіме. У школе спрабаваў маляваць акварэллю, афармляў сценгазеты і залы да розных святаў. Ніхто мяне не вучыў — сам рысаваў тое, што падабалася душы. Пасля сямі класаў паступіў у ФЗВ завода "Металіст", потым працаваў на абутковай фабрыцы па падбіўцы абцасаў. Але на рысаванне не забываўся: пастаянна маляваў і збіраў рэпрадукцыйны карцін вядомых класікаў. Канешне, хадзіў на выстаўкі, назіраў за работай віцебскіх мастакоў на плёнэры, нават двойчы юнаком пабываў у майстэрні Юдаля Пэна. Вясной 1941-га ўсё ж вырашыў паступаць у мастацкае вучылішча. Зайшоў у будынак — паглядзець, што ды як. Сустраў у калідоры пажылога чалавека, які спытаў у мяне, што я тут раблю. Я ў адказ: хачу стаць мастаком. А той: усе хочучы стаць мастакамі, а працаваць хто будзе? І я зразумеў, што не ўсё так проста. Тым чалавекам, як я пазней даведаўся, быў Леў Маркавіч Лейтман, які пасля вайны стаў маім галоўным настаўнікам у Мінскім вучылішчы...

Ну а хутка пачалася вайна. І цэлых шэсць гадоў я, так бы мовіць, быў далёкі ад мастацтва — ажно да 1947-га, калі стаў студэнтам Мастацкага вучылішча. Пытаецца, ці веру я ў лёс? Адказаваў: веру. А як не верыць, калі я, салдат, не толькі выжыў у такой страшэннай вайне, але і ў няпростых варунках жыцця рэалізаваў сваю дзіцячую мару — стаць мастаком?.. Мабыць, ёсць у мяне свой анёл-ахоўнік, што збярэ мяне для творчасці, для сям'і, для радзімы, для тых людзей, якіх я любіў і люблю... Канешне ж, на маім жыццёвым шляху было ўсялякае: і поспехі, і падзенні, і ўдачы ды няўдачы, і "багемны" перыяды, і хваробы — усё было...

Пра тое, што не адзнака робіць мастаком

— А пачыналіся мае непрыемнасці з інстытуцкага дыплама "Вяселле", за які я ледзьве атрымаў "тройку", адзіны ў групе выпускнікоў лістапада 1959-га — гэта значыць роўна 55 гадоў таму. Зразумела, тэма мая ніяк не ўваходзіла ў "фармат" тагачасных "грамадскіх", сацыяльна значных, але спачатку, цягам амаль цэлага года, усе падтрымлівалі маю задуму, у тым ліку мой любімы педагог Віталь Цвірка. Але, калі ішла абарона дыплама, здарылася фіяска: практычна ўсе члены Дзяржаўнай экзаменацыйнай камісіі выступілі супраць. Што гэта за дзіўная кампазіцыя з такой колеравай анархіяй? Адкуль такая жывапісная нахабнасць? Навошта такі забойны памер: больш за чатыры метры? Што гэта — дэманстратыўны выклік нашым вялікім класікам Брулову і Сурыкаву? Жартаўнік. Жартаўнік, які хоча любой цаной прыцягнуць увагу! "Гэта канец", — падумаў я. І тады раптам мяне падтрымаў адзін чалавек — старшыня камісіі, народны мастак СССР, прэзідэнт Акадэміі мастацтваў СССР Барыс Ігансон. Ён і выратаваў несамавітую сітуацыю. Паціскаючы сваю руку, ён сказаў: "Не перажывайце. Не адзнака робіць чалавека мастаком, а тое, як вы будзеце ставіцца да мастацтва і да жыцця ўвогуле..." Прысутная на абароне дыпламаў моладзь выбухнула бурнымі апладысмантамі. Я супакойся...

Але праз тры гады "Вяселле" зноў нагадала пра сябе. Аднойчы я з сябрамі прагульваўся па праспекце. Зайшлі ў гастронам, узялі пару бутэлек партвейну — і спыніліся: дзе выпіць? У тыя часы было строга з гэтай справай. Тады адзін з кампаніі, загадчык гаспадаркі Тэатра юнага глядача, прапанаваў зайсці ў тэатральную вытворчую майстэрню, дзе можна было, так бы мовіць, "культурна адпачыць" пару гадзін. І толькі мы расклалі на драўляным варштаце сціпую закуску, як я пабачыў у глыбіні памяшкання нешта доўгае, прамавугольнае, у брызэнце, з палатна тым колерам, які быў у мастацкай раме і край гравіраванага палатна. А калі прыадкрыў гэты невядомы прадмет, вельмі здзівіўся: гэта была мая дыпломная работа "Вяселле"! Як сярод хламу, смецця і бруду апынулася карціна, уласнасць інстытута? Потым я высветліў, што без ведама кіраўніцтва ВДУ на чале з новым рэктарам Паўлам Масленікавым "фармалістычная" карціна не магла пакінуць інстытуцкіх сцен. А як яна трапіла ў ТЮГ, так і засталася тайнай... Карціна ў тэатры не была зафіксавана як матэрыяльная каштоўнасць, і таму я прапанаваў сябрам перанесці яе ў Мастацкі музей, які быў амаль побач. А там якраз быў выхадны дзень, але на месцы аказалася дырэктар Алена Васільеўна Аладава. Мы ёй распавялі гэтую, амаль дэтэктывную, гісторыю. Яна моўчкі выслухала і сказала толькі некалькі слоў: "Нясіце хутчэй! Адно здыміце з падрамніка гэту грувасткую раму ды схавайце яе далей. Пра астатняе я паклапачуся..." Пасля я атрымаў ад музея ганарар у суме 700 рублёў і пабудоваў за гэтыя грошы майстэрню-пуню ў двары дома на вуліцы Рабкораўскай, дзе тады жыў. Гэта была мая першая ў жыцці майстэрня, у якой я напісаў карціны "Цяжкія гады" ("Апалчэнец"), "Мацярынства", "Людачка", "Ля саркафага правадыра"...

Пра крэда мастака

— У мяне карціна нараджаецца па-рознаму. Іншым разам гэта раптоўна знойдзеная кампазіцыя або нейкае сугучча фарбаў, дэталь, убачаная выпадкова. Тады і прыслухоўваюся, чакаю, думаю: "Навошта? Што захапіла мяне? Што цэлага?"

■ Леанід Шчамялёў: "Духоўнае жыццё ў маладых мастакоў стала малацікавым, легкаважным, а па-сапраўднаму выхоўваць іх нямна каму: беларускіх Чысцяковых сёння цяжка знайсці. Гэта не віна творчай моладзі — гэта, хутчэй, бяда. Урэшце, праблема дзяржаўная... Але я аптыміст, люблю жыццё, і гэтую любоў заўсёды імкнуўся перадаць у жывапісе".

■ Леанід Шчамялёў: "Я ў 1970-я — 80-я гады таксама шмат пісаў сваю нацыянальную гісторыю "ў абліччах". Але зараз са смуткам думаю: каму ў сучасным грамадстве патрэбны такія палотны? Глядач іх не бачыць, на выстаўкі не ходзіць, бо выяўленчая культура ў сучасным грамадстве, не толькі ў нашым, што б ні казалі, у заняпадзе".

Заканчэнне маналога Леаніда Шчамялёва на старонцы 13.

Паступова крышталізуецца задум, пачынае гукаць музыка колераў, рытмаў, ліній. Некаторыя рэчы напісаны залпам, іншыя стаяць доўга не завершанымі, пакуль не адкрыецца таямнічая прычына, якая выклікала іх нараджэнне. Многія задумы "спеюць" у альбоме, дзе я заўсёды рабіў натурныя замалёўкі, накіды фламатарам або алоўкам. Так ці інакш, неабходным і важным для сябе лічу пачуццё здзіўлення ды адчуванне штодзённага, няхай сабе і маленькага, адкрыцця. Мой метады: бачыць і разважаць з нагоды ўбачанага, у канкрэтным шукаць абагульненне, у адназначным — сімвал, у прыватным — агульнае. Як вы разумееце, не заўсёды гэта атрымліваецца, але я імкнуся да дасканаласці, як бы гучна гэта ні было сказана. Калі працую, не адчуваю стомленасці, але потым, калі скончу работу...

Ці змяніўся я як мастак пасля таго, як прыйшоў паставацкі час, калі творцу была дазволена поўная свабода пэндзля і знік ідэалагічны прэс? А ніяк. Лёс меў да мяне ласку: і ў савецкі час, і ў апошнія дзесяцігоддзі. Мае творы экспанаваліся на многіх выстаўках — у нас і за мяжой, што-сьці набывалі музеі ды прыватныя асобы, прычым тэмы маіх палотнаў заставаліся пастаяннымі. Атрымаў шмат узнагарод, але яны для мяне — не галоўнае ў жыцці. Аднак не ўсё было так радасна, як здаецца на першы погляд. Адзін час мяне лялі за фармалізм, "левізну", мае творы крытыкавалі ў прэсе і з трыбун, на мяне пісалі лісты "наверх"... Але я заўсёды імкнуўся адлюстроўваць мой асабісты мастацкі погляд на тое, што мяне акружае, на мінулае і сённяшняе маёй краіны. Сваё бачанне свету, свае пачуцці ўвасабляў у мастацкіх вобразах, у тым ліку ў вобразах родных, сяброў, добрых і мужных людзей — таго, што мне блізка і дорага. І прыроды — таксама, якую я вельмі люблю. Я не пейзажыст у вузкім сэнсе слова: люблю тэматычны пейзаж, у якім можна выказаць думкі "пра час і пра сябе" не горш, чым у нейкай жанравай кампазіцыі. І самае вялікае задавальненне — калі ўдаецца данесці да глядача сваё стаўленне да характэрнага ўбачанага. І яшчэ: я ўпэўнены, што мастацтва павінна несці чалавеку пазітыў, жаданне жыць. Калі чалавеку, які пабачыў карціну, становіцца больш цёпла і радасна на душы, значыць, мэта дасягнута...

Пра сям'ю

— Са Святанай Мікалаеўнай мы разам 45 гадоў (яна ў мяне другая жонка), і скажу шчыра: у нас за гэты доўгі час не было сур'ёзных сварак ці скандалаў, нягледзячы на мой няпросты характар. Разумею адно аднаго з паўслова, з паўпозірку. І нам заўсёды ёсць пра што пагаварыць. Акрамя таго, яна не проста цудоўная жанчына, маці, гаспадыня, сябра, але і аб'ектыўны крытык. А яшчэ — лепшая мадэль, якую я ўпершыню напісаў яшчэ ў 60-я гады, калі мы сталі сустракацца, працуючы ў Мінскім мастацкім вучылішчы: яна выкладала фізіку, я — жывапіс і малюнак. Вось тут, на сцяне, вы бачыце некалькі ейных партрэтаў, напісаных мною ў тую далёкую пару, ёсць і партрэты нядаўнія. Вось такая яна ў мяне прыгажуня!

Амаль усе дзеці пайшлі па маіх следдах. Толькі сын Генадзь — адзін з кіраўнікоў фірмы ў сістэме аўтабізнесу. Старэйшая дачка Рыта — мастак, майстра габелена, выкладае ў Акадэміі мастацтваў, дацэнт. Сярэдняя, Людміла, як і яе муж Ігар Рымашэўскі, займаецца жывапісам. Тандэм таленавіты і запатрабаваны. Малодшая, Насця, — выхаванка Мінскага мастацкага вучылішча. Праўда, у выяўленчае мастацтва не пайшла, затое стала візажыстам-касметолагам. Павінен сказаць: я нічога не рабіў для таго, каб дочкі

сталі мастакамі. У гэтых адносінах я дрэнны бацька. Яны самі выбралі шлях. Хаця, канешне, побач са мною яны штосьці ад мяне ўзялі...

Пра тое, для чаго існуе мастацтва

— Ці можа кожны стаць мастаком, калі ён гэтага жадае? Альбо трэба ім нарадзіцца? Чалавека з дыпламам мастацкай школы можна лічыць мастаком? Ці не заўсёды? Я думаю, перш за ўсё павінна быць мастацкае мысленне. Яно з'яўляецца з дзяцінства, калі дзіця пачынае штосьці рысаваць, адлюстроўваць. І думка ў яго адна: як выявіць тое, што ты адчуваеш, разумееш? Дзе б ні быў, што б ні бачыў, думаеш пра тое, як адлюстраваць свет наўкол цябе. Я заўсёды глядзеў па-свойму на тое, што бачыў. І нават у вучылішчы таксама імкнуўся рабіць усё па-свойму, што не ўсім педагогам падабалася. Па вялікім рахунку, мастацкі талент, відаць, даецца Богам. Ёсць нешта ў чалавека, з чым ён нарадзіўся. Але далей ідзе самастойная работа. І тут ужо шмат залежыць ад яго самога. Я, канешне ж, у дзяцінстве не думаў, што калі-небудзь зраблю нешта значнае, — гэтая думка прыйшла ўжо ў вучылішчы, калі ў мяне з'явіліся добрыя педагогі, а пазней — у інстытуце, дзе лепшым настаўнікам стаў Віталь Цвірка. Ён мяне вельмі паважаў, і я яго любіў. Так здарылася, што вось гэтая майстэрня належыла яму, а пасля ягонай смерці перайшла да мяне...

Пра сучаснае

— Я не лічу, што ўсяго дасягнуў. Заўсёды чагосьці не хапае. Няма нармальнага чалавека, які лічыў бы, што ён усяго дасягнуў. Заўжды чагосьці не стае, каб максімальна выявіць сваё разуменне навакольнага свету і мастацтва. Гэта складаная рэч — мастацтва, і па-сапраўднаму ўмацаваць сябе ў гэтай галіне не так проста. А хочацца рабіць тое, што раней не рабіў. Аднак я рэальна ўспрымаю жыццё. Мне не хочацца маляваць у нейкай абстрактнай манеры, вынаходзіць, прыдумляць тое, чаго ў прыродзе няма. Наадварот, хочацца адлюстроўваць рэальнае жыццё, але так, як я — і толькі я — гэта разумю. Вось мы гаворым пра Шагала, Малевіча, Кандзінскага, Пікаса, і вы пытаецеся пра маё стаўленне да гэтых ды іншых мастакоў. Скажу каратка. Шагал увайшоў у гісторыю сусветнага мастацтва як яркі і таленавіты выразнік нацыянальнай тэмы — жыццё і побыт яўрэйскага народа. І я яго паважаю за гэта: ён ніколі не здраджваў сваім ідэалам. Малевіч я прызнаю як своеасаблівага жывапісца, але ранняга перыяду — да "Чорнага квадрата". Вельмі цікавы Васіль Кандзінскі — вялікі майстар, асабліва таксама ранняя яго творы, насычаныя жыццём, колерам, моцнай пластыкай. Ну, пра Пікаса маўчу: гены сярод геніяў, але не ўсе ягоныя рэчы мне падабаюцца. Пыталіся пра Ротку? Ведаеце, я чытаў, што Марк Ротка — наш зямляк — з горада Дзвінска Віцебскай губерні, — што ён стаў у эміграцыі "зоркай" абстрактнага экспрэсіянізму, але ніводнай ягонай работы я не бачыў, і таму нічога не магу пра яго кажаць. Мяркуючы па рэпрадукцыях, гэта не "мой" аўтар: занадта далёкі ад майго разумення выяўленчага мастацтва.

Уласна кажучы, у розныя перыяды жыцця я цікавіўся рознымі мастакамі: ад рускіх перадзвіжнікаў да французскіх імпрэсіяністаў; ад Адраджэння да мастацтва пачатку ХХ стагоддзя. Гэта значыць — тымі творцамі, хто паказваў метамарфозы жыцця ва ўсіх яго праявах, незалежна ад стылю, формы і колеру іх духоўнай палітры...

(Заканчэнне. Пачатак на старонцы 1.)

Выходзяць з такога становішча вядомым чынам: прадастаўленнем сваёй плошчы пад камерцыйныя выстаўкі, не звязаныя з рамёствамі (білеты на іх каштуюць 35 — 40 тысяч). А яшчэ не забываемся пра краму і, уласна, студыю, якую наведваюць і моладзь, і дарослыя, дзе іх вучаць рамёствам майстры (шасцёра, і кожны з іх можа весці некалькі кірункаў). Такая паслуга ацэньваецца ў 40 тысяч рублёў у месяц (заняткі — два разы на тыдзень па дзве гадзіны ў дзень). А майстры, з'яўляючыся і метадыстамі, працуюць не толькі на месцы, але і раз'язджаюць па горадзе, раёне, дэманструючы свае ўменні, напрыклад, у школах, распавядаючы пра рамёствы і, вядома, навучаючы іх.

Праўда, мяне не здзівіла тое, што гэтыя амаль паўсотні чалавек, якія займаюцца ў студыі, — вобразна кажучы, "столь": па словах Наталлі Аляксееўны, цікавасці ў, канкрэтна, дзяцей да рамёстваў не назіраецца. І як тут быць, дырэктар не ведае, разважаючы, што, перш за ўсё, ад бацькоў залежыць, наколькі іхняе дзіця будзе прывучана да працы, але як зацікавіць яго менавіта традыцыйнымі беларускімі промысламі? Падлеткі лічаць, што гэта несучасна, неактуальна, нікому не патрэбна, і прамовамі пра любоў да радзімы, да яе культурнай спадчыны пераканаць іх складана.

— Але рамёствы не памруць, — пераканана Наталля Вароніна. — Хай не столькі, колькі нам хацелася б, але людзі ў Дом рамёстваў прыходзяць, увесь час з'яўляюцца новыя асобы. Значыць, нешта цягне іх, прымушаючы дакрануцца да рамёства: мінулае, сучаснае і будучае нашай краіны...

Наракаць на праблемы візаві асабліва не стала, мімаходзь згадаўшы аб нізкай заробковай плаце работнікаў РДР і пра тое, што камп'ютарнае абсталяванне ўстановы магло б быць лепшым. Пакуль жа Інтэрнэту тут няма, як і ўласнага сайта. А вось бяроству ў салому тут нарыхтоўваюць самі, хіба што са скуранымі зыходнікамі хто-небудзь дапамог бы. Ну, і з рамонтам будынка... І з набыццём кандыцыянераў... І з заменай вокнаў...

Каментарый Віктара Раманцова:

— Я знаёмы амаль з усімі майстрамі, якія працуюць у ДOME рамёстваў. Гэта сапраўдныя прафесіяналы, фанаты сваёй справы, людзі вельмі добрыя,

На людным месцы

Віктар і Алена Скорынавы з гарадскога пасёлка Шуміліна разам ужо больш за дваццаць гадоў. За гэты час паспелі не толькі пабудаваць дом, пасадзіць вішнёвы сад ды нарадзіць траіх дзяцей, але і стварыць сямейны ансамбль. Алена і Віктар — музыканты (ён грае на баяне, яна — на цымбалах) і настаўнікі музыкі ў Шумілінскай дзіцячай школе мастацтваў. За 23 гады працы ў гэтай установе яны падрыхтавалі не адзін дзясятка выпускнікоў.

ШУМІЛІНА

Натуральна, што з таленавітых бацькоў прыклад узялі і дзеці. Васямнаццацігадовая Вольга скончыла ДШМ па класе цымбалаў, вучыцца ў Музычным каледжы імя Івана Салярцінскага ў Віцебску (дарэчы, менавіта тут калісьці і пазнаёміліся яе бацькі), чатырнаццацігадовы Васіль грае на бас-баяне, сямігадовая Маша ўжо другі год паспяхова авалодвае фартэпіяна, а ў ансам-

Знятаку і без "візы":
журналіст "К" + мясцовы "інсайдар"
ва ўстановах культуры

Наш "інсайдар" у Светлагорску — літаратар Віктар РАМАНЦОВ

дырэктар жа — проста найцудоўны чалавек! Працу іх цэняць не толькі ў горадзе ды раёне, але і ва ўсёй краіне, пра што сведчаць тыя ж узнагароды, якія можна ўбачыць у кабінце Наталлі Аляксееўны. Пажадаў бы я ўстанове аднаго, але глабальнага: стаць больш сучаснай, крэатыўнай. Для гэтага трэба ўкараняць у яе дзейнасць нейкія сучасныя тэхналогіі — інфармацыйныя ды іншыя, а таксама — камп'ютарызаваць працу. Сёння яна выглядае як звычайны беларускі Дом рамёстваў, але ж XXI стагоддзе на двары!..

Шыкоўна, але не ўсё

Гледзячы звонку на арыгінальны па сваёй архітэктуры будынак Гісторыка-краязнаўчага музея, у XXI стагоддзе на двары верылася. І не верылася, што ўнутры нам распавядуць пра складанасці, якія перманентна адчуваюць яго супрацоўнікі: падавалася, іх і быць не можа. У прынцыпе, чаканні нас не падманулі. Праўда, "сакрэтнымі матэрыяламі" аб сваёй установе дзялілася з намі не дырэктар (яна знаходзілася ў адпачынку), а старшы навуковы супрацоўнік Вольга Жызнеўская, якая стала, адначасова, суразмоўцамі і экскурсаводам. (Шпацыр па другім паверсе праходзіў пад немых крыкі лячальных дыназаўраў: менавіта так гэ-

блі грае на ўдарных. Менавіта ў такім сямейным складзе Скорынавых можна ўбачыць на разнастайных мерапрыемствах.

На сцэне — сям'я

Скорынавы лічаць, што таленавіты музыкант — гэта, у першую чаргу, вынік напружанай працы, што талент не заўсёды перадаецца ў спадчыну. І прыводзяць у прыклад Нікола Паганіні, якога бацька замыкаў у пакоі і прымушаў граць з раніцы і да позняга вечара. Канешне, Алена і Віктар у сваёй працы такой метадыкі не прытрымліваюцца, але ведаюць: для таго, каб выгадаваць музыканта, патрэбна не толькі жаданне настаўніка, але і падтрымка ды кантроль з боку бацькоў.

— Я часта кажу сваім вучням, што яны могуць граць не горш за Пагані-

Калі — прэстыж, а калі — "столь"

У Светлагорску — гаворка пра заробкі, кадры і экскурсіі па тарыфе білета

тае звяр'е, на думку арганізатараў камерцыйнай выстаўкі, "гучала" ў дагістарычную эпоху.)

— Вольга Іванаўна, — звярнуўся я да суразмоўцы, — некаторыя вашы калегі ў іншых гарадах казалі мне, што з наведваннем музеяў існуюць пэўныя праблемы...

— Я думаю, гэта звязана з духоўным развіццём грамадства наогул. Сёння на першы план для людзей выходзяць матэрыяльныя запыты, і да культуры яны ставяцца, як да чагосьці такога, што заўсёды было, ёсць і будзе, а таму яе можна "адкласці на потым". Да нас людзі ходзяць. Вядома, хацелася б, каб іх было больш. Завабляем не толькі музейнымі экспазіцыямі, але і мерапрыемствамі, якія праходзяць у дварыку. Гэта можа быць выстаўка, яркая акцыя, прэзентацыя — ажно да вясельных цырымоній. Апошняе мяне спачатку крыху абурала, але мы вымушаны выкарыстоўваць і такія формы для прыцягнення патэнцыйных наведвальнікаў. А "пастаяльцы" нашы — гэта клуб сяброў музея "Суразмоўца", які збіраецца адзін-тры разы на месяц. Абмяркоўваем дзейнасць музея,

яго планы, распрацоўваем новыя праграмы...

Пра тых, хто працуе ў музеі, спадарыня Жызнеўская кажа, што, "дзякуючы" вядома якой зарплатце, працуюць яны за дваіх. Калі сюды прыходзяць па-сапраўднаму ўлюбёныя ў прафесію людзі, то справу сваю яны выконваюць сумленна і адказна. Гэта значыць, дадатковыя кадры не перашкодзілі б, не ў часы аптымізацыі пра гэта будзе сказана...

Асноўнае памяшканне музея яшчэ добраўпарадкоўваецца, таму выказваць здагадкі, калі ж шумныя натоўпы запойняць умяшчальнае крыло будынка, відаць, бесэнсоўна. Чакаюць у запасніках выхату ў свет экспанаты (у галоўным корпусе — сапраўды цеснавата), чакае Гісторыка-краязнаўчы, здагадваюся, і дадатковага фінансавання, абнаўлення камп'ютарнага фонду. "Але ўсё гэта такія дробязі, — супакоіла мяне на развітанне Вольга Іванаўна і тут жа агаломшыла: — Вы не ўяўляеце сабе, якія ў нас ёсць сапраўдныя праблемы..." Ох ужо гэтыя таямніцы. (Праўда, у сваіх развагах я паспрабаваў адгадаць сія-тыя з іх...)

Каментарый Віктара Раманцова:

— Музей — шыкоўны, ім мы можам ганарыцца! Наколькі я ведаю, з-за недахопу сродкаў ствараўся ён досыць цяжка. Праз тую ж прычыну яго да гэтага часу не могуць давесці да ладу канчаткова. Што да экспазіцыі, то, каб я меў права прымаць рашэнні, адкрыў бы пакой, дзе прадметы адлюстроўвалі б час першай паловы мінулага стагоддзя, датычныя, скажам так, і несавецкай гісторыі. Гісторыя ж наша — вельмі розная!..

Аб паветры і прасторы

Плошчамі абдзелена і іншая калітвая (ужо дазвольце ўжыць гэтае слова, паколькі так яно і ёсць) установа культуры Светлагорска — Гарадская карцінная галерэя "Традыцыя", таксама размешчаная на першым паверсе жылога дома. Фонд яе налічвае больш за пяцьсот работ беларускіх мастакоў, але экспанаваная адначасова можа толькі невялікая іх частка. Гэта значыць, энсу папаўняць яго, чаго патрабуюць вышэйстаячыя інстанцыі, няма...

— У дзвюх залах у нас пастаянна прадастаўлены айчынныя творцы, а яшчэ дзве залы — зменныя, дзе могуць выстаўляцца і замежныя майстры, — распавядае

Сярод навуковай, культурна-асветніцкай, патрыятычнай дзейнасці Бабруйскага краязнаўчага музея асабліва ўвага надаецца далучэнню дзяцей і моладзі да багатай спадчыны роднага краю. Цяперашняе пакаленне ўжо не ведае не толькі, як пралі ды ткалі нашы прапрабабулі, але і якімі чарнільнымі ручкамі ды чарнільніцамі карысталіся іх бабулі і дзядулі, мамы і таты. Таму супрацоўнікі Бабруйскага краязнаўчага скрупулёзна збіраюць матэрыяльныя сведчанні мінулага.

БАБРУЙШЧЫНА

Сярод рэчаў, якія карыстаюцца асаблівай любоўю і павагай, — прадметы этнаграфіі: прылады працы, адзенне, мэбля, посуд і кухоннае начынне, абрусы, поцілкі, ручнікі... Для папаўнення фонду супрацоўнікі музея шмат гадоў ладзяць экспедыцыі па вёсках раёна: распрацавана праграма "Мінулае — лепшы падарунак сучаснаму".

З кожным годам усё больш складана адшукаць тое, што яшчэ збераглося. А калі ўсё ж такі здараецца нешта набыць для музея, гэта заўсёды вялікая радасць. Прадметы можна цяпер убачыць у экспазіцыі або на выстаўках Бабруйскага краязнаўчага музея. Але па-за ўвагай наведвальнікаў і чытачоў газет застаюцца нематэрыяльныя набыткі такіх творчых экспедыцый. Гэта і мясцовыя асабліваці вырабу розных гаспадарчых рэчаў, тканіны, ежы, і сямейныя ды каляндарныя абрады, нарэшце, гэта і самі людзі — светлыя і добрыя, шчодрыя і таленавітыя. Немагчыма расказаць пра ўсё ў газеце, але воль самыя яркія сведчанні кемлівасці, гумару, густу нашага народу.

Прыпеўкі ад Настасі Гайшун (вёска Пятровічы):

Спіце вы, дзеткі,
Пара вам спаць,
А мне пара ісці
Кросны ткаць
І вам халшчовыя
Кашулькі ўшываць.
Насіце вы, дзеткі,
Гэтыя кашулькі,
Каб не балелі
Ні спінка, ні грудкі.

Алеся ДУБРОЎСКАЯ
Віцебск

галоўны захавальнік фондаў Наталля Крупчэўская. — Напрыклад, зараз свае работы ў іх паказвае пецяярбургжанка Марына Быкава, і гэта не першы яе творчы прыезд у наш горад...

Наталля Іванаўна заўважае, што дзверы галерэі для мясцовых мастакоў заўсёды адкрыты, але іхні "прадукт" павінен адпавядаць узроўню ўстановаў. Ётым самым "прадуктам" — новым — прырастае ўстанова таксама спосабам знаёмым. Паколькі фінансаў на набыццё ў апошнія гады не вылучаецца, то тыя творцы, што ведаюць пра гэта, ад усіх сваіх выкарадных сэрцаў перадаюць сёе-тое з уласных твораў у дар. "Распачаецца" галерэя тым, што, у сваю чаргу, ад усёй душы прапагандуе беларускае выйленчае мастацтва ўсіх плыняў і кірункаў.

Між іншым, "Традыцыя" служыць для многіх зыходным пунктам, калі пасля праведзенай тут выстаўкі мастака з яго работамі

Што прыйдзе на змену балалайцы?

Як мы жартуліва разважаем з Віктарам, ідучы на сустрэчу з дырэктарам Дзіцячай школы мастацтваў Наталляй Зыкун, а чаму частку ўстановы, якой яна кіруе, не аддаць у арэнду жывапісцам пад гандлёвую кропку, калі няма магчымасці прадставіць ім асобны будынак? Вялікая плошча гмаху, што красуецца на ўскраіне Светлагорска, як нам уяўляецца, дазваляе "ўціснуць" у яго, няхай сабе і невялікую, спецыялізаваную крамку. Аднак дзеці — гэта святое, яны яшчэ паспеюць дакрануцца да свету камерцыі, нават у лепшых яе праявах. Забіраем сваю ідэю назад, Наталля Валер'еўна!

— Нядаўна наш храм мастацтваў адзначыў 50-годдзе. Сёння ў ім навучаецца больш за тысячу чалавек, у тым ліку тых дзяцей, хто займаецца ў суботняй студыі ранняга эстэтычнага развіцця, — дзеліцца дырэктар. — Акрамя яе ў Школе прысутнічае харэаграфічнае аддзяленне, тэатральнае, мастацка-эстэтычнае, харавое, эстраднага вакалу, інструментальнае, народнае. Па заканчэнні Школы дзеці атрымліваюць свой першы дакумент аб адукацыі. Пры ДШМ дзейнічаюць сем узорных калектываў і адзін народны. На апошніх Паралімпійскіх гульнях у Сочы за ўдзел у культурнай праграме наш хор хлопчыкаў і юнакоў быў узнагароджаны падзячным лістом...

Сёлета Школа выпусціла 76 чалавек, з іх шасцёра вырашылі навучацца далей у профільных установах. Палова ж выкладчыцкага складу ДШМ — гэта яе былыя навучэнцы. Найбольшым попытам сёння карыстаецца аддзяленне харэаграфіі (184 чалавекі), найменш ахвотна ідуць вывучаць асновы ігры на балалайцы і домры. Народнае ад-

дзяленне сёлета наогул дэбютуе: сямёра будуць спасцігаць, у тым ліку, навуку абрадаў, святаў, фальклору. "Калі летась, — працягвае Наталля Валер'еўна, — мы прынялі 149 першаклашак, то ў гэтым годзе — 184. Праўда, конкурс у 1990-я быў больш строгі, а цяпер пасля праслухоўвання мы бярэм практычна ўсіх".

Перыядычна Школа просіць сродкі на абнаўленне парку інструментаў — на набыццё, як мінімум, фартэпіяна і саксафона. Пакуль былі прыдбаны баяны; домры, астатнія інструменты — рэстаўруюцца. Марыць дырэктар пра абсталяванне тэатрычных класаў інтэрактыўнымі дошкамі, мультымедыянай тэхнікай...

Каментарый Віктара Раманцова:

— *Мая дачка сёлета скончыла гэтую ўстанову па класе фартэпіяна. ДШМ у горадзе папулярная: ніводнага дрэннага слова пра яе не чуў. З прэтэнзій — хіба тое, што, бываючы на канцэртах, якія даюць навучэнцы школы, хацелася чуць больш менавіта беларускіх твораў, хоць іх ва ўстанове, безумоўна, вывучаюць у адвядзеным праграмамі аб'ёме...*

Я хачу, каб песні гучалі, а рамёствы не паміралі

Светлагорск — горад прыгожы, дагледжаны, насамрэч светлы. Яшчэ былі б горы ў яго акрузе, і тады ён абсалютна дакладна адпавядаў бы сваёй назве. Дом рамёстваў, спадзеючыся на надыход неўзабаве лепшых у фінансавым сэнсе часоў для нашай культуры, папулярныя традыцыйныя рамёствы, прымяраючы на сабе і ролю камерцыйна-арыентаванай установы. У Гісторыка-краязнаўчым музеі госці атрымліваюць поўнае ўяўленне пра той край, у які яны трапілі, а з уступленнем ў строй музейнага крыла атрымаюць яшчэ больш. Карцінная галерэя "Традыцыя" таксама хацелася б так разгарнуцца, каб яе наведвальнікі ахнулі, спазіраючы вынятыя з запаснікаў творы мастацтва. Дзіцячай школе мастацтваў хочацца пажадаць мноства выпускнікоў, якія ўславяць ейнае імя на розных конкурсах і якія вернуцца ў родныя мясціны ў якасці ўмельных, мудрых і добрых выкладчыкаў...

прымаюць іншыя гарады. А экскурсаводы галерэі як прафесійныя мастакі ладзяць майстар-класы ў школах, дзіцячых садках горада і раёна, тым самым зарабляючы грошы для ўстановаў. Здабываюцца апошнія і з дапамогай выязных выставак. А да свайго кшталту дзіва я аднёс бы тое, што экскурсіі ў самой установе ацэньваюцца па звычайным тарыфе: для чалавека — кошт уваходнага білета. (У дзень нашага візиту, да абеда, галерэю наведала 83 чалавекі (у асноўным, арганізаваныя дзеці) — вельмі добры паказчык, між іншым!) Праводзяць тут і іншыя мерапрыемствы: у дні прафесійных святаў, для пенсіянераў, прэзентацыю тавараў. І як не праводзіць, калі "чыстымі" тут асобныя супрацоўнікі атрымліваюць — паветра набралі ў грудзі? — адзін мільён шэсцьсот тысяч рублёў. Калі я чую такія лічбы,

то сама па сабе ўзнікае думка: мо што яшчэ аптымізаваць, а атрыманыя сродкі адправіць на аплату працы малазабяспечаных работнікаў культуры?..

Каментарый Віктара Раманцова:

— *Прасторы галерэі сапраўды не стае. Галерэя якая павінна быць? Каб яе абысці за раз немагчыма было! А тут: пры-*

йшоў — і адразу сышоў. Калі казаць пра творчасць, то — відавочны ўхл і рэалізм. 3D-каляжы ды іншае тут прысутнічае як выключэнне, на мой погляд. Верагодна, кіраўніцтва засцерагаецца ў тым сэнсе, што гараджане ў сваёй масе не зразумеюць сучаснае мастацтва. А сярод мясцовых мастакоў, ведаю пра гэта з першых вуснаў, нават існуе канкурэн-

Падарыць мінулае

Рэцэпт бульбяшнікаў з крапачом ад Алімпіяды Савельеўны (вёска Станы):

"Спачатку трэба адварыць бульбу ў мундзірах. З яшчэ цёплай зняць лупіну і пратаўчы ў вялікай драўлянай ступе хвілін сорак, а то і гадзіну. Потым масу раскочвалі і наразалі кружочкамі, наверх клалі крапач (начынне з варанага проса, капусты, тварагу). Вымяталі хваёвымі галінкамі печ. Бульбяшнікі клалі прама на чысты под пачы. Яны румяніліся з двух бакоў. Потым смажылі сала, і, падаючы на стол бульбяшнікі, палівалі іх тлушчам з салам".

Вясельная быль ад Акіліны Рыбаковай і Зіновіі Калеснікавай (вёска Багушоўка):

"А было гэта яшчэ да вайны, у вёсцы Багушоўцы. Жылі там добры і заможны юнак Ігнат ды прыгожая працавітая дзяўчына Тацянка. Вельмі кахалі яны адно аднаго. Але Тацянка была сіратой. Бацькі Ігната прыгледзелі для яго іншую нявесту, таксама багатую, якую і вырашылі яму пасватаць. Ну вось што б вы зрабілі ў такім выпадку, каб і свайго

дамагчыся, і бацькам не пярэчыць? Ігнат сказаў сваёй любай Тацянке, каб яна не сумавала і не звяртала ўвагі на гэтае сватанне, бо ён усё роўна будзе толькі з ёю.

У прызначаны час дзядзька Ігната, які выступаў у якасці свата, і сам Ігнат прыйшлі, як належыць, да багатай нявесты ў сваты. Зразумела, тут жа і пачастунак на стол паставілі. Чыніцца бяседа, а Ігнат тым часам бярэ блінок, робіць у ім дзірачку для вачэй і для рота, дый кладзе гэтую "маску" сабе на твар, а потым, глядзячы на дзяўчыну, кажа: "Ку-ку...". Зразумела, што такога дурнога жаніха ніхто не хацеў, і паехалі Ігнат з дзядзькам дамоў ні з чым. Але бацькі хлопца не супакоіліся ды вырашылі сватаць нявесту ў іншай вёсцы, дзе пра дурную выхадку сына ніхто не ведае. Дзядзька ўсяляк навучае Ігната: "Ты ж толькі глядзі, не кажы дурніц, а скажы што небудзь прыгожае, круглае, як абруч". Добра, ізноў сядзяць за сталом бацькі дзяўчыны, дзядзька, размаўляюць, а Ігнат раптам як ускрыкне: "Дзядзька, а памятаеш, як мы сена касілі на

паплавах? Якую мы там бачылі велізарную карову! А якія ў яе вялікія цыцкі, ну нібы збаны!" Пасля таго пайшла па вёсках пра Ігната гаворка, што ён зусім дурны, і ўжо ніхто не хацеў за яго аддаваць сваіх дачок. Тады бацькам Ігната нічога не заставалася, як згадзіцца на шлюб сына з сіратой Тацянай, якая працавала настаўніцай. Дагэтуль жыхары вёсак Багушоўка і Барсукі памятаюць пра гэтую цудоўную пару, пра іх вялікае каханне, ад якога і іншым людзям рабілася святлей..."

Хочацца праз газету звярнуцца да чытачоў з прапановай зрабіць падарунак музею, які ёсць у іх мясцовасці. Напэўна, шмат у якіх хатах яшчэ ёсць старыя ручнікі, поцілкі, андаркі, якімі зараз ужо ніхто не карыстаецца. Для краязнаўчага музея ўсё гэта ўяўляе несумненную цікавасць. Нельга дазволіць бяследна знікнуць сведчанням мінулага. Для будучых пакаленняў неабходна захаваць нашу культурную спадчыну, у якой жыве душа народа.

Ларыса ЦІМАШЭНКА, навуковы супрацоўнік Бабруйскага краязнаўчага музея

Лялечны онлайн

У Сенненскім РДК прайшло III Абласное свята-конкурс аматарскіх лялечных тэатраў "Лялечны свет", зладжанае галоўным упраўленнем ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Віцебскага аблвыканкама, Абласным метацэнтрам народнай творчасці, аддзелам ІРКСМ Сенненскага райвыканкама.

СЯННО

Сенненская зямля пабачыла спектаклі 14 аматарскіх лялечных тэатраў вобласці, дэманстраваліся выстаўкі дзіцячых лялек і малюнкаў. Героі спектакляў "Дзюймавачка", "Ямелева шчасце", "Лялькі онлайн", "Церамок на новы лад" ды іншых запрацілі дзяцей і падлеткаў стаць сведкамі казачных дзей. Цікавасць выклікала і батлейка.

Па выніках свята-конкурсу Гранпры атрымаў народны тэатр лялек "Капялюш" Цэнтра рамёстваў і традыцыйнай культуры з Наваполацка. У намінацыі "Лялечны спек-

такль" I месца падзялілі народны лялечны тэатр "Вытворашкі" з Паставаў і ўзорны лялечны калектыв "Дзіковінка" з Глыбокага. У намінацыі "Традыцыйны беларускі тэатр батлейка" I месца заняў тэатр "Батлейка" з Браслава. А вось Прыз глядацкіх сімпатый застаўся ў гаспадароў — народнага лялечнага тэатра кнігі "Пятрушка".

У рамках свята адбыўся Абласны конкурс гульнівых праграм для дзяцей "Гульнівая вясёлка", у якім за званне лаўрэата спаборнічалі восем калектываў Віцебшчыны. Па выніках конкурсу перамогу падзялілі творчы калектывы працаўнікоў Браслаўскага РДК і народны гурт тэатралізаваанай гульні "Залостэрачча" з Наваполацка.

У рамках свята прайшла дабрачынная акцыя "Лялечны свет" — дзецям", у якой узялі ўдзел усе творчыя калектывы, што завіталі на Сенненшчыну, пакінуўшы падарункі для дзяцей са шматдзетных і малазабяспечаных сем'яў, дзіцячага дома і Цэнтра карэкцыйнага развіцця.

Андрэі СТРУНЧАНКА, вядучы метадыст Віцебскага АМЦНТ

Тактыка культурнага развіцця

Пра лічбу "0" і зваротную сувязь

Жаданне выказацца па тэме ў дачыненні да вынесенай у назву рубрыкі тактыкі культурнага развіцця ўзнікала неаднойчы. Прычым хацелася зірнуць на сітуацыю праз прызму культуры абласцей і раёнаў: ці існуе яна, тая зваротная сувязь, у культурнай сферы? Ці адчуваюць пульс запятаў асобны работнік культуры, пэўная ўстанова і прадстаўнікі кіраўнічых інстанцый?

Сяргей ТРАФІЛАЎ

Перабраўшы па памяці допісы з чытацкай пошты, я адразу прыгадаў апытанні, што праводзяць бібліятэкі. Не паўсюль, не заўжды рэгулярна, але практыка існуе. Бываюць і выхадны раённыя ды гарадскія кніжніцы на вуліцы, правядзенне акцый па прыцягненні (і, несумненна, вывучэнні) свайго чытача. Ну, і, бадай, адзінай сацыяльнай сеткай для пакінутых у выніку аптымізацыі без установаў культуры вёсак застаецца сетка абслугоўвання бібліюбуса.

А што да такіх даследаванняў у дамах рамёстваў? Усё ж, пры ўсёй павазе да працы майстроў, маецца па кожным кірунку рамесніцтва нейкая адчувальнае плынь работ (відавочна: не наша тэндэнцыя) з розных матэрыялаў, што балансуе па вонкавых прыкметах на мяжы нейкага "кічу". Карыстаецца попытам у расійскіх турыстаў, скажаце ў якасці аргумента? Ну дык давайце хаця б нейкі парытэт утрымліваць на карысць якаснага прадукту. Урэшце, вы ж ім ганарыцеся самі, ці не так?

Іншая праява — шэрагі сувеніраў, што, на маю думку, не цікавыя патэнцыйнаму пакупніку (скажам, турысту), але штампуецца з надзвычайным імгентам, бо — танна і хутка. Я да сёння прыгадаваю, як адзін з яскравых музейчыкаў тамтэйшы РДР забяспечыў для наступнай рэалізацыі ладным пакункам пано дыяметрам сантыметраў пятнаццаць з ільняной ніткі, сціплым плеценым абадком і — увага! — неахайна прымацаванай клеём выявай мясцовага, каларытнай архітэктуры, храма, надрукаванай на каляровым прынтэры ў ЦБС... Вынікі гэтай капрадукцыі не прымусілі сябе чакаць: рэдкія турысты за месяц не набылі ніводнага такога "вырабу", а на сувенірнай палічцы з'явіліся банальныя магніцікі...

У гэтым выпадку зваротная сувязь спрацавала запозна. А па сутнасці, пагадзіцеся, з яе пачынаецца маркетынг, паспяховае продажы, пашырэнне кола навуачнаў ці гасцей ва ўстановах культуры. Але жывём мы ў час, калі і на зваротную сувязь "кліента" трэба раскатурхаць. Вось задумаў адзін з аблвыканкамаў у сакавіку мінулага года (на ўзроўні тагачаснага ўпраўлення культуры) правесці абмеркаванне працы дамоў культуры, цэнтраў культуры і вольнага часу, дамоў рамёстваў і народных промыслаў, бібліятэк, музеяў і тэатральна-відовішчых устаноў. Папрасіў праз сайт аблвыканкама — праз галоўную старонку ў адным з самых заўважных блокаў — выказацца карыстальнікам Сеціва аб узроўні правядзення масавых культурных мерапрыемстваў, святаў беларускага календара, канцэртаў, дыскатэк, гуртоў, бібліятэк і публічных цэнтраў прававой інфармацыі, назваць пажаданыя дадатковыя паслугі ва ўстановах сферы, абмеркаваць навацыі ў працы. Напрыканцы абяцалася ўсе заўвагі ды прапановы ўлічыць, павысіць якасць паслуг і мерапрыемстваў. Усё цудоўна, але прайшло паўтара года, а на галоўнай старонцы сайта аблвыканкама вісіць лічба "0" як пазнака колькасці агучаных меркаванняў...

Такая актыўнасць карыстальнікаў на сайце выканкама зразумелая: не для таго рэсурс прызначаны, каб рабіць з яго форум. Але не настолькі ж. Давайце ўявім сабе такую прапанову на адным з цэнтральных парталаў краіны ці хаця б той самай вобласці. Адкаменцілі б ды ўзялі на народны "кантроль" так, што паспрабуй не ўлічы канструктыўныя прапановы! Пакуль жа абмеркаванне муляе вока сваім "нулікам" і нагадвае пра "птушачкі", дзеля якіх шмат чаго ў нас робіцца. У тым ліку, відаць, і наладжваецца зваротная сувязь...

Сярод задум дырэктара Музейнага комплексу Напалеона Орды на Іванаўшчыне Дзмітрыя КОЗАКА — арганізаваць у музеі земляка пастаянную экспазіцыю, прысвечаную яго жыццёваму і творчаму шляху. Акрамя выставак, на базе музея будуць праводзіцца разнастайныя мерапрыемствы: ад фестывалю, пленэраў і семінараў да рэгістрацыі шлюбаў. Пра дзейнасць комплексу, яго новае дыханне, развіццё міжнароднага супрацоўніцтва ў дэталю ды бюджэтны план мы і распываем кіраўніка ўстановы культуры.

Аліна САЎЧАНКА

Малы ды ўдалы: што можа раённы музей? Напалеонавы факты

— Нас радуе той факт, што імя Напалеона Орды вернута з нябыту, што для экспанавання яго работ ствараюцца ўстановы, што гучыць сёння ягоная музыка, і ўсё гэта станоўча ўплывае на імідж Беларусі ў сферы турызму...

— Хто сярэднестатыстычны наведвальнік Музейнага комплексу Напалеона Орды?

— У карціннай галерэі штогод — больш за сем тысяч наведвальнікаў, і іх колькасць павялічваецца. Калі браць працэнтныя суадносіны, то 60% нашай аўдыторыі — гэта дзеці. Нашымі гасцямі былі турысты з Украіны, Польшчы, Расіі, Францыі, Англіі, Германіі, Ізраіля, Італіі, Ірландыі, Малдовы, Фінляндыі і Аргенціны. А кола інтарэсаў наведвальнікаў — ад простага азнаямлення да дэталёвага вывучэння спадчыны Орды для навуковых прац.

— Ці лічыце вы месцазнаходжанне музея — вёска Варацэвічы — выгадным для тых, хто жадае наведаць установу?

— Калі мы стваралі музейны комплекс і вызначалі месца яго "прапіскі", дык імкнуліся адпавядаць гістарычнай праўдзе і будавацца ў тых мясцінах, дзе Орда нарадзіўся. Для іншагародніх "геаграфія" вялікага значэння не адыграе, а самой установе, канешне ж, было б куды больш проста павялічыць колькасць наведвальнікаў пры размяшчэнні ў раённым цэнтры.

Так праходзіць імгненне Карціннай галерэі Напалеона Орды. / Фота Юрыя ІВАНОВА

ка-ўкраінскай культуры ў Польшчы. Цікава, што калі ў Лосіце трансгранічны цэнтр дзяляло культур плануюцца стварыць з нуля, дык у Варацэвічах яго асновай стане раённы Музейны комплекс Напалеона Орды.

Праграмай прадугледжана таксама рэканструкцыя будынка былой Варацэвіцкай сярэдняй школы, перабудова памяшканняў для патрэб музея ў будучыні. Агульны аб'ём фінансавання складае без малого 1,5 мільёна еўра. Бюджэт беларускай часткі — 347,7 тысяч еўра, з якіх 309,5 — сродкі Еўрасаюза, астатняе — уласныя сродкі Іванаўскага выканкама. Паводле планаў праект мае ажыццявіцца цягам 19 месяцаў з моманту яго рэгістрацыі. Такім чынам,

Дзмітрый КОЗАК, дырэктар Музейнага комплексу Напалеона Орды, Іванаўскі раён

— Ці хапае сіл, рэзерваў, фінансаў для крокаў па пашырэнні прысутнасці ўстановы ў мясцовай прасторы?

— Апроч цікавага экскурсійнага абслугоўвання, папулярнасці спрыяе сайт музея, кантакты са СМІ. Адміністрацыя комплексу пры падтрымцы аддзела па ідэалагічнай рабоце, культуры і па справах моладзі вывучае варыянты вытворчасці ды рэалізацыі сувеніраў, закупкі экспанатаў, арганізацыі экспедыцый у Польшчу, Францыю, ва Украіну, бо бюджэтнага фінансавання на такія мэты ўсё ж недастаткова.

— Цікава, а якія падзеі адбываюцца ў музеі, апроч пастаянных экспазіцый?

— Не бракуе шматлікіх выставак — у тым ліку і з фондаў іншых

музеяў на плошчах галерэі. Традыцыйным стала правядзенне выставак і па-за ўстановай. Асветніцкую і выхаваўчую работу музей праводзіць у Іванаўе — у школах ды ўстановах культуры раёна. Гэта і музычныя вечарыны, і музейна-педагагічныя заняткі, і конкурсы дзіцячага малюнка. Нават святы "Калейдаскоп палескіх талентаў" і "Мой гонар — мае землякі" не абыходзіцца без нашага музея, як і ўрачыстыя рэгістрацыі шлюбаў ды немаўлят, фотасесіі.

— Напалеон Орда — асоба не толькі нацыянальнага маштабу, хутчэй, нават еўра-

завяршэнне работ і ўрачыстае адкрыццё новай установы культуры з прыцягненнем польскіх ды ўкраінскіх партнёраў запланавана на чэрвень 2015 года.

Сёлета ў рамках гэтай праграмы плануем асвоіць 182 981 еўра сродкаў ЕС і 30 000 еўра з бюджэту Іванаўшчыны. У лістападзе музей будзе ўведзены ў строй. А пасля завяршэння будаўніча-мантажных работ на аб'екце закупаць аргтэхніку на 8 700 еўра, мэблю на 23 700 еўра, бытавую тэхніку на 7 700 еўра, мяккі інвентар на 3 900 еўра. На гэтыя мэты прызначаны грошы

Гістарычная даведка

— У 1971-м у раённай газеце "Чырвоная зорка" за 18 верасня з'явілася нататка дырэктара Варацэвіцкай сярэдняй школы спадара Сыраежкі — "Напалеон Орда — мастак і збіральнік", — кажа Дзмітрый Козак. — Тое сталася кропкай адліку ў працы па вяртанні забытага імені. Тады ж урыўкавая інфармацыя пра Орду ды яго творчасць пад кіраўніцтвам раённай бібліятэкі пачала сістэматызавацца ў агульную карціну. Прыкладна ў той жа час узнікла ідэя аб стварэнні музея.

Сёння на Іванаўшчыне — тры знакі ў памяць творцы, а ў 1997-м быў адкрыты адзіны ў Еўропе помнік Орду — да 190-годдзя з дня яго нараджэння. У 2006-м распрацаваны будаўнічы праект першай чаргі Музейнага комплексу — карціннай галерэі. Такім чынам, восем гадоў таму гэтая ўстанова прыняла першых наведвальнікаў, хаця афіцыйнае адкрыццё адбылося яшчэ праз пэўны час.

Музейшчыкі вывучаюць ягонае імя сярод культур іншых народаў. Добрым "плацдармам" для гэтага паслужыла работа па падрыхтоўцы да юбілейных урачыстасцей у гонар 200-годдзя з дня нараджэння земляка. Пры падтрымцы іванаўцаў і доктара філалогіі Адама Мальдзіса ў ліпені 2005-га ў рэспубліцы быў створаны аргкамітэт па святкаванні юбілею ды распрацаваны маштабны план мерапрыемстваў. А ў ліпені 2013-га на базе галерэі працавала тэлебачанне з украінскага Луцка, па матэрыялах якога быў зняты дакументальны фільм...

пейскага. Ці здзейнічаны вы ў нейкіх сумесных з Еўропай праектах?

— Іванаўскі райвыканкам у 2013-м атрымаў міжнародную тэхнічную дапамогу на стварэнне Музея Напалеона Орды ў вёсцы Варацэвічы. А будаўніцтва такой установы на малой радзіме вядомага мастака, музыканта і кампазітара XIX стагоддзя з'яўляецца, уласна, асноўнай мэтай беларускай часткі праекта міжнароднай тэхнічнай дапамогі "Трансгранічныя цэнтры дзяляло культуры у Лосіце і Варацэвічах", які рэалізуецца ў рамках Праграмы трансгранічнага супрацоўніцтва "Польшча — Беларусь — Украіна": з нашага боку прымае ўдзел Іванаўскі райвыканкам, з польскага — горад і гміна Лосіце, з украінскага — Рада горада Пшэмышляны на Львоўшчыне.

Праграмай прадугледжана стварэнне дзвюх новых устаноў культуры: Музея Орды ў Беларусі і Музея польска-беларус-

Еўрасаюза. Пакрысе рушыць праца з дызайнерска-афарміцельскімі работамі справа па стварэнні экспазіцыі...

Музейны комплекс Напалеона Орды, відавочна, — на парозе новага этапу ў сваёй гісторыі: нарэшце завяршаюцца будаўнічыя работы, а наперадзе — вялікая творчая праца па ператварэнні ў дзейную музейную ўстанову. Новае жыццё атрымае і карцінная галерэя. А яшчэ, пра што неаднойчы пісала "К", рэстаўрацыя родавае гняздо Орды ва ўрочышчы Чырвоны Двор — вялікі будаўнічы праект і прынцыпова новая музейная ўстанова. Узняць такія аб'екты і давесці іх да ўзроўню запатрабаванага турысцкага і музейнага прадукту сіламі раённага бюджэту было б практычна немагчыма. Але міжнароднай талакой справа рушыць куды больш шпарка. Так што чакаем новых вестак з музейнага комплексу!..

ф о т а ф а к т

Ротка ў Мінску

У Мінску ўпершыню ставяць спектакль пра сусветна вядомага мастака Марка Ротку, які нарадзіўся ў колішнім Дзвінску (цяпер — латвійскі Даўгапілс) Віцебскай губерні. Ролю Роткі ў "Сам-насам з дыназаўрам" выконвае народны артыст Беларусі Сяргей Журавель.

Фота прадстаўлена арганізатарамі спектакля

У Савецкай Беларусі ў 1985 годзе колькасць наведванняў тэатраў на 1 000 чалавек насельніцтва (далей — наведвальнасць) складала 330,46 адзінак, а ў Рэспубліцы Беларусь у 2012-м — 200 адзінак. Гэта азначае, што наведвальнасць тэатраў за перыяд 1985 — 2012 гады скарацілася на 39,4%. Аналізуючы дыяграму, можна ўбачыць, што мінімальны паказчык наведвальнасці тэатраў зафіксаваны ў 1996 годзе: 168 чалавек (пік прыпадае на 1985-ы). Такім чынам, вынікі працы тэатраў савецкай Беларусі пераўзыходзяць вынікі працы сучаснікаў.

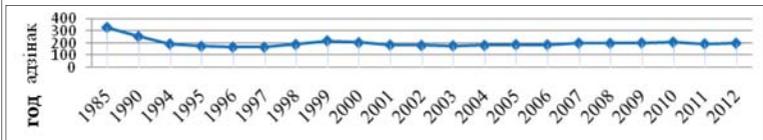
“Хадзіць ці не хадзіць у тэатр?” — вось у чым пытанне. Сёння нярэдка да тэатра ставяцца як да выключна карыснага баўлення часу. А ці думае так беларускі глядач?.. Праводзіць апытанне спажываючых бачыцца немэтазгодным, бо на пытанні, што закранаюць прэстыж або датычацца сацыяльна адабральных паводзінаў, рэспандэнт, як правіла, дае станоўчыя адказы. У сувязі з гэтым, прааналізуем статыстыку, якая адлюстроўвае наведвальнасць тэатраў Рэспублікі Беларусь (попыт на паслугі тэатраў). Як адзначыў даследчык Ігар Субоцін, “наведвальнік — лакмусавая паперка запатрабаванасці”.

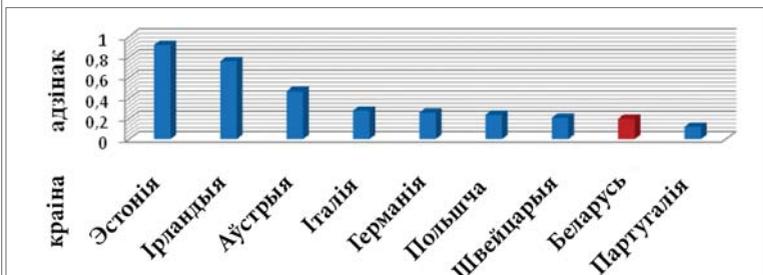
Святлана БУЛОЙЧЫК,
выкладчык БДУКІМ

Т Э К С Т

Ці паспрыяе крокавая даступнасць?

Мал. 1. Колькасць наведванняў тэатраў на 1 000 чалавек насельніцтва (адзінак) за перыяд з 1985-га па 2012 год.

Мал. 2. Наведванне тэатраў у асобных краінах Еўропы на душу насельніцтва (адзінак, 2004).

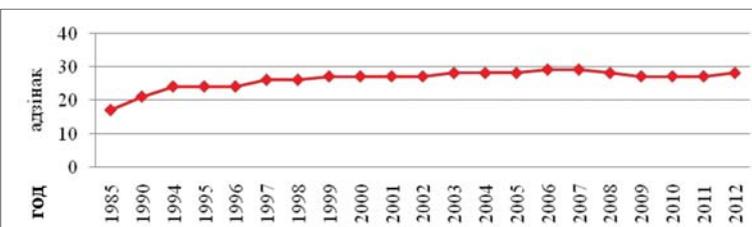
Конрад Адэнаўэр казаў так: “Падзенне і не небяспечна, і не ганьба; заставацца ж ляжаць — і тое, і другое”. У сувязі з вышэйсказаным варта адзначыць, што ў перыяд з 2003-га да 2012 года з’явілася станоўчая дынаміка ў наведвальнасці тэатраў (попыт на іх паслугі павялічваецца), аднак папярэднія спады былі настолькі значнымі, што вынікам працы тэатраў за перыяд 1985 — 2012 гады — скарачэнне наведвальнасці ўстаноў.

У той жа час, параўнаўшы наведвальнасць тэатраў у краінах СНД, адзначым, што ў 2012 годзе Рэспубліка Беларусь з’яўлялася адным з лідараў (200 наведванняў на 1 000 чалавек насельніцтва), саступаючы толькі ўстановам сферы культуры Расійскай Федэрацыі (237), апыраджваючы такія краіны, як Азербайджан (63), Арменія

(140), Казахстан (143), Кыргызстан (63), Малдова (113), Таджыкістан (46), Узбекістан (95), Украіна (148). Варта адзначыць, што ў Расійскай Федэрацыі, таксама як і ў Рэспубліцы Беларусь, назіраецца скарачэнне наведвальнасці тэатраў (у параўнанні з 1970 годам гэты паказчык у 2012-м скараціўся на 67%). У той жа час у Беларусі скарачэнне не такое значнае і складае, як адзначана вышэй, 39,4%.

Параўноўваючы лепшыя паказчыкі краін СНД з паказчыкамі еўрапейскага рэгіёна, варта сказаць, што значэнні апошніх значна вышэйшыя, і лідары краін СНД валодаюць сярэднестатыстычнымі, а не выбітнымі паказчыкамі для еўрапейскага рэгіёна. У наведвальнасці ўстаноў культуры Рэспублікі Беларусь ёсць нагода для росту ў параўнанні з краінамі Еўропы.

Загадка эканамічнай тэорыі: попыт падае, а прапанова расце

Мал. 3. Лік тэатраў на канец года (адзінак).

■ На пытанне “Калі вы не наведваеце тэатр ці наведваеце яго вельмі рэдка, то чаму?” 27% рэспандэнтаў адказала: **“Там, дзе я жыву, тэатра няма”**. Гэта можна інтэрпрэтаваць так: крокавая даступнасць устаноў культуры становіцца адным з ключавых фактараў у прыцягненні глядачоў, а пашырэнне сеткі ўстаноў бачыцца з дадзенага пункта гледжання апраўданым.

Разгледзеўшы попыт на паслугі тэатраў, пярэйдзем да аналізу прапановы. У артыкуле пад прапановай трэба мець на ўвазе лік тэатраў на канец года. У 1985-м гэты паказчык склаў 17 адзінак, а ў 2012-м — 28 (гэта значыць, больш на 64%). Зробім выснову: за перыяд 1985 — 2012 гадоў попыт на паслугі тэатраў падае, а іх прапанова расце. У такіх умовах паўстае пытанне аб мэтазгоднасці пашырэння сеткі ўстаноў сферы культуры. Для адказу на яго неабходна прывесці вынікі даследавання, праведзенага Усерасійскім цэнтрам вывучэння грамадскай думкі ў 2013 годзе. На пытанне “Калі вы не наведваеце тэатр ці наведваеце яго вельмі рэдка, то чаму?” 27% рэспандэнтаў адказала: “Там, дзе я жыву, тэатра няма”. Гэта можна інтэрпрэтаваць наступным чынам: крокавая даступнасць устаноў сферы культуры становіцца адным з ключавых фактараў у прыцягненні глядачоў, і, як вынік, пашырэнне сеткі ўстаноў сферы культуры бачыцца з дадзенага пункта гледжання апраўданым. Таксама на пастаўленае вышэй пытанне 23% апытаных адказала “Не цікавіцца тэатральным мастацтвам”, а 22% — “Няма вольнага часу”. Гэтыя адказы сведчаць пра тое, што альтэрнатыўныя формы сучасных

камунікацый (Інтэрнэт, тэлебачанне) актыўна выцягваюць жывое мастацтва. Такім чынам, каб паспяхова канкуруваць на сучасным рынку, ўстановам культуры неабходна актыўна ўкараняць навацыі — як прадуктовыя, так і маркетынговыя.

Для спажываючых паслуг устаноў сферы культуры (з прычыны скарачэння наведвальнасці), хацелася б прывесці такую цытату Вольгі Малышавай: “Калі вам здаецца, што тэатр сумны і несучасны, значыць, вы яшчэ не знайшлі свой тэатр, свайго рэжысёра, сваю форму падачы”.

Для вытворцаў паслуг устаноў сферы культуры (з прычыны значнага пашырэння сеткі) варта адзначыць, што рост на аснове інавацый бачыцца найбольш прыярытэтным для пашырэння аўдыторыі глядачоў.

Рэдакцыя плюс... "Па-свойму" Шчамялёва

(Заканчэнне. Пачатак на старонках 6—7.)

Пра набалелае...

— На жаль, у апошнія дзесяцігоддзі шмат нашых мастакоў страчваюць свой погляд, часта “падладжваюцца” пад таго або іншага класіка. Творца губляе індывідуальнасць, пачуццё часу, у якім ён жыве. Нават не мае значэння, як ён працуе. Галоўнае — як ён бачыць свет, як да яго ставіцца. А што да тых, для каго, уласна, існуе мастацтва, то каб разумець яго ды разважаць пра яго, трэба быць падрыхтаваным. І ўсё жыццё гэтаму вучыцца. Але сёння публіка не гатова ўспрымаць сапраўднае мастацтва. А як выхоўваць мастацкі густ? Напрыклад, людзям падабаюцца размаляваныя бярозкі і кветачкі, а, скажам, Ван Гог для іх — мазаніна... Можа, не ўсе на раджаюцца з густам, і нічога тут не зробіш... Але густ прывіваецца. Яго прывіваюць грамадства, асяроддзе, у мастацкіх школах — педагогі, але сёння добрых настаўнікаў становіцца ўсё менш. Як і тых грамадзкіх людзей, хто кіруе нашым мастацтвам, нашай культурай. У гэтых адносінах успамінаю добрым словам колішняга міністра культуры БССР Юрыя Міхневіча, які па-сапраўднаму любіў нашага брата і за гады сваёй працы на гэтай пасадзе навучыўся разумець, што добра ў мастацтве, а што не. Але ці шмат вы сёння знойдзеце падобных кіраўнікоў культуры?..

Канешне ж, войны XX стагоддзя не далі сусветнаму выяўленчаму мастацтву магчымасці развівацца на поўную моц. У Францыі, напрыклад, — дзясяткі тысяч мастакоў, але і там мастацтва ў заняпадзе. У Расіі, у іншых краінах — таксама. Зараз большасць людзей заклапочаны перш за ўсё матэрыяльным, камерцыйным, ім не да духоўнасці. Духоўнае жыццё ў маладых мастакоў стала малацікавым, легкаважным, а па-сапраўднаму выхоўваць іх няма каму: беларускіх Чысцяковых сёння цяжка знайсці. Гэта не віна творчай моладзі — гэта, хутчэй, бяда. Урэшце, праблема дзяржаўная... Але я аптыміст, люблю жыццё, і тую любоў імкнўся перадаць у жывапісе. Не хачу, каб мастацтва пераконвала, што надыходзіць канец свету. Наадварот, жадаю бачыць на палотнах вечную радасць і цікавасць да быцця. Я ўпэўнены, што мастацтва павінна быць мастацтвам захаплення, характава, надзеі. Мастацтва без любові — мёртвае. І, веру, час прыйдзе, калі мастацтва зноў будзе па-сапраўднаму патрэбна чалавеку...

Пра тое, як быць “у форме”

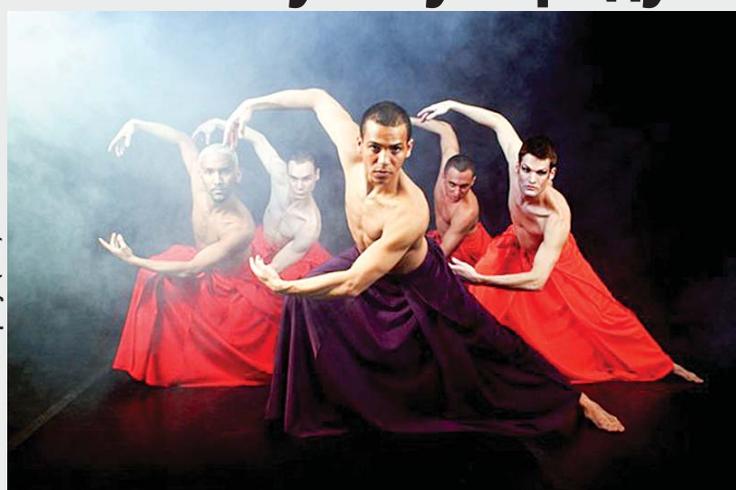
— Я заўсёды рабіў тое, што мне хацелася адлюстраваць. А калі са мной дагаворы заключаліся на карціны, то апошнія па тэмах адпавядалі маім думкам, ідэям. Зараз дагавораў няма, але страць да жывапісу засталася. І сёння, як вы бачыце, нягледзячы на мой сур’ёзны ўзрост, я імкнуся быць “у форме”, бо мая жыццёвая энергія сілкуецца сям’ёй, дзецьмі, унукамі, прыродай... Я пабываў у розных краінах: ад Францыі, Іспаніі, Грэцыі, Венгрыі да В’етнама. Але больш за ўсё люблю маляваць беларускую зямлю: яна светлая, адкрытая. У замежжы не ўзнікала жадання пісаць пейзажы, а ў роднай Беларусі я адчуваю імпульс да творчасці, які мне дае дзівосная яе прыгажосць. Усё, што я ўвасабляю на палотнах, — мае жыццё. Гэта гісторыя маёй Бацькаўшчыны. Гэта людзі, якіх я бязмежна люблю. І — прырода, без якой я не ўяўляю свайго існавання...

ф о т а ф а к т

IFMC — ужо ў сераду

Сцэны са спектакляў груп “Gandini Juggling” (Вялікабрытанія) і “Koreah Dance Company” (ВША).

XVII Міжнародны фестываль сучаснай харэаграфіі (IFMC) адбудзецца з 19 па 23 лістапада ў Віцебску. На адкрыццё запланаваны ўдзел калектываў з Украіны, Расіі, Вялікабрытаніі, Іспаніі, сярод якіх — лаўрэаты форуму мінулых гадоў. Усе канцэрты фэсту пройдуць у Канцэртнай зале “Віцебск”.

Прэзідэнт Асацыяцыі міжнародных фальклорных груп (IGF) Дорэл КОСМА з Румыніі, з якім я сустрэўся на Міжнародным форуме ў Магілёве, пад час інтэрв'ю неаднаразова казаў пра сваё захапленне беларускай культурай і фальклорам. Балазе румынскі спецыяліст ведае пра нашы традыцыі не з чужых слоў: яшчэ летась ён пабываў у Магілёве разам са сваім калегам — старшынёй балгарскай Асацыяцыі фальклорных груп Расенам Багданавым — і ўжо тады быў уражаны багаццем беларускай культуры...

РУМЫНІЯ

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ

— Вярнуўшыся дадому, мы ўсе свае захапленні выказалі калегам. І атрымалі ад іх згоду на прыём вашай краіны ў нашу арганізацыю. Таму зусім не выпадкова сёлета, у Вільнюсе, на чарговым пасяджэнні IGF, Беларусь стала членам Асацыяцыі. Рэкамендацыі для ўступлення, згодна са статутам нашага таварыства, далі Румынія і Балгарыя... Дарэчы, калі ў сценах абласнога Цэнтра народнай творчасці гасцям форуму прадэманстравалі своеасаблівы міні-фэстываль фальклору Магілёўшчыны, я яшчэ раз пераканаўся ў тым, што багацце і ўнікальнасць беларускай народнай культуры можа ўразіць кожнага еўрапейца... Ды, мабыць, не толькі еўрапейца...

— Пра вашу арганізацыю ў Беларусі, на жаль, вядома не так ужо і шмат...

— IGF — арганізацыя ўплывова. Сёлета нам споўнілася 65 гадоў, і гэта, пагадзіцеся, даволі паважны ўзрост. Калі Асацыяцыя толькі пачынала сваю дзейнасць у 1949 годзе (а задумвалася яна як агульнаеўрапейская), дык у яе уваходзіла толькі некалькі краін. Цяпер у нашых шэрагах — 55 дзяржаў, і арганізацыя мае міжнародны статус, займаючыся захаваннем, прапагандай і папулярызаваннем фальклору ва ўсім свеце.

— Што дае членства ў ёй для пэўнай краіны?

— Мы пашыраем супрацоўніцтва паміж дзяржавамі ў сфе-

ры культуры, ладзім міжнародныя фальклорныя фестывалі і акцыі, праводзім навукова-практычныя канферэнцыі, выдаём кнігі, дыскі, фільмы пра традыцыі розных рэгіёнаў свету, шукаем агульнае паміж нашымі народамі... Членства ў арганізацыі азначае адно: фальклор той або іншай краіны будзе больш шырока прадстаўлены не толькі ў Еўропе, але і ва ўсім свеце, аб ім даведаецца яшчэ больш людзей — ад берагоў Атлантыкі да выспаў Вогненнай Зямлі...

— Наколькі я ведаю, ёсць у вас і свае "Оскары", якія прысуджаюцца раз на год...

— Так, мы штогадова прысуджаем пяці-шасці членам IGF "Оскар" у галіне фальклору, адзначаючы, такім чынам, іхнюю працу па захаванні і папулярызаванні традыцый-

такой акцыі мы праехалі па тэрыторыі Румыніі, Балгарыі, Францыі, Італіі і Іспаніі. Усюды нас прымалі з радасцю, а выступленні самабытных артыстаў выклікалі сапраўднае захапленне ва ўсіх прысутных. На маю думку, такія імпрэзы вельмі важныя не толькі для нас як арганізатараў, але і для ўсіх удзельнікаў. Бо такім чынам кожны народ, кожная нацыя мае магчымасць пазнаёміцца са сваімі традыцыямі жыхароў еўрапейскага кантынента.

— Але чым сёння з'яўляецца традыцыйная культура для еўрапейцаў? Наколькі яна там захоўваецца і прапагандуецца, колькі ёй цікава?

— Зразумела, яна і захоўваецца, і прапагандуецца, дзякуючы, у тым ліку, і нашай арганізацыі. Але тут варта падкрэсліць вось які, на маю думку,

вельмі важны, аспект. У сучасным свеце традыцыйная культура дазваляе нам, жыхарам розных краін свету, не адчуваць межы і бар'ераў, шукаць падабенства ў спевах, танцах, абрадах, адчуваць сябе тымі, кім мы былі спадзеву — адзіным чалавецтвам... І я спадзяюся, што з цягам часу менавіта традыцыйная культура і фальклор дадуць нам магчымасць ставіцца адно да аднаго з большай талерантнасцю, дазваляць нам сябраваць і жыць у міры ды згодзе... Гэта, пагадзіцеся, вельмі важна ў сённяшнім свеце, у якім нямала супрацьстаянняў і варожасці.

— Якія праблемы, на вашу думку, сёння пастаюць перад фальклорам, перад традыцыйнай культурай у Еўропе, у тых рэгіянальных арганізацыях, якія ўваходзяць у Асацыяцыю?

Фальклорны "Оскар"

"Караван" народных традыцый" з'яднае народы?

най культуры ў сваіх краінах... Гэта найвышэйшая ўзнагарода нашай Асацыяцыі, прычым рашэнне аб уганараванні прымае экспертны савет, які складаецца з прэзідэнтаў нацыянальных асацыяцый... Напрыклад, сёлета, у ліку шасці лаўрэатаў, намі была ўзнагароджана прадстаўніца Расіі Юлія Будзікіна. Не сумняваюся, што і сярод беларускіх прадстаўнікоў хутка з'явіцца свае "аскараносцы"...

— Ці ўдзельнічаюць прадстаўнікі Беларусі ў акцыях, што ладзіцца вашай арганізацыяй?

— Так. Летась у румынскай Быстрыцы ладзіўся Фэстываль тэатра і літаратуры, у якім прыняў удзел ансамбль "Сувенір" з Магілёўшчыны. А мінулым летам дзве артысткі з Віцебскай вобласці з'явіліся ўдзельніцамі нашай традыцыйнай фальклорнай акцыі пад назвай "Караван". Гэта фальклорны аўтобусны тур, пад час якога артысты з розных краін свету наведваюць шэраг еўрапейскіх дзяржаў і дэманструюць багацце сваёй нацыянальнай культуры. Напрыклад, пад час апошняй

Дорэл Косма: "У Румыніі, адкуль я родам, ды і ў іншых краінах Еўропы сёння шмат працуюць над тым, каб зацікавіць моладзь традыцыямі..."

Так, вельмі добра, калі сённяшні малады чалавек разбіраецца ў рок-музыцы, але ён павінен не забывацца і на культуру свайго рэгіёна. Для гэтага яму трэба бачыць тыя традыцыі, ведаць пра іх хаця б нешта..."

Дорэл КОСМА, прэзідэнт Асацыяцыі міжнародных фальклорных груп (IGF)

— На мой погляд, галоўная праблема на сёння — як, якім чынам прывесці і зацікавіць народнымі традыцыямі і фальклорам маладое пакаленне. Бо моладзь сёння захопленая смартфонамі і планшэтамі, грае на электрагітарах, сядзіць у Інтэрнэце або перажывае за прайгрыш сваёй любімай каманды па футболе... Усё гэта добра, але пры такім раскладзе традыцыйная культура непазбежна адыходзіць на другі план. Прычым такое назіраецца ва ўсіх еўрапейскіх краінах.

— І як, на вашу думку, прывабіць маладых людзей да традыцыйнай культуры?

да народнай культуры ў яго ніколі не знікне. Іначай усе гэтыя каштоўныя скарбы так і застануцца для яго таямніцай. У Беларусі менавіта так і робяць. Мне падаецца, гэта і ёсць той шлях, якім павінны ісці ўсе, хто клапаціцца пра захаванне аўтэнтыкі ў сваіх краінах.

— Наколькі важныя міжнародныя форумныя накіраваныя тэмы, які ладзіцца ў Магілёве? Што апошні дае вам як спецыялісту ў галіне традыцыйнай культуры?

— Такія форумныя для мяне і для маіх калегаў вельмі важныя. Бо тут, у Магілёве, я бачу спецыялістаў у галіне фальклору з васьмі краін свету. І такія сустрэчы — гэта магчымасць абмяняцца досведам, знайсці кропкі судакранання з прафесіяналамі, не кажучы пра тое, што гэта выдатная пляцоўка, дзе завязваюцца кантакты... Тым больш, як я ведаю, у Беларусі надаюць вялікую ўвагу пытанням адраджэння і захавання традыцый, мясцовага фальклору, развіцця і папулярызавання дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва. Многім краінам ёсць чаму ў вас павучыцца, а беларусам, зразумела, вельмі цікавы сусветны досвед у плане захавання культурнай спадчыны...

Ад "Калядачак" да Поля Марыя

Беларускія і в'етнамскія артысты з Міністэрства культуры Беларусі.

З 3 па 7 лістапада Ансамбль салістаў Нацыянальнага акадэмічнага народнага аркестра Рэспублікі Беларусь імя Іосіфа Жыновіча пад кіраўніцтвам Аляксандра Крамка і Беларускай "Песняры" ўдзельнічалі ў Днях беларускай культуры ў В'етнаме.

В'ЕТНАМ

Упершыню едучы ў незнаёмую экзатычную краіну, міжволі хвалюешся, як цябе сустрэнуць, якое будзе стаўленне, як успрымуць наша мастацтва... Як толькі мы ступілі на далёкую зямлю, у твар нам дыхнула спякотай і вільготнасцю. Мы адразу апынуліся ў асяроддзі незвычайнага азіяцкага побыту ды ладу жыцця. На вуліцах разам месціліся і рэспектабельныя еўрапейскія магазінчыкі, і крамкі са стракатымі таварамі ды сувенірамі, гатаваліся розныя стравы, і проста тут, на невялічкіх зэдліках, снедалі-абедалі-вячэралі няўрымслівыя в'етнамцы.

На дарогах перамяшаліся пешаходы, аўтобусы, аўтамабілі, рыкшы і сотні-тысячы мапедаў. На іх там ездзяць усе: і старыя, і маладыя, і жанчыны, і мужчыны. На іх нават адпачываюць і спяць, умудраючыся сесці ўсёй сям'ёй з чатырох чалавек ды

яшчэ і па мабільніках размаўляць, перавозачы ў той самы час дошкі, рэйкі, скрынкі.

Людзі ж, сустрэтыя намі, — вельмі ветлівыя, адкрытыя душой, а дзяўчынкі — такія прыгожыя і мініяцюрныя, што хацелася ўзяць іх на рукі і, як кажуць, "да сэрца прытуліць".

Наша дэлегацыя ўдзельнічала ў адкрыцці выстаўкі Рэспублікі Беларусь у цэнтры мастацтва "Хоа Лы" ў Ханой. Таксама мы пабывалі

на прыёме Міністэрства культуры В'етнама, дзе прысутнічалі міністры культуры азіяцкай краіны Хаонг Туанг Анем і Беларусі Барыс Святоў, паслы нашых краін ды іншыя афіцыйныя асобы. На прыёме граў мясцовы ансамбль народнай музыкі. Пасля заканчэння нашы артысты знаёміліся з тамтэйшымі музычнымі інструментамі: цымбаламі, дан боу, цытрай, народнымі флейтамі, кіслафонамі з бамбука, разнастайнымі ударнымі.

Адбыліся два канцэрты ў гарадах Ханой і Хайфон у будынках Вялікіх тэатраў оперы і балета еўрапейскага ўзроўню. В'етнамцы з захапленнем слухалі беларускія мелодыі, гучанне народных інструментаў: дудкі, жалейкі, акарыны, дуды. А як пачалі выконваць на беларускіх цымбалах сусветныя хіты "Bamboleo", "Besame Mucho", творы Джорджа Ласта, Поля Марыя, то ўся зала пачала падпяваць і пляскаць у далоні!..

"Песняры" ж выконвалі залатыя хіты: "Белавежская пушча", "Волагда", "Касіў Ясь канюшыну...", "Калядачкі", "Алесь". Было такое адчуванне, што в'етнамцы ведаюць гэтыя песні, таму нібыта пасля некалькіх куплетаў спрабавалі падпяваць. А калі "Песняры" выконвалі "Белоруссію", у трэцім куплеце з імі спяваў наш перакладчык Куан, які ў 1980-х вучыўся ў Беларускам дзяржаўным універсітэце.

Слухачы былі задаволены і агладысменту не шкадавалі. І нас, і "Песняроў" літаральна завалілі кветкамі ды традыцыйнымі вянкамі. А міністр культуры Хаонг Туанг

Анем, як нам потым распавялі, з такім задавальненнем слухаў ды сачыў за выступленнем сваіх землякоў, нібыта ён сам падбіраў рэпертуар і ўдзельнічаў у рэпетыцыях калектываў.

Гаспадары падрыхтавалі для нас вялікую культурную праграму. Мы былі ў Лялечным тэатры на вадзе "Тханг Лонг", дзе ўбачылі сцэны з сялянскага жыцця і в'етнамскіх міфаў у суправаджэнні аркестра народнага інструментаў. Нас вазілі па гістарычных мясцінах, распавядалі пра жыццё, побыт, змаганне з ворагамі. На караблі плавалі па заліве Халонг, сярод маленькіх астравоў, спускаліся ў плячору са сталактытамі...

Частавалі ж нас не толькі еўрапейскай кухняй, але і азіяцкай, рознымі экзатычнымі фруктамі, гароднінай, распінамі ды шматлікімі прысмакамі.

Але прыйшоў час развітвацца. І хоць там 30 градусаў спякоты, у роднай Беларусі ўсё ж нашмат цяплей!

Аляксандр КРАМКА, заслужаны артыст Рэспублікі Беларусь, дырыжор і саліст Нацыянальнага акадэмічнага народнага аркестра Рэспублікі Беларусь імя Іосіфа Жыновіча, дацэнт

Калектыву Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь глыбока смуткуе аб смерці рэктара Акадэміі кіравання пры Прэзідэнце Рэспублікі Беларусь МАРАЗЕВІЧА Анатоля Мікалаевіча і выказвае шчырыя спачуванні яго родным і блізім.

На яго выступленні я ва-
дзіў у цырк старэйшага
сына, малодшых дзяцей,
цяпер — унукаў. Можна
падлічыць, што з першых
гастролей клоўна Мая ў
Мінску змянілася два пака-
ленні глядачоў. Ён — на ма-
нежы, і ў памяці ўзнікае —
Час, назад!

Час, назад!

Летам 1972-га, яшчэ задоўга да прэм'еры вялікай пастаноўкі "Сла-
вья, Отечество!", прысвечанай
50-годдзю стварэння Савецкай дзяр-
жавы, я, тады галоўны рэжысёр
Мінскага цырка, сустрэўся ў Мас-
кве з маладым артыстам Яўгенам
Майхроўскім — па афішы "Клоўн
Май" — і прапанаваў яму пачаць
працу над роляй Несцеркі. Спра-
ва для цыркача была нязвыклая:
па маёй задуме, у прыстасаванай
для манежа сцэне "Дыспут" з г'есы
Віталія Вольскага "Несцерка" раз-
мова будзе весціся на рускай мове,
але Несцерка, вядома ж, павінен
размаўляць па-беларуску. І вось
Яўген — раней ён ніколі не чуў бела-
рускую мову — зацікавіўся задачай
ды папрасіў запісаць свае рэплікі на
магнітафон па-беларуску. Я нагава-
рыў — з тым і развіталіся.

Сваіх блізкіх, дазнаўся я потым,
артыст літаральна замучыў бяскон-
цым праслухоўваннем фанаграмы
і, як кажуць, "дастаў" паўторам рэ-
плік. Уся радзіна хутка ведала бела-
рускі тэкст назубок, а ў Мінск клоўн
прыехаў падрыхтаваны.

На пачатку верасня — прэм'ера.
У ролі Шкаляра Яўгену выдатна
партнераваў вострахарактарны,
гратэскавы, акцёр Вілен Розэнк.
Яны разам шукалі "цэнтр Зямлі" пад
несціханы рогат залы. Адчувалася,
клаўнада, са штодзённымі імпрывіза-
цыямі, прыносіла радасць і выканаў-
цам. А на адным з паказаў прысутні-
чала рэктар Тэатральна-мастацкага
інстытута Эльвіра Герасімовіч. Яна
заявіла: "Некаторым артыстам на-
цыянальных тэатраў рэспублікі варта
б павучыцца ў Майхроўскага даклад-
наму беларускаму вымаўленню!"

Май у сваіх рэпрывах дасціпна
спалучаў розныя цыркавыя жанры,
здзіўляў дрэсіроўкай гусака, сабачак.

Цырк — справа рызыкаўная. Не-
здарма ў кожнай праграмцы ёсць
дапіска: "Адміністрацыя пакідае за
сабой права скасавання ці замены
нумароў". Ледзь пачаліся гастролі,
як няўдала "прызямліўся" на батут
паветраны гімнаст, "пацягнуў" руку
турніст, пайшла ў джэкрт Ларыса Сун-
гурава, муж якой, трымаючы яе на
плячах, скакаў з бочкі ў бочку, якія
месціліся адна вышэй за другую.
Праграма без трох буйных нумароў
аказалася куртатай.

Ратаваць яе вызваўся клоўн Май.
Ён увазіў пад купал, пералятаў з
трапецы ў рамку, дзе яго падхоплі-
ваў — рукі ў рукі! — лавітар; нумару
турністаў, выконваючы даволі скла-
даны пералёт з перакладзіны на
перакладзіну, ён сваім "Ой-ёй-ёй!"
надаваў камізм; на плячах Віктара
Сунгурава ён — замест партнёра —
дасягаў самай верхняй бочкі і з тым
жа "фірменным" энкам скакаў з
чатырохметровай вышыні ў манеж.
За ўвядзенне ў нумары ён, канешне
ж, атрымліваў невялічкую даплату,
але Маю рухала прага дасягнуць
усяго, што вылучае творчую асобу.
Ды і пастаноўка "Славья, Оте-
чество!", узяць удзел у якой мы запра-
сілі артыстаў цыркаў амаль з усіх
рэспублік Саюза, і асабіста Майхроў-
скі ў клаўнадзе "Дыспут", якая ішла
ў фінале, былі ацэнены глядачамі,
тэатральнай грамадскасцю і прэсай.
Недзе ў сярэдзіне гастролей
Майхроўскі папрасіў творца кі-
раўніцтва цырка прагледзець яго
новы рэпертуар: ён прапанаваў
дзевяць рэпрыв і клаўнад. І вось:
змянілася ўся праграма, а Май-
хроўскі застаўся надалей з новым
рэпертуарам. І зноў у глядзель-

Яўген Майхроўскі ў амплуа клоўна Мая.

Май ды ягонья "Ой-ёй-ёй!"

Той самы момант перад узаб'ятам пад купал цырка.

Цыркавая стужка Мёбіуса

Несцерка (Яўген Майхроўскі) і Шкаляр (Вілен Розэнк).

Уладзімір АРЛОŪ,
кінарэжысёр

Т Э К С Т

най зале — смех, радасць, што нёс
аўдыторыі артыст...

Больш за тое: набліжаліся кані-
кулы, а наш цырк заўсёды радаваў
малых глядачоў спецыяльным раз-
рэкламаваным спектаклем. Перса-
нажы Несцеркі і Шкаляра атрыма-
ліся такімі выразнымі, што я напісаў
спецыяльна на гэты дуэт сцэнарый
"Несцерка спяшаецца па ёлку". За-
б'ягаючы наперад, скажу: Майхроў-
скі іграў гэты сцэнарый, ужо пад
назвай "Май спяшаецца па ёлку",
у Маскоўскім цырку на праспекце
Вярнадскага і яшчэ пару дзесяцігод-
дзяў "катаў" яго па цырках усяго Са-
вецкага Саюза. Ставіўся гэты сцэна-
рый яшчэ колькі разоў у Мінску — з
іншым складам выканаўцаў.

А тады ў Мінску — ужо на пачат-
ку 1973-га — усё паўтарылася: Май-
хроўскі прапанаваў новыя рэпрывы.
Праграма змянілася — клоўн за-
стаўся. Што характэрна для тагачас-
нага дальнабачнага дырэктара цырка
Міхаіла Марусалава: менавіта на
гэтым феномене будавалася рэкла-
ма трэцяй праграмы сезона.

І ўжо персанальна на гэтага
артыста, на яго першым з'яўлен-
ні ў манежы я будаваў парад-пра-
лог. Пад вясёлы марш у выкананні

джаз-аркестра Міхаіла Фінберга вы-
ходзяць артысты з каляровымі ча-
маданамі, адкуль "тырчаць" прыла-
ды-рэквізіт іх нумароў: жанглерскія
булавы, кола матацыкла, кветкі ілю-
зіяністаў. Вядучы ўсіх прадстаўляе
па прозвішчам. Апошнім урачыста
тупае Май са сваім "фірменным"
ускрыкам "Ой-ёй-ёй!". Ён валачэ
вялізны куфар, "няўдала" разва-
рочваецца — і тым самым "валіць"
строй уніфармістаў. Вядучы загад-
вае ўсім пакінуць манеж. Сыходзіць
і Май з куфрам, але папярэдне да-
стае з яго маленькі чамаданчык, на
які ён быццам бы забыўся. Вядучы
патрабуе вызваліць манеж. Май
амаль ужо ля заслоны, ізноў "Ой-ёй-
ёй!" — чамаданчык... "ускокае"
на чатыры лапкі і бяжыць за клоў-
нам: у чамаданчык быў "зараджа-
ны" маленькі сабачка.

У грымёрцы Мая я заўважыў ра-
гата-зубатую маску, аўтамат з тры-
ма стваламі, мыліцы. Пытаюся:

— Яўген Бернардавіч (Мы тады
былі яшчэ на "вы". — **У.А.**), гэта для
новай клаўнады, так?
— Задумаў нешта антываеннае,
нейкі заклік да спакою на зямлі...

— Да чацвёртай праграмы?
— Хацелася б...

Яшчэ пара новых рэпрыв, набор
з лепшых ужо вядомых, адпрацава-
ных, — і ён застаецца на чацвёртую
праграму, ужо да канца вясны, да
закрыцця сезона. У гэтай пастаноў-
цы яму партнеравалі выпускнікі
Мінскага цырка — мае выпускнікі
— будучыя заслужаныя артысты
БССР Фёдар Гулевіч і Аляксандр Ва-
ранецкі, якія скараці публіку жанглі-
раваннем з дапамогай вілак чыгу-
намі рознай велічыні. Ляск стаю ў
манежы, як у калгаснай кузні напя-
рэадні пасяўной!..

Сакрэт Майхроўскага прасты:
вялікая працаздольнасць акцёра,
тонкая інтуіцыя, прага асвоіць усе
цыркавыя жанры, дапамагчы парт-
нёрам па праграме, адмысловае
адчуванне аўдыторыі і, канешне ж,
пачуццё гумару спрыялі ўнікальна-
му поспеху ў глядачоў. Ён днямі не
сыходзіў з манежа: рэпэціруюць ці
то жанглеры, ці то эквілібрысты, ці
то акрабаты, — ён заўсёды знойдзе
сабе куточак на круглым манежы.

А яшчэ ён — аматар разумных
кніг (возіць непрычытанае ў бага-
жы) — і гэта адбіваецца на ягонай
творчасці.

Вось рэпрыва "Лавачка". Ён выхо-
дзіць на манеж павольна, у задумен-
ні, пад пахай — невялікая лавачка.
Спыняецца. Вядучы вымушаны да-
крануцца да яго, каб артыст пачаў
працаваць. Май сядзе на лавачку,
усё ў задуменні. Вядучы зноў краане
артыста. Той пачынае няспешна, за-
паволена выконваць на лавачцы
акрабатычныя трукі — усё больш
складаныя. Але... усё ў тым жа стане
несыходзячага задумення. Несціха-
ныя аглядываюцца залы!..

Май — у стойцы на адной руцэ,
замірае ў нязручнай позе... А дру-
гая рука? Другой ён пацірае лоб —
засяроджаны на чымсьці іншым.
Гэта ж няспешна пакідае манеж —
зала, што называецца, "вібрыруе"!
Людзі зразумелі: чалавек адмыслова
выконвае працу, але яна — не
яго справа: думае, марыць ён зусім
пра іншае...

Без ведання высокай літаратуры
такую філасофскую думку ў цырка-
вую рэпрыву не ўвасобіць.

Час, наперад!

Мы пасябрывалі і ўсе далейшыя
гады падтрымлівалі стасункі: я яму
пісаў, тэлефанавалі адно аднаму,
перасякаліся. Заўважыўшы мяне ў
дырэктарскай ложы Ленінградскага
цырка (я лятаў туды для агляду-ад-
бору нумароў новай праграмы), Май
пасярод клаўнады падаў у ма-
нежы на калені, цягнуў рукі да ло-
жы і выкрываў "Ой-ёй-ёй!". Усёй
маёй радзімай ездзілі мы ў Вільнюс,
дзе Май з праграмай гастралюваў
у Палацы спорту. Ён быў на паказе
нашага з Барысам Луцэнкам спек-
такля "Выпадковы вальс" у Маскве,
у Тэатры імя Гоголя...

І вось праз 41 год — ён ізноў у
Мінску, ды не адзін! На манежы —
сама Май з жонкай Наталляй, унуч-
кай з мужам, унукам з жонкай. Усе
заняты не ў адным нумары: гімна-
сты, жанглеры, дрэсіроўшчыкі мар-
скіх львоў і маржоў, коней, малпа-
чак... Словам, свая трупа, амаль
цалкам сфарміраваная праграма.

Сам Май ужо не ўваходзіць у
складаныя "сілавая" нумары: не
лётае пад купалам, не робіць стойкі
на лавачцы... Але клоўнскі пасыл у
залу — усё той жа: "Ой-ёй-ёй!"; усё
тая ж здольнасць "узяць" увагу залы,
расмяшыць глядачоў...

Раней у цырк заманьвалі публіку
прозвішчамі: дадучэ рэкламу "Кіа",
"Карандаш", "Нікулін — Шуйдзін",
"Алег Папоў", "Джыгіты Алі-бек"
ці нехта з Дуравых — і ўжо аншлаг.
Зніклі вялікія імёны, здрабнелі ну-
мары, амаль няма атракцыёнаў, не
ставяцца тэматычныя спектаклі, а
так, набор нумароў...

Але некаторыя імёны ззяюць:
тыя ж Запашныя, якія будуць праца-
ваць у Мінску, але на іншай пляцоў-
цы, той жа Май. На адным ім — на
гастролях праз чатыры дзесяцігод-
дзі, — на яго "сямейнай" праграме
можна было пабудаваць рэкламу!
Я маю права так выказацца, бо
працаваў пры ўсіх дырэктарах, што
кіравалі Мінскім цыркам — і вельмі
паспяхова, і... па-рознаму — ад яго
адкрыцця да амаль апошняга часу.

Але сёння на цырку, — ні ззя-
ючага падсветкай пано на фасадзе,
як некалі было, ні "сетак" на даху з
прозвішчам зоркі, ні асаблівых афіш
па горадзе, ні аўтобусаў ад праспек-
та да Першамайскай з глядачамі
ўсёй рэспублікі, ні шырокага разма-
ху роликаў па тэлебачанні, якія да-
рэчы, больш актыўна круцяць пра
Гомельскі цырк, што, зразумела, вы-
датна. Аднак круцяць і пра іншыя,
нават не цыркавыя, пляцоўкі з
цыркавымі праграмамі... Вобмаль
рэкламы. Уражанне: а ці працуе
цырк? Замест дзевяці прадстаў-
ленняў на тыдзень — усяго шэсць.
Чатыры вечары на тыдзень цырк
не працуе. Май жартуе сумна: мы,
маўляў, быццам прыехалі ў Мінск
на адпачынак...

На пытанне "Чаму цырк не дае
прадстаўленняў увечары ў нядзе-
лю?", атрымаў адказ: людзям, маў-
ляў, заўтра з раніцы на працу. Гэта
што, з 1959-га і да нядзюніх часоў мін-
чане па панядзелках не працавалі?..
Людзі ідуць туды, куды іх запраша-
юць, заклікаюць. У цырках-шапіто на
раўсе (балконе над уваходам) клоў-
ны, скамарохі гарлалі, запрашаючы
на прадстаўленне. У сакратаркі ды-
рэктара Марусалава быў пайменны
спіс усіх старшын райвыканкамаў
і загадчыкаў аддзелаў культуры ўсіх
раёнаў Беларусі — і ўжо з ліпеня рас-
сылаліся прапановы замаўляць біле-
ты для культпаходаў на новую пра-
граму ў верасні. Вось тады і не было
дзе паркавацца раённым аўтобусам
у наваколлі цырка. Ладзіліся нейкія
разавыя акцыі, якія "падагравалі"
цікавасць да цырка: то мільённы,
то двухмільённы глядач атрымліваў
білеты на наступную праграму, то
нейкая цыркавая віктарына, — ды
шмат чаго! За глядача трэба змагаў-
ца, заманьваць, пераманьваць.

Супрацоўнікі апраўдваюцца: не
ідзе глядач, спасылаюцца на нейкае
"сарафаннае радыё"... Страчана
тое, што было напрацавана. Пата-
емная стужка Мёбіуса, дзе перасоў-
ваюцца прычыны і следства.

Але! Сёння ў Мінску — прагра-
ма з удзелам народнага артыста
Расіі, зоркі сусветнага цырка Яўгена
Майхроўскага — па манежы "Клоўн
на Мая", якая варта таго, каб яе
паглядзець ды параіць наведанае
цырка іншым. Ці ж дачакаемся яго
наступных гастролей у Мінску?..

Пасля "Ой-ёй-ёй!" сутыкнецца з
сапраўдным Цыркам. Спяшайцеся:
Жэня тут да пачатку снежня...

Я — заклікаю!

МУЗЕЙ

НАЦЫЯНАЛЬНЫ МАСТАЦКІ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
г. Мінск, вул. Леніна, 20.
Тэл.: 327 45 62.

Экспазіцыі:
■ "Мастацтва Беларусі XII — XVIII стст."
■ "Мастацтва Беларусі XIX — пач. XX стст."
■ "Мастацтва Беларусі XX — пач. XXI стст."
■ "Мастацтва Расіі XVIII — пач. XX стст."

■ "Мастацтва краін Заходняй і Цэнтральнай Еўропы XVI — XX стст."
Выстаўкі:
■ Выстаўка **"Эдо. Сталіца і эпоха. Японская гравюра ўкіё-э XVIII — XIX стст. са збору Дзяржаўнага Эрмітажа"** — да 20 снежня.
■ Выстаўка жывапісу сям'і Шыбнёвых **"Сто твораў за сто гадоў"** — да 17 лістапада.
■ Выстаўка заходнеўрапейскай моды кан. XIX — пач. XX стст. са збору Ігара Сурмачэўскага **"BELLE EPOQUE"** — да 1 снежня 2015 года.
■ Выстаўка **случкіх паясоў** са збору Нацыянальнага музея ў Варшаве — да 6 красавіка 2015 года.
■ Выстаўка, прысвечаная 75-годдзю музея, — **"Мастацтва растаўрацы. Магія майстэрства"** — да 12 лютага 2015 года.

Арт-кафэ музея
■ Выстаўка работ Аляксея Несцерава **"Агмень"** — да 24 лістапада.
■ Выстаўка гравіраванага шкла Аляксандра Фокіна **"Паміж святлом і цемем"** — да 17 лістапада.

Філіялы Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь

МУЗЕЙ "ДОМ ВАНЬКОВІЧАЎ. КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА І-Й ПАЛОВЫ XIX ст."
г. Мінск, вул. Інтэрнацыянальная, 33а. Тэл.: 327 88 78.

Пастаянныя экспазіцыі:
■ "Інтэр'еры шляхецкай сядзібы".
■ "Жыццё і творчасць Валенція Ваньковіча".
■ "Сядзібны партрэт XVII — сяр. XIX стст."

МУЗЕЙ БЕЛАРУСКАГА НАРОДНАГА МАСТАЦТВА Ў В. РАЎБІЧЫ
Спарткомплекс "Раўбічы", Мінскі раён. Тэл.: 507 44 68.

■ Пастаянная экспазіцыя.
Выстаўка:
■ Выстаўка **"Самабытныя вобразы сучаснасці"** — да 25 лістапада.

МУЗЕЙ В.К. БЯЛЫНЦКАГА-БІРУЛІ Ў Г. МАГІЛЁВЕ
г. Магілёў, вул. Ленінская, 37. Тэл.: (8-0222) 22 48 87.
■ Экспазіцыя **"Культура 1-й пал. XIX ст."**.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТАРЫЧНЫ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
г. Мінск, вул. К.Маркса, 12. Тэл.: 327 00 05.

Экспазіцыі:
■ "Старажытная Беларусь".
■ "Беларусь XVI — XVIII стст. у партрэтах і геральдыцы".

■ "Банк БелВЭБ: новае жыццё нацыянальных скарбаў".
■ "Мастацтва ў гарадской культуры. XIX — XX стст."
Выстаўкі:
■ Выстаўка **"Музей шакаладу "Nikolya"** — да сакавіка 2015 года.
■ Выстаўка графікі **Уладзіміра Шаркова** — да 20 лістапада.
■ Выстаўка **"Музей ёлачных цацак"** — да 15 лютага 2015 года.

Філіялы Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусь

ДОМ-МУЗЕЙ ІЗ'ЕЗДА РСДРП
г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 31а. Тэл.: 290 68 47.

Экспазіцыя:
■ "Мінск губернскі ў кан. XIX — пач. XX стст."
■ "ІЗ'езд РСДРП у асобах".
■ "Жандарскі вышук у царскай Расіі".
■ "Гісторыя Дома-музея ІЗ'езда РСДРП".
Выстаўкі:
■ **"Васковыя фігуры"** і **"Аўто на далоні"** — да 15 студзеня.

МУЗЕЙ СУЧАСНАЙ БЕЛАРУСКАЙ ДЗЯРЖАЎНАСЦІ
г. Мінск, вул. К.Маркса, 38.

Тэл.: 327 46 12.
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Выстаўка **"Гісторыя і сучаснасць беларускага хакея"**.

МУЗЕЙ ПРЫРОДЫ І ЭКАЛОГІІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
г. Мінск, вул. К.Маркса, 12. Тэл.: 237 46 94; 291 99 51.

Экспазіцыі:
■ "Геалогія і палеанталогія".
■ "Сезонныя змены".
■ "Вадаёмы і насельнікі прыбярэжных раслін".
■ "Хвойны тып лесу і насельнікі змяшанага лесу".
■ "Насельнікі ліставога і змяшанага лесу".
■ "Ахоўныя прыродныя ўчасткі, рэдкія віды жывёл".
■ "Насельнікі ліставога і змяшанага лесу".
Выстаўка:
■ **"Экзатычны мір"** — да чэрвеня 2015 года.

г. Мінск, вул. М.Багдановіча, 9А. Тэл.: 237 46 94.
■ Выстаўка **"Велізарныя цмокі"** — да 15 студзеня 2015 года.

г. Мінск, пр. Ракасоўскага, 151/1. Тэл.: 291 99 51.
Экспазіцыі:
■ "Жывёльны свет Беларусі ў сезоннай дынаміцы".
■ "Каляводныя жывёлы".
■ "Птушкі нашага горада".

МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ТЭАТРАЛЬНАЙ І МУЗЫЧНАЙ КУЛЬТУРЫ
г. Мінск, Музычны зав., 5. Тэл.: 220 26 67.

Пастаянныя экспазіцыі:
■ "Вытокі тэатральнай і музычнай культуры на беларускіх землях".
■ "Музычная і тэатральная культура Беларусі ў X — XIX стст."
■ "Беларуская музычная культура XX ст."
■ "Тэатральная культура Беларусі XX ст."
Выстаўка:

■ Выстаўка **"Музычны тэатр запрашае"**, прысвечаная 45-годдзю Музыкальнага тэатра, — да 30 лістапада.

МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ БЕЛАРУСКАГА КІНО
г. Мінск, вул. Святрцова, 4. Тэл.: 327 10 75.

Экспазіцыя:
■ "Беларускі кінематограф як нацыянальная каштоўнасць".
Выстаўка:
■ **"Alma Mater & Cinema"** — да 29 лістапада.

ГАСЦЁЎНЯ УЛАДЗІСЛАВА ГАЛУБКА
г. Мінск, вул. Старавіленская, 14. Тэл.: 286 74 03.

■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Выстаўка **"Настаўнік і вучань"** — з 20 лістапада.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТОРЫКА-КУЛЬТУРНЫ МУЗЕЙ-ЗАПАВЕДНІК "НЯСВІЖ"
г. Нясвіж, вул. Ленінская, 19. Тэл.: (8-01770) 2 06 60, 2 06 02; + 37529 551 80 51, +37529 190 31 49.

Палацавы ансамбль
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Выстаўка **"Вялікая і забытая"**, прысвечаная Першай сусветнай вайне, — да 18 студзеня 2015 года.
■ Выстаўка люлек **"Прадмет годнага адпачынку"** — да 1 снежня.
Ратуша
■ Пастаянная экспазіцыя.

ЗАМКАВЫ КОМПЛЕКС "МІР"
г.п. Мір, Карэліцкі раён, Гродзенская вобласць. Тэл.: (8-01596) 2 82 91, (8-01596) 2 82 70.

■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Выстаўка фатаграфій **"Мір стары — Мір новы"**.
■ Выстаўка **"Даспехі Заходняй Еўропы XVI — XVIII стст."**.
Партрэтная зала
■ Выстаўка **"Партрэты князёў Радзівілаў з калекцыі князя Канстанціна Гагенлоэ"** (Германія) — да 16 лістапада.

ДЗЯРЖАЎНЫ ЛІТАРАТУРНА-МЕМАРЫЯЛЬНЫ МУЗЕЙ ЯКУБА КОЛАСА
г. Мінск, вул. Акадэмічная, 5. Тэл.: 294 91 96.

Экспазіцыя:
■ **"Якуб Колас. Жыццё і творчасць"**.
■ Інтэрактыўная гульня **"Таямніцы дома Песняра"**.
■ Тэатралізаваныя экскурсіі па казках, апрацаваных Якубам Коласам для школьнікаў малодшага ўзросту.
■ Музейна-педагагічны праект **"Крочам у школу разам з Коласам"**.
Акцыі:
■ **"Самы лепшы дзень"** (Дзень нараджэння ў музеі).
■ Віншаванне ад музея, фотасесія **"У дзень вяселля — у музей!"** (па папярэдняй дамоўленасці).
■ Музейная творчая майстэрня (майстар-клас па вырабе цацак з салёнага цеста).

ДЗЯРЖАЎНЫ ЛІТАРАТУРНЫ МУЗЕЙ ЯНКІ КУПАЛЫ
г. Мінск, вул. Янкi Купалы, 4.

Тэл.: 327 78 66.
Экспазіцыя:
■ Пастаянная экспазіцыя **"Шляхі"** з праглядам роліка ў 3D-фармаце і інтэрактыўнай зонай для дзяцей **"Хлопчык і лётчык"**, галаграфічным тэатрам.
■ Інтэрактыўныя музейныя праграмы **"У пошуках папараць-кветкі"**, **"Вячоркі"** для ўсіх катгорый наведвальнікаў.
Выстаўка:
■ Выстаўка, прысвечаная 70-годдзю надання Нацыянальнаму акадэмічнаму тэатру імені Янкi Купалы, — **"Ідзе на змену змена..."** — з 20 лістапада.

МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ГОРАДА МІНСКА
г. Мінск, вул. Рэвалюцыйная, 10. Тэл.: 321 24 30.

■ Выстаўка скульптуры Уладзіміра Жбанова **"Ад мяне"** — да 31 мая 2015 года.
■ Выстаўка **"Мінск на старых паштоўках"**.

Філіялы Музея гісторыі горада Мінска

МАСТАЦКАЯ ГАЛЕРЭЯ МІХАІЛА САВІЦКАГА
г. Мінск, пл. Свабоды, 15. Тэл.: 321 24 30.

Экспазіцыі:
■ **"Мінск губернскі. Шляхецкі побыт"**.
■ **"Мастак. Грамадзянін. Герой"**. Прысвечана Герою Беларусі, народнаму мастаку Беларусі, ганароваму грамадзяніну г. Мінска Міхаілу Савіцкаму.
Выстаўкі:
■ Выстаўка твораў Мікалая Чурабы **"Мой Брэст — мая крэпасць"** — да 30 лістапада.

МІНСКАЯ ГАРАДСКАЯ РАТУША
г. Мінск, пл. Свабоды, 2а. Тэл.: 321 24 30.

Экспазіцыя:
■ **"Мінск у гістарычнай прасторы. Картаграфічны кабінет"**.
Выстаўка:
■ Выстаўка **"Gloria Patria"** — дакументы, карты, прадметы хрысціянскага культу з прыватнай калекцыі Ігара Сурмачэўскага — да верасня 2015.
■ Выстаўка Юрыя Каралевіча **"Рэмінісцэнцыя"** — да 16 лістапада.

ЭКСПАЗІЦЫЯ "КАРЭТНАЯ"
г. Мінск, вул. Кірылы і Мяфодзія, 18. Тэл.: 321 24 30.

Экспазіцыя:
■ "Сані • вазок; каляска • брычка; карэта • вупраж".
■ Віртуальная гульня **"Карэтны майстар"**.

ФЛІГЕЛЬ ЛОШЫЦКАГА СЯДЗІБНА-ПАРКАВАГА КОМПЛЕКСУ
г. Мінск, праезд Чыжэўскіх, 10. Тэл.: 285 18 86.

Экспазіцыя:
■ **"Кола часу"** — прадметы гарадской і сялянскай культуры к. XIX — с. XX стст.

ГАРАДСКАЯ МАСТАЦКАЯ ГАЛЕРЭЯ ТВОРАЎ

Л.Д. ШЧАМЯЛЁВА
г. Мінск, пр-т Ракасоўскага, 49. Тэл.: 291 16 76.

Экспазіцыі:
■ **"Жыццёвы і творчы шлях народнага мастака Беларусі Л.Шчамялёва"**.
Выстаўка:
■ Выстаўка работ Алеся Квяткоўскага **"Зімовыя сны пчол"** — да 19 снежня.

ГОМЕЛЬСКІ ПАЛАЦАВА-ПАРКАВЫ АНСАМБЛЬ
г. Гомель, пл. Леніна, 4. Тэл.: (8-0232) 74 19 11.

Цэнтральная частка палаца
Выстаўкі:
■ Выстаўка фатаграфіі Марціна Странкі **"MONO"** (работы прадастаўлены Пасольствам Чэшскай Рэспублікі ў Рэспубліцы Беларусь) — да 23 лістапада.
■ Выстаўка, прысвечаная 95-годдзю стварэння Гомельскага палацава-паркавага ансамбля, **"Музею — 95"** — да 16 лістапада.
■ Выстаўка фота Сяргея Халадзіліна **"Пастскрытум"** — да 30 лістапада.
■ Міжнародны выставачны праект **"Рэчы паміж жыццём і смерцю"**, падрыхтаваны Музеем Арміі Сталгольма, — да 16 лістапада.
■ Выстаўка **"І старажытныя прадметы беражліва захоўваючы..."** **Са збору музейнай калекцыі археалогіі"** — да 30 лістапада.
■ Унікальны выставачны мегапраект Руслана Вашкевіча **"ЦДЗ і ГЛЯДЗІ"** — з 22 лістапада да 25 студзеня 2015 года.
Экспазіцыі:
■ **"Культавыя прадметы"** ("Дамавая царква", паўночны рываліт палаца).
■ **"Загадкавыя фантазіі мора"** (грот палаца).
■ Экспазіцыя, прысвечаная дзяржаўнаму дзеячу СССР А.Грамыку.
■ **"Чырвоная гасцёўня"**.
■ **"Зала ўрачыстых прыёмаў"**.
■ Экспазіцыя адкрытага захавання археалагічнай калекцыі музея (цокаль паўднёвай галерэі).
■ **"Старажытная гісторыя Гомельшчыны"** (археалагічная экспазіцыя).
Вежа палаца
Экспазіцыя:
■ **"Уладальнікі Гомельскага маёнтка Румянцавы і Паскевічы"**.
Выстаўкі:
■ **"Кнігі, у якіх захоўваецца час..."** (лепшыя выданні сяр. XVII — пач. XX стст.) — да 30 лістапада.
■ **"Рэтра-Гомель"** — да 30 лістапада.
Паўночнае крыло палаца
Экспазіцыя:
■ **"Свет звяроў Гомельшчыны"**.
Выстаўкі:
■ Куток жывых экзатычных рэптылій.
Зімовы сад
■ Свет субтрапічных раслін і жывёл.

Экспазіцыя:
■ Унікальны выставачны мегапраект Руслана Вашкевіча **"ЦДЗ і ГЛЯДЗІ"** — з 22 лістапада да 25 студзеня 2015 года.
Экспазіцыі:
■ **"Культавыя прадметы"** ("Дамавая царква", паўночны рываліт палаца).
■ **"Загадкавыя фантазіі мора"** (грот палаца).
■ Экспазіцыя, прысвечаная дзяржаўнаму дзеячу СССР А.Грамыку.
■ **"Чырвоная гасцёўня"**.
■ **"Зала ўрачыстых прыёмаў"**.
■ Экспазіцыя адкрытага захавання археалагічнай калекцыі музея (цокаль паўднёвай галерэі).
■ **"Старажытная гісторыя Гомельшчыны"** (археалагічная экспазіцыя).
Вежа палаца
Экспазіцыя:
■ **"Уладальнікі Гомельскага маёнтка Румянцавы і Паскевічы"**.
Выстаўкі:
■ **"Кнігі, у якіх захоўваецца час..."** (лепшыя выданні сяр. XVII — пач. XX стст.) — да 30 лістапада.
■ **"Рэтра-Гомель"** — да 30 лістапада.
Паўночнае крыло палаца
Экспазіцыя:
■ **"Свет звяроў Гомельшчыны"**.
Выстаўкі:
■ Куток жывых экзатычных рэптылій.
Зімовы сад
■ Свет субтрапічных раслін і жывёл.

ГОМЕЛЬСКІ АБЛАСНЫ МУЗЕЙ ВАЕННАЙ СЛАВЫ
г. Гомель, вул. Пушкіна, 5. Тэл.: (8-0232) 77 57 41.
■ Пастаянная ваенна-гістарычная экспазіцыя.

■ Пастаянная выстаўка тэхнікі на адкрытай пляцоўцы.
■ На тэрыторыі працуе пнеўматычны цір.
■ **"Музей крыміналістыкі"**.

ЛІДСКІ ГІСТОРЫКА-МАСТАЦКІ МУЗЕЙ

г. Ліда, вул. Перамогі, 37а. Тэл.: (8-0154) 53 50 64.

■ Экспазіцыя **"Прырода Лідчыны"**.
Выстаўкі:
■ **"Вядзём пачатак свой ад Гедыміна..."**.
■ **"Прадметы побыту к. XIX — пач. XX стст."**.
■ Выстаўка адной карціны **"Партызаны"**.
■ **"Прывітанне, ранейшая Ліда!"**.
■ **"Музейна-вобразная зала "Хрушчоўка-60"**.
■ Турыстычна-пазнаваўчая праграма **"Праз вяк, праз стагоддзі"** ў Лідскім замку.
■ **"Крылы над Лідай"** — выстаўка да 100-годдзя Лідскага аэрадрома.
■ Выстаўка **"Як жылі нашы продкі"**.
■ Выстаўка **"Чарадзейны куфар"**.
■ Выстаўка творчых работ выпускнікоў і выкладчыкаў мастацкай школы **"Сустрэча пакаленняў"**.
■ Персанальная выстаўка П.Цімафеева **"Драматычнасць сярэдняга плана. Час жывых"**.
■ У рамках праекта "Выток Нёмана — выток духоўнасці" — калектыўная выстаўка **"Абуджэнне"**.
■ Выстаўка дэкаратыўна-прыкладнай творчасці А.Чуўюравай (Сярко) **"Частка маёй душы"**.
■ **"Вайны свяшчэнныя старонкі"** — выстаўка, прысвечаная Вялікай Перамозе.
■ Выстаўка **"Старонкі непа100роннай Вялікай вайны на Лідчыне"**.

ЛІДСКІ ЗАМАК
■ Камера катаванняў.
■ Фотавыстаўка **"Захаваем на вякі"**.
■ Партрэтная галерэя вялікіх князёў і каралёў.
■ Фотавыстаўка **"Археалагічныя знаходкі Лідскага замка"**.
■ Выстаўка рэлік **"Зброя Вялікага Княства"**.

ГАЛЕРЭІ

"УНІВЕРСІТЭТ КУЛЬТУРЫ"
г. Мінск, пл. Кастрычніцкая, 1. Тэл.: 327 26 12.

■ Сумесная з Беларускаім саюзам дызайнераў выстаўка **"ПасТВЛат"** (дызайн, арт-аб'екты, фота, жывапіс, скульптура, відэаарт) — да 22 лістапада.

ПАЛАЦ МАСТАЦТВА
г. Мінск, вул. Казлова, 3. Тэл./факс.: 290 60 10.
■ Персанальная выстаўка **Пятра Шарпы** — да 23 лістапада.
■ Выстаўка **"8. Агульнапольскае Біенале студэнцкай графікі. Познань 2013"** — да 23 лістапада.
■ Персанальная выстаўка Ігара Лыскаўца **"Кола гісторыі"** — да 23 лістапада.
■ Персанальная выстаўка **Тараса Паражняка** — да 23 лістапада.

А.Рыбнікава.
■ **22 — "Залатое кураня"** У.Уланоскага. Пачатак у 11.30.
■ **22 — "Цыганскі барон"** І.Штрауса. Пачатак а 19-й.

БЕЛАРУСКІ ТЭАТР "ЛЯЛКА"
г. Віцебск, вул. Пушкіна, 2. Тэл.: (8-0212) 36 32 50.
■ **15 — "Асцярожна, Соня!"** А.Усачова. Пачатак аб 11-й.
■ **16 — "Піліпка і Ведзьма"** С.Кавалёва. Пачатак аб 11-й.
■ **18 — "Чорная Курьца, або Падземныя жыхары"** А.Пагарэльскага. Пачатак у 10.30 і а 13-й.
■ **19 — "Чароўная зброя Кэндзо"** М.Супоніна. Пачатак у 10.30 і а 13-й.
■ **21 — "Марозка"** М.Шурынава. Пачатак а 10-й і ў 12.30.
■ **22 — "Хлопчык-Зорка"** А.Уайльда. Пачатак а 13-й.

ТЭАТРЫ
НАЦЫЯНАЛЬНЫ АКАДЭМІЧНЫ ВЯЛІКІ ТЭАТР ОПЕРЫ І БАЛЕТА РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
г. Мінск, пл. Парыжскай камуны, 1. Тэл./факс: 334 11 56.
■ **15 — "Кармэн"** (опера ў 3-х дзях) Ж.Бізэ.
■ **16, 19 — "Бахчысарайскі фантан"** (балет у 3-х дзях) Б.Асаф'ева. Пачатак а 19-й.
■ **16 — Вечар аднаактовых опер у Камернай зале** ("Служанка-пані" Дж. Пергалезі, "Капельмайстар" Д.Чымароза). Пачатак у 19.30.
■ **18 — "Аіда"** (опера ў 4-х дзях) Дж.Вердзі.
■ **19 — "Пакуль я помню, я жыву"** — канцэрт памяці саліста оперы — заслужанага артыста Рэспублікі Беларусь Міхаіла Дружыны (Камерная зала імя Л.П. Александроўскай). Пачатак у 19.30.

■ **20 — Вечар сучаснага балета** — гастролі тэатра "Кіеў Мадэрн-Балет". Пачатак а 19-й.
■ **20 — "Паклоннікі"** — тэатралізаваны гумарыстычны вечар вакальнай і інструментальнай музыкі (Камерная зала імя Л.П. Александроўскай). Пачатак у 19.30.
■ **21 — "Эсмеральда"** (балет у 3-х дзях) Ц.Пуні.
■ **22 — "Хаваншчына"** (опера ў 3-х дзях) М.Мусаргскага.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ АКАДЭМІЧНЫ ТЭАТР ІМЯ ЯНКІ КУПАЛЫ
г. Мінск, вул. Энгельса, 7. Тэл./факс: 327 60 81.
■ **15, 16 — "Ноч на Каляды"** паводле М.Югаля.
■ **18 — "Вячэра з прыдуркам"** Ф.Вебэра.
■ **19, 20 — "Дон Жуан"** Ж.-Б. Мальера.
■ **21, 22 — "Местачковае кабарэ"**

(спектакль у 2-х дзях).

ЗАСЛУЖАНЫ КАЛЕКТЫЎ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ "РЭСПУБЛІКАНСКІ ТЭАТР БЕЛАРУСКАЙ ДРАМАТУРГІІ"
г. Мінск, вул. Крапоткіна, 44. Тэл./факс: 334 60 08.
■ **15 — "Два чароўныя парасоны (Стойкі алавяны Салдацік)"** С.Навуменка. Пачатак а 12-й.
■ **16, 22 — "Гісторыя двух сабак"** Я.Конева. Пачатак а 12-й.
■ **16 — "Нязваны гоць"** С.Бартохавай. Пачатак а 19-й.
■ **17 — "А калі заўтра няма"** Д.Багаспаўскага.
■ **18 — "Містар Розыгрыш"** С.Кандрашова.
■ **19 — "Бегчы з Эльсінора, або Гамлет навыварат"** В.Понізава.
■ **20 — "Кантракт"** Ф.Вебэра.

■ **21 — "Фінт-Круазэ"** Д.Багаспаўскага, В.Красоўскага.
■ **25 — "Сталіца Эраўнд"** С.Гіргеля.

БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ АКАДЭМІЧНЫ МУЗЫЧНЫ ТЭАТР
г. Мінск, вул. Мяснікова, 44. Тэл.: 200 81 26.
■ **15 — "Чароўная лямпа Аладзіна"** М.Самойлава. Пачатак у 11.30.
■ **15 — "Лютучая мыш"** І.Штрауса. Пачатак а 19-й.
■ **16 — "Прыгоды брэменскіх музыкаў"** Г.Гладкова. Пачатак у 11.30.
■ **16 — "Шлюбны кірмаш (Аршын Мал Алан)"** У.Гаджыбекава. Пачатак а 19-й.
■ **18 — "Блакiтная камя"** К.Брэйтбурга.
■ **19 — "Звычайны цул"** Г.Гладкова.
■ **20 — "Асоль"** У.Саўчыка.
■ **21 — "Юнона" і "Авось"**

■ **21 — "Фінт-Круазэ"** Д.Багаспаўскага, В.Красоўскага.
■ **25 — "Сталіца Эраўнд"** С.Гіргеля.